

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

The Act of Killing: Inscenace indonéské genocidy

The Act of Killing: Staging of the Indonesian genocide

Olomouc 2022, Bc. Natálie Wolfová

Vedoucí diplomové práce: František Kratochvíl, MA, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci, dne:

Podpis

Anotace

V roce 1965 se v Indonésii odehrál neúspěšný pokus o komunistický převrat, který skončil pronásledováním komunistů, čínského obyvatelstva, akademiků, venkovanů, ženských spolků – kohokoliv, kdo údajně podporoval komunisty nebo jednal proti zájmům nastupujícího režimu generála *Suharta*. To nakonec vyústilo (na rozkazy generála *Suharta*) v genocidu vykonanou vlastním státem, která měla na svědomí až dva miliony obětí po celé Indonésii.

Vedle historického kontextu popisuje teoretická část chronologii událostí, která je později srovnána na základě jednotlivých dostupných zdrojů. Kromě toho mapuje, kdo jsou účastníci masového vraždění, tudíž organizace násilí je dalším z hlavních předmětů bádání.

Praktická část je založená na analýze svědectví z periferie Východní Indonésie. Toto svědectví je v místním jazyce, tudíž bude přeloženo a okomentováno. Dále sleduje jeho autenticitu a jak zapadá do kontextu práce.

Cílem práce je dokumentovat toto pohnuté období moderní indonéské historie na základě svědeckých výpovědí a relevantních literárních pramenů. Inspirací pro tento výzkum je dokumentární činnost režiséra *Joshuy Oppenheimera*, který se zaměřuje na individuální svědectví a rekonstrukci traumatických událostí z tohoto období. Svědectví pachatelů a obětí používá ke ztvárnění dobového kontextu a dynamiky institucionalizovaného násilí.

Počet stran textu: 70

Počet stran práce: 99

Počet znaků včetně mezer: 175 669

Počet titulů použité literatury: 20

Počet příloh: 5

Klíčová slova: genocida, historie, Suharto, násilí, svědectví

Ráda bych zde poděkovala především Františku Kratochvílovi, MA, Ph.D., zaprvé za poskytnutí vzácného svědectví a za důvěru jeho zpracování v této práci, a dále samozřejmě za věcné připomínky, trpělivost, odborné vedení a cenné rady, díky kterým jsem mohla dokončit tuto diplomovou práci.

Obsah

ANOTACE	2
1. ÚVOD	7
1.1 GEOPOLITICKÁ SITUACE VE 40. - 60. LETECH VE VZTAHU K JV ASII A INDONÉSII	8
1.1.1 Japonská okupace během druhé světové války; 40. léta	9
1.1.2 Nezáčástněné země v kontextu korejské války; 50. léta	10
1.1.3 Indonésko-malajská konfrontace; 60. léta	12
1.1.4 Konflikt o Západní Papuu.....	13
1.1.5 Čínsko-sovětský rozkol a pozice Indonésie	14
1.1.6 Suharto přebírá moc; konec 60. let	16
1.2 CHRONOLOGIE INDONÉSKÝCH UDÁLOSTÍ V LETECH 1959-1968	17
1.2.1 Předehra: 1959-1965	17
1.2.2 Periodizace vývoje v 60. letech	19
2. AKTÉŘI.....	23
2.1 Rejstřík klíčových osob.....	23
2.2 Armáda; polovojenské jednotky RPKAD.....	28
2.3 Polovojenská skupina Pemuda Pancasila	35
2.4 Média a jazyk anti-PKI propagandy	39
3. KOLANA (ALOR, VÝCHODNÍ NUSA TENGGARA)	43
3.1 Svědectví Isaka Bantary	44
3.2 Chronologie událostí a jejich místo na Aloru.....	45
3.2.1 Události roku 1965 do počátků násilí.....	46
3.2.2 Leden až květen 1966	49
3.2.3 Červen až říjen 1966	51
3.2.4 Rok 1967 a dále.....	52
3.3 Akteři dění na Aloru	53
3.3.1 Samospráva a tradiční vládcové	53
3.3.2 Regulérní policie	54
3.3.3 Zvláštní jednotky	55
3.3.4 Armáda.....	56
3.4 Autenticita svědectví Isaka Bantary	56
4. PARALELNÍ CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED UDÁLOSTÍ.....	58
4.1 Indonéské zdroje.....	66
4.2 Americké zdroje.....	67
4.3 České zdroje	68
5. ZÁVĚR.....	70
RESUMÉ	74
SEZNAM PRAMENŮ	75
SEZNAM PŘÍLOH	77
Příloha č. 1: Český překlad svědectví.....	78
Příloha č. 2: Rodokmen dynastie Makunimau	98
Příloha č. 3: Výběr amerických telegramů.....	99
Příloha č. 4: Výběr českých telegramů/politických zpráv.....	99
Příloha č. 5: Audio svědectví Isaka Bantary	99

Ediční poznámka

Cizojazyčné zdroje v této práci byly přeloženy autorem práce. Zdroje jsou uvedené dle citační normy ČSN ISO 690.

1. Úvod

V letech 1965-66¹ se po celé Indonésii odehrávaly masové vraždy², kterým padlo za oběť až na 2–3 miliony komunistů³, čínského obyvatelstva, akademiků, venkovanů, ženských spolků – kohokoliv, kdo dle oficiální narativy podporoval komunisty nebo jednal proti zájmům nastupujícího režimu generála *Suharta*. Předcházel tomu pokus o komunistický převrat ze dne 30. září 1965, kdy bylo uneseno a zabito šest generálů indonéské armády. Za únos a vraždy byla obviněna v té době silná komunistická strana *PKI*.⁴ Vše nicméně nasvědčuje tomu, že tento „incident“ byl plánem generála *Suharta*, pro nějž tato událost posloužila jako záminka, jak provést sociální čistku po celé Indonésii. Tato čistka byla základem pro nástup nového režimu *Orde Baru*⁵ a nakonec odstranila *PKI* jako politickou sílu v zemi. Kromě otřesných dopadů na lidské životy, které nejdou dodnes pro nevedení žádných záznamů o obětech přesně vyčíslit, tato genocida vedla k pádu prezidenta *Sukarna* a zahájení *Suhartova* autoritářského prezidentství trávající tři desetiletí.

V rámci úvodu se budu zabývat zaprvé geopolitickou situací od 40. až do 60. let ve vztahu k Indonésii, kde jednotlivé kapitoly popíší důležité události formující politický postoj Indonésie až do osudného roku 1965. Zadruhé se budu již konkrétněji věnovat stručné chronologii událostí v letech 1959-1968 včetně periodizace vývoje, kterou jsem podle vzoru *Douglase Kammena* rozdělila do několika fází s odkazem na časové období a charakteristický vývoj v daném období.

V další kapitole se budu věnovat mapování konkrétních účastníků a jejich rolím v antikomunistických masakrech. Těmi byly kromě indonéské armády a jejich velitelů zejména určené polovojenské jednotky, které dále vycvičovaly mládež a místní eskadry smrti. Důležitá byla pro Armádu⁶ také propagace skrze média, která dále vyvolávala v lidech větší agresivitu vůči komunistům.

¹ Hlavní období nepokojů, ve skutečnosti ale veškeré násilí mohlo ustát až kolem roku 1969.

² Také označováno za genocidu.

³ Do této skupiny byli řazeni také komunističtí sympatizanti či údajně levicově smýšlející osoby.

⁴ Zkratka *Partai Komunis Indonesia* (překlad: Komunistická strana Indonésie).

⁵ Překlad doslova Nový Řád – režim *Suharta* od nastoupení k moci v roce 1966, až po konec jeho éry v roce 1998.

⁶ Dále indonéská armáda označována pouze jako Armáda.

Praktická část je založená zaprvé na analýze svědectví v místním jazyce *sawila* z periferie Východní Indonésie. Toto svědectví bude přeloženo a okomentováno a pokud to bude možné, tak bude jeho autentičnost podložena dalšími prameny.

Zadruhé se bude věnovat vytvoření podrobné chronologii z dostupných indonéských, amerických a českých zdrojů a také svědectví *Isaka Bantary*. Shromáždění těchto jednotlivých zdrojů nám dovolí porovnat dostupné informace přicházející z různých směrů. Pro americké zdroje jsem pátrala v odtajněných telegramech z roku 2017 dostupných z Národního bezpečnostního archivu *Univerzity George Washingtona*. Chronologii z českých zdrojů jsem čerpala též z dostupných telegramů a politických zpráv v badatelně Národního archivu.

Cílem této práce je dokumentovat toto pohnuté období moderní indonéské historie na základě svědeckých výpovědí, tedy osvědčeným postupem moderní historie. Předmětem bádání bude organizace násilí, sledování autenticity svědectví a jak zapadá do kontextu, který bude objasněn v následujících kapitolách.

1.1 Geopolitická situace ve 40. - 60. letech ve vztahu k JV Asii a Indonésii

V této části popisuji v kontextu vývoje Jihovýchodní Asie snahy o její ovládnutí nebo ovlivňování od začátku druhé světové války až do událostí šedesátých let, které jsou předmětem této práce.

Jihovýchodní Asie vždy měla velký komerční, politický a vojenský význam díky své geografické poloze, kde jednotlivé ostrovy vytváří přirozený most mezi Indií, Čínou a Austrálií. Zároveň jsou ale i bariérou mezi Indickým a Tichým oceánem, s několika úzkými průlivy, kterými vedou nejdůležitější světové námořní trasy. Díky své strategické poloze mezi Indickým a Tichým oceánem společnosti jihovýchodní Asie hrály a hrají důležitou ekonomickou a politickou roli v asijském i světovém kontextu a vnější aktéři se snaží v této oblasti vývoj ovlivňovat pro svůj vlastní prospěch. Výsledkem je mimo jiné také kulturní rozmanitost Jihovýchodní Asie, která je někdy označována za *melting pot* asijských kultur, civilizací a etnik se špetkou západního evropského vlivu. (Roucek, 1970, s. 473)

1.1.1 Japonská okupace během druhé světové války; 40. léta

I přes pravidelné hrozby, kterým jihovýchodní Asie čelila, tak nikdy v této oblasti nevznikla žádná politická jednota. Jediné, co spolu národy měly společného na konci 2. světové války, bylo pouto antikolonialismu. Druhá světová válka se vlastně do jihovýchodní Asie dostala až v září 1941, kdy Japonci se souhlasem pronacistické vichistické vlády Francie obsadili Indočínu. Po *Pearl Harboru* v prosinci se japonské síly začaly přesouvat na jih a na západ do Malajsie, Indonésie a Barmy. Koncem roku 1942 se území ovládané Japonci rozšířilo na západ k horám oddělujícím Barmu od Indie a na jih přes Indonésii k jižní Nové Guineji a Šalamounovým ostrovům. Během tří let japonské okupace se v jihovýchodní Asii odehrálo několik významných událostí. Poprvé v historii byl celý region dočasně sjednocen pod jednou politickou autoritou vetřelce; prostřednictvím svého „Plánu velké východní spolupráce“ Japonci doufali v regionální ekonomický rozvoj oblasti. Upřednostňovali thajský nacionalismus tím, že dovolili Thajsku rozšířit své hranice a znovu obsadit některé země ztracené během konce devatenáctého a počátku dvacátého století a spravovali Kambodžu, Laos a Vietnam jako samostatné politické jednotky. Japonské úřady upřednostňovaly místní hnutí za nezávislost, zejména v Indonésii a Indočíně. (Roucek, 1970, s. 477-479)

Indonésie byla pro rozpínající se Japonsko jasným vojenským cílem pro jejich obrovské zásoby ropy, kaučuku, bauxitu a dalších surovin. Japonská vojska poprvé vstoupila na indonéské území v lednu 1942 a následně zaútočila na Sumatru. Jáva byla dobyta 27. února a o čtyři dny později byla obsazena i Batávie⁷. 9. března nizozemské vojsko kapitulovalo⁸. Zpočátku byla přítomnost Japonců Indonésany podporována, jelikož se Japonci snažili Indonésany přesvědčit o vytvoření Velké (antikoloniální) východoasijské sféry prosperity, kterou by byli součástí. Tvářili se jako osvoboditelé kolonialismu, ve skutečnosti nešlo ale nic jiného než jejich verzi nizozemského kolonialismu. Indonéská ekonomie v té době upadala, země čelila hladomoru a povinnost dodávek rýže pro japonské vojsko a odvod pracovních sil situaci akorát ještě zhoršovalo. Tímto podpora Japonců postupně upadala, a naopak narůstal odpor vůči jejich okupaci. (Dějiny Indonésie, © 2022)

⁷ Tehdejší termín pro dnešní hlavní město Jakarta.

⁸ Nizozemci kolonizovali Indonésii od jejich příjezdu v 16. století, kdy poprvé připluli obchodními loděmi do přístavu v Bantenu.

Samozřejmě Nizozemí se nechtělo vzdát své výnosné zámořské kolonie, a tak indonéskou nezávislost neuznalo. Namísto toho se pokoušeli převzít opět kontrolu nad indonéským územím, konkrétně Batávií, a tak vypukla *guerillová* válka trvající až do roku 1949. Nekončící válku nakonec ukončil mezinárodní tlak, kvůli kterému se Nizozemí muselo již finálně stáhnout. V listopadu roku 1949 tak byl konečně schválen vznik nezávislých Spojených států Indonésie⁹, ze kterých rok poté, symbolicky ve stejný den prvního vyhlášení nezávislosti, se stala Indonéská republika¹⁰ v čele s prezidentem *Sukarnem*. Každoročně si tedy Indonésie připomíná a oslavuje Den nezávislosti 17. srpna. (Dějiny Indonésie, © 2022)

1.1.2 Nezúčastněné země v kontextu korejské války; 50. léta

V červnu 1950 vypukla Korejská válka, která trvala do roku 1954. Po říjnové výhře komunistické Číny v roce 1949 a vybudování ČLR¹¹ tato válka ihned zaujala globální implikace daleko přes hranice korejského poloostrova. Severokorejský útok přimělo USA znovu zasáhnout v korejské občanské válce, zrychlilo podepisování mírové smlouvy s Japonskem a soustředilo Washingtonovu pozornost směrem k Jihovýchodní Asii jakožto dalšímu terči sino-sovětské expanze. Země s nově vydobytou nezávislostí, jako například Indie, Barma a Indonésie preferovaly být nezúčastněny ve Studené válce, zároveň jim ale jejich nezúčastněnost dovolila být přátelská a vyžadovat pomoc z obou stran Studené války, což byl postoj, který neoceňovaly ani USA, ani Sovětský svaz. (Mason, 2015, s. 50-51)

Washington a *Jakarta* reagovaly na Korejskou válku odlišně. Indonésie reagovala na korejskou občanskou válku tak, že se jedná o další problém Studené války mezi Ruskem a Čínou, do kterého se nebudou plést. O měsíc později Indonésie dokonce zakázala všem zahraničním válečným lodím, které se účastnily OSN¹² operací v Koreji, doplňovat palivo, nakládat zboží či provádět opravy v indonéských přístavech – to se samozřejmě nelíbilo USA a OSN, kteří upozornili Indonésii, že vděčí nezávislosti právě OSN s pomocí USA a že by měli učinit rozhodnutí. Naznačili, že pouze USA je může zachránit od rozrůstajícího se komunismu. Indonésie však nadále zaujímala nezúčastněný postoj a pouze při několika příležitostech slevila ze svého postoje, protože během prvního

⁹ V indonéštině *Republik Indonesia Serikat* (RIS).

¹⁰ V indonéštině *Republik Indonesia* (RI).

¹¹ Čínské lidové republiky.

¹² Organizace spojených národů.

desetiletí získání své nezávislosti hledala ekonomickou a technickou pomoc na Západě – zejména od USA. (Mason, 2015, s. 52-53)

V napjaté atmosféře první poloviny padesátých let se Indonésie snažila přivést k pozornosti problematiku světového míru a debatu o finalizaci suverénnosti v asijsko-afrických státech. Debaty poprvé dosáhli roku 1955 na konferenci v Bandungu, a dále se od té doby snažili účastnit se a iniciovat široko dosahující mezinárodní konference. Bandungské konference se účastnilo dvacet tři asijských zemí, kde měly zastoupení země jak s prozápadní orientací, tak země s levicovou orientací. Sukarno a jím inspirovaná zahraniční politika začínala usilovat o získání mezinárodní autority a upevnění mezinárodního postavení Indonésie zejména právě ve skupině nových asijských a afrických zemí – bandungská konference byla v tomto úsilí proto důležitým krokem. (Wibisono, 2015, s. 2-8)

Cílem bylo vyřešení postavení afro-asijských zemí v bipolárním světě, navázání vzájemné spolupráce, artikulaci problémů spojených s chudobou, řešení komplikací v procesu dekolonizace atd. Kladlo se za cíl také zvýšit tlak na dvě existující supervelmoci Sovětského svazu a USA, díky společnému postoji, který by zvýšil sílu těchto zemí v mezinárodním společenství.¹³ Konference odrážela to, co organizátoři považovali za neochotu mocností konzultovat s nimi rozhodnutí ovlivňující Asii v prostředí napětí Studené války; jejich znepokojení nad napětím mezi ČLR a USA; jejich touha položit pevnější základy pro mírové vztahy ČLR s nimi a se Západem. Indonésie navíc toužila prosadit svůj případ ve sporu Západní Papuy (Nové Guineje) s Nizozemskem. Tehdejší prezident Sukarno se vylíčil jako vůdce této skupiny států, kterou později popsal jako “NEFOS” (Nově objevující se síly). Jednalo se o novou politickou koncepci a přechod na novou zahraniční politickou orientaci – především kvůli nové vnitropolitické situaci v Indonésii, což byla porážka extrémních pravicových sil ve státě.¹⁴

Zároveň v té době indonéská politická sféra měnila směr a sbližovala se se sovětským blokem a komunistickou ideologií. Indonéská snaha účastnit se a pořádat konference byla podporována Sovětským svazem v ohledu diplomacie, politiky, ekonomiky a armády, což pomohlo dále propagovat elán z bandungské konference do zemí, které měly potíže vymanit se z rukou kolonialismu.

¹³ *Bandungská konference* [online], Wikipedie: [citováno 20. 06. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Bandungsk%C3%A1_konference&oldid=21078407.

¹⁴ Politické zprávy: Jakarta, 1960-1975. Národní archiv.

1.1.3 Indonésko-malajská konfrontace; 60. léta

V šedesátých letech panovala ve světě a obzvláště v Asii nejistota a různé konflikty. Probíhala Studená válka, politické a vojenské napětí mezi SSSR a jejími spojenci, se západním světem, zejména USA a jejich spojenci.

Co se týče Indonésie, ihned s počátkem 60. let byla (z jejich úhlu pohledu) konfrontována provokací nizozemského námořnictva a dále malajskou federací v květnu roku 1961, což byla akce, která byla podporována Británií a USA. Tato situace donutila Indonésii konfrontovat Malajsii a bránit Západní Papuu, na kterou obě země kladly svůj nárok. Vyvrcholením celého konfliktu byl návrh pro Malajsii stát se členem Rady bezpečnosti, což vedlo Indonésii k vystoupení z OSN v roce 1964. (Jones, 2002, s. 99)

Tomuto malajsko-indonéskému konfliktu se také přezdívá “Konfrontasi” a jednalo se o násilný konflikt v letech 1963-1966. Šlo o nevyhlášenou válku, přičemž většina se odehrávala v pohraniční oblasti mezi Indonésií a východní Malajsií na ostrově Kalimantan. V květnu 1961 bylo navrženo vytvoření malajské federace sloučením Malajska¹⁵, Singapuru, britských kolonií¹⁶ a Bruneje. Indonésie v roce 1962 tomuto návrhu odporovala. Jedním z důvodů byl ten, že Indonésie považovala tuto federaci za neokoloniální status v rozporu s revoluční Indonésií, a to zejména proto, že by Velká Británie měla nadále vojenské základny v Malajsku a Singapuru. 20. ledna 1963 oznámil indonéský ministr zahraniční politiku konfrontace vůči Malajsii v ekonomických a sociálních vztazích. Indonéští vojáci se začali zapojovat do nájezdů, sabotáží a pokusů o převrat v *Sarawaku* a *Sabahu*. 16. září byla vytvořena Federace a prezident Sukarno v reakci na to 25. září 1963 oznámil kampaň “ganyang Malaysia”.¹⁷ V roce 1964 zahájila Indonésie nájezdy na Singapur a malajský poloostrov, a tím konfrontace eskalovala k otevřeným přeshraničním vojenským útokům. (Omar, 2008, ©2022 Government of Singapore)

V rámci tohoto konfliktu měla Malajsie přímou vojenskou podporu od Velké Británie, USA, Austrálie a Nového Zélandu. Indonésie měla naopak nepřímou podporu pochopitelně od SSSR a Číny. Intenzita konfliktu začala ustupovat po událostech státního převratu orchestrovaného Suhartem v roce 1965 a následné Sukarnově ztrátě moci ve

¹⁵ Do roku 1946 byla Malajsie kolonizovaná Velkou Británií a její oficiální název byl Britské Malajsko. *Britské Malajsko* [online], Wikipedie: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Britsk%C3%A9_Malajsko&oldid=20823318.

¹⁶ Severní Kalimantan (Sabah) a východní Kalimantan (Sarawak).

¹⁷ V českém překladu “rozdrťte Malajsii”.

prospěch generála Suharta. V květnu 1966 začala vážná mírová jednání a v srpnu 1966 byla podepsána mírová dohoda mezi Indonésií a Malajsií, kde Indonésie formálně uznala malajskou federaci a byly tak obnoveny normální vztahy s Malajsií a Singapurem¹⁸.

Dodnes existují dvě vzájemně si odporující argumentace z malajské a indonéské perspektivy. Podle Malajsie Indonésie hrozila invazí a ohrožovala Malajsií, kdežto Indonésie tvrdí, že Malajsie hraje roli provokatéra a vměšuje se do vnitřních záležitostí Indonésie. V novozélandských levicových médiích jako “People's Voice” a “New Zealand Monthly Review” se dokonce k veřejným diskursům o Konfrontasi měl vytvořit alternativní narativ z mainstreamových tištěných médií, která právě vyměnila roli agresora a oběti. Alternativní narace pak byla taková, že Brity inspirované vytvoření Malajsie bylo prezentováno jako provokace proti Indonésii, zatímco indonéské činy byly racionalizovány jako nacionalistický odpor proti západnímu imperialismu. (Lim, 2016, s. 35-37)

1.1.4 Konflikt o Západní Papuu

Kromě konfliktu s Malajsií přezdívanému “Konfrontasi” musela Indonésie ještě čelit hrozbě ze strany Nizozemí, které si kladlo nárok na Západní Papuu. Konflikt o Západní Papuu se táhne již od konce 40. let až do současnosti. Na konci Indonéské Revoluce v 1949 Nizozemí uznalo suverenitu indonéského státu, kromě Západní Papuy, kterou si nadále přivlastňovalo jako Nizozemskou Novou Guineu. Indonésie argumentovala, že Západní Papua je pouze nástupnickým státem celé Nizozemské Východní Indie a chtěla ukončit nizozemskou koloniální přítomnost v celém Souostroví. Nizozemí naopak argumentovalo, že Papuánci jsou etnicky odlišní, a proto chtějí dále administrovat toto území, dokud nebude schopné samostatnosti. V padesátých letech se Nizozemí se západními státy shodovaly, že by Papuánci měli mít možnost osamostatnit se, ale poté kvůli globálním podmínkám v té době, zejména kvůli obavám tehdejšího amerického prezidenta Kennedyho, aby byla Indonésie v době Studené války na jejich straně, tak USA přinutily Nizozemí, aby obětovali samostatnost Západní Papuy a přenechalo vedení tohoto teritoria Indonésii. (Singh, 2008, s. 2)

V roce 1962 Nizozemí souhlasilo s přenecháním území dočasné správě Spojených národů a podepsalo Newyorskou dohodu, která stanovila, že se před rokem 1969 bude

¹⁸ Indonesia–Malaysia confrontation. In *Wikipedia*: https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Indonesia%E2%80%93Malaysia_confrontation&oldid=1090466099.

konat plebiscit. Hlasování v tomto roce zorganizovala indonéská armáda – nazvané “Act of Free Choice” s cílem určit názory obyvatel na budoucnost tohoto území. Výsledek byl ve prospěch integrace do Indonésie. Hlasování však proběhlo v rozporu s dohodou mezi Indonésií a Nizozemím. Hlasování se zúčastnilo pouze 1025 vybraných lidí za přítomnosti indonéské armády. Tito lidé byli se zbraní u hlavy přinuceni hlasovat pro integraci do Indonésie. Bylo to také pod 1 % lidí, kteří měli volební práva. Legitimita hlasování je proto zpochybňována aktivisty za nezávislost, kteří protestují proti kontinuální indonéské vojenské okupaci Papuy. (Crocombe, 2007, s. 284-286)

Indonésie je neustále i v současnosti obviňována z porušování lidských práv. Tato obvinění zahrnují útoky na civilisty sympatizující s Hnutím pro nezávislou Papuu (*Organisasi Papua Merdeka*) a věznění lidí, kteří vztyčují národní vlajku Západní Papuy – Morning Star, což je považováno za zradu.

1.1.5 Čínsko-sovětský rozkol a pozice Indonésie

Mezinárodní situace se také náhle změnila, když se ČLR v roce 1962 po čínsko-sovětském rozkolu zapojila do hraničních konfliktů. Rozkol mezi ČLR a SSSR byl způsoben doktrinárními rozdíly, které byly způsobeny postupným odlišením jejich výkladů a praktických aplikací marxismu-leninismu – např. jejich geopolitika právě během Studené války. Koncem padesátých a začátkem šedesátých let se tyto čínsko-sovětské debaty staly konkrétními spory o politiku, kdy SSSR usiloval o národní destalinizaci a mezinárodní mírové soužití se západním světem, což předseda komunistické strany ČLR *Mao Ce-tung* považoval za revizionismus a odsoudil SSSR za zrádce. Čína dále zaujala bojový postoj vůči této ideologii – tzn. vůči Západu a nově také proti SSSR. (Scalapino, 1964, s. 640)

To mělo dopad na zahraniční politiku asijsko-afriických národů, a také v rámci Hnutí nezúčastněných zemí, protože mnohé z těchto států si vytvořily závislost na podpoře nabízené Sovětským svazem a ČLR. Ačkoliv SSSR a ČLR spolupracovaly, aby vedly Afriku k revoluci vedoucí k jejich nezávislosti, jejich cíle se začaly rozcházet. SSSR chtěl mír a odzbrojování jako součást jejich zahraniční agendy, kdežto Čína poskytovala vojenskou a finanční podporu zahraničním nacionalistickým hnutím. Pro země východního bloku byl tedy čínsko-sovětský rozkol otázkou toho, kdo povede komunistickou revoluci ve světě a na koho se najednou mají tyto země obrátit, co se týče politických rad, finanční pomoci nebo vojenské pomoci. Čínsko-sovětský rozkol také zbořil koncept západního vnímání monolitického komunismu, že komunistické národy

byly kolektivně jednotné v geopolitice po druhé světové válce. Navzdory rivalitě mezi SSSR a ČLR spolu však tyto dvě země pokračovaly ve spolupráci v severním Vietnamu až do 70. let při Vietnamské válce. (Murray, 1979, s. 32)

Rozvoji v Indonésii se dostalo pomoci ve formě finančního kapitálu a infrastrukturních technologií od SSSR a ČLR. Dostala také např. vojenskou pomoc v konfrontaci s Malajsií a v boji za osvobození a obranu Západní Papuy. Indonésii bylo poskytnuto mnoho půjček na zbraně a Armáda tak poprvé od revoluce začala růst a dosáhla asi tři set tisíc mužů v roce 1961 a tři set tři sta tisíc mužů koncem roku 1962. Diplomáté z ČLR a Sukarno se navzájem navštěvovali v roce 1961. Sukarnovi byla dále nabízena ekonomická pomoc v plánu rozvoje Indonésie a také byl chválen za jeho roli při propagaci velkého projektu “mostu přátelství” mezi ČLR a Indonésií. Dopadem spolupráce Indonésie se SSSR a ČLR bylo odstranění vlivu západního bloku, ovšem neslo to s sebou i rizika, hlavně po čínsko-sovětském rozkolu v letech 1962-1964. Čínsko-sovětský rozkol způsobil váhání v indonéské vnitřní, a také nejspíše i zahraniční, politice PKI, která byla v Indonésii dosud dominantní stranou ve vládě. (Wibisono, 2015, s. 11)

Sukarno se snažil zabránit západní vlně mimojiné také například bojkotem a cenzurou amerických filmů, které připravily USA o zdroje obrovských finančních prostředků v místní měně a podnítily širokou problematickou kampaň, která vedla k úplné likvidaci rozsáhlého tiskového a kulturně propagačního aparátu USA v Indonésii. *Marshall Green*¹⁹ ve své knize²⁰ píše, že “*Sukarnův* antiamerikanismus dosáhl nových výšin. Navzdory snahám Ameriky o smířlivost, *Sukarno* odsoudil jejich asistenční program (a jeho výrok “do háje s vaší pomocí” se stal slavným) a oznámil plány na vyvlastnění amerických společností v Indonésii, jako byly *Caltex*, *Stanvac*, *Goodyear* a *Union Carbide*. V projevech hanobil Ameriku a záměrně podněcoval protiamerické demonstrace, z nichž některé vyústily v destruktivní útoky na americké velvyslanectví a konzulární nemovitosti.”

Další ovlivnění pozice Indonésie nastalo tehdy, když si musela vybrat mezi spojenectvím s Pekingem či s Moskvou. Tyto trhliny v klimatu Studené války a přetrvávající problematiky kolonialismu způsobily sériové státní převraty mezi zeměmi, které se dříve zúčastnily konference v Bandungu. To posílilo pozice spojenců západního bloku – v Indonésii vliv západního bloku posílil opozici a podporoval antikomunistické

¹⁹ Americký diplomat působící v Indonésii jako velvyslanec v letech 1965-1969.

²⁰ Indonesia: Crisis and Transformation, 1990.

skupiny a *antisukarnoisty*, což v té době přidávalo na antikomunistické náladě ve společnosti. Západní blok také vytvořil Malajskou federaci, která převzala území Severního Kalimantanu a problémy Západní Papuy byly odloženy do roku 1969. Podporoval také vojenské a zpravodajské operace s cílem svrhnout prezidenta *Sukarna* a chaos řízený vnitřními i vnějšími silami vedl v roce 1965 ke genocidě komunistů a jejich přívrženců, a demonstracím proti ČLR. (Wibisono, 2015, s. 12)

1.1.6 Suharto přebírá moc; konec 60. let

Prezident *Sukarno* byl nakonec v roce 1967 donucen odstoupit a byl nahrazen generálem *Suhartem*. Za těchto podmínek bylo přerušeno diplomatické spojení Indonésie s ČLR v témže roce, vztahy se SSSR byly zmrazeny a Indonésie znovu vstoupila do OSN v roce 1966. Kromě toho generál Suharto začal normalizovat vztahy s Malajsií, také v roce 1967. Zahraniční vztahy mezi Indonésií a USA se také začaly opět zlepšovat na popud generála Suharta. Mnoho zahraniční politiky bylo v letech 1955-1965 pod vlivem *Sukarnova* vedení. Vnější prohlášení o těchto politikách bylo podporováno ČLR a SSSR jako hlavními mocnostmi východního bloku, které prosazovaly komunismus politikou mírového soužití, aby pomohly mnoha africko-asijským zemím získat nezávislost. Nakonec ale rivalita mezi ČLR a SSSR zapříčinila, že se východní blok a také asijsko-africké národy spřízněné s jednou nebo druhou komunistickou velmocí navzájem střetly. To však přineslo výhody západnímu bloku, který rozšířil svůj vliv na asijsko-africké národy, včetně Indonésie. *PKI* přišla o spojence a byla o to více oslabená. (Wibisono, 2015, s. 12-13)

Situace v Indonésii byla destabilizovaná, když *PKI* nevěděla, jestli následovat Peking či Moskvu, dále spory o vedení další asijsko-africké konference, roztržky uvnitř Hnutí nezúčastněných zemí a konfrontace s Malajsií přispěly k nestabilitě celé Indonésie. Podmínky se ještě více zhoršily v roce 1965, když *Suharto* a Armáda naplánovali pokus o převrat a následnou genocidu (nejen) komunistů, aby se zbavili *PKI* a *Sukarna*. V té době indonéská ekonomicko-politická sféra byla poznamenána inflací, nestabilními měnovými podmínkami a společenským chaosem. Koncem šedesátých let se zahraniční politika Indonésie zcela změnila – byla zakázána diplomacie s ČLR a s dalšími komunistickými státy byla z velké části přerušena. Nakonec byla ustanovena nová éra Nového řádu vedeného generálem *Suhartem*. (Wibisono, 2015, s. 13)

Vývoj ve třech dekadách od začátku druhé světové války lze charakterizovat jako opakované snahy ovládnutí Jihovýchodní Asie koloniálními a nekoloniálními

mocnostmi s krátkým obdobím relativní neutrality, které skončilo krvavými událostmi let 1965-66 a definitivním přikloněním Indonésie k americkému vlivu a společenskému uspořádání, který potom trval jako *Orde Baru* až do roku 1999.

1.2 Chronologie indonéských událostí v letech 1959-1968

Popis chronologie událostí nám pomáhá identifikovat jejich možné příčiny a následky. Pomáhá nám odpovídat na otázky “jak a proč spolu souvisí události, které se tu odehrávají určitým způsobem”. Zde je chronologie velmi důležitá zejména z důvodu komplexnosti této části indonéské historie. Tato kapitola shrnuje od počátku události vedoucí k masovým vraždám, až po jejich konec v roce 1968. Je rozdělena do dvou částí – první, kde jsou stručně popsány události od roku 1959 až do 30. září roku 1965. První část popisuje hlavně příčiny začátku masových vražd a antikomunistických nálad ve společnosti. Druhá část se věnuje periodizaci událostí po 30. září 1965 a blíže se soustřeďuje na postižené oblasti, počty obětí a Suhartovy kroky k odstranění *Sukarna* jako prezidenta. Hlavním cílem zařazení těchto událostí je pochopení jejich souvislostí a usnadnění pochopení těchto událostí jako celistvé problematiky, ze které se stalo tabu, a jako tabu přetrvává dodnes.

1.2.1 Předehra: 1959-1965

V roce 1959 skončilo v Indonésii období parlamentní demokracie a *Sukarno* namísto toho zavedl demokracii řízenou. První roky parlamentní demokracie se totiž ukázaly být velmi nestabilní pro Indonésii kvůli rozdílům mezi různými politickými stranami v nově jmenovaném parlamentu²¹. Panovala vážná nespokojenost i v oblasti ekonomiky s pokračující nadvládou velkých holandských korporací a etnických Číňanů.

V roce 1963 se v zemi rychle zhoršila ekonomická situace země²², a hlavní levicové politické strany se snažily získat co nejvíce členů a budovaly masové spojenecké organizace – např. *BTI (Barisan Tani Indonesia – Indonéská dělnická unie)*, *SOBSI (Sentral Organisasi Buruh Seluruh Indonesia – Ústřední celo indonéská dělnická*

²¹ Panovaly vážné neshody mezi nacionalisty, kteří chtěli sekulární stát, islamisty, kteří chtěli islámský stát a komunisty, kteří chtěli komunistický stát.

²² Vláda tiskla peníze na financování svých vojenských výdajů – to mělo za následek hyperinflaci přesahující 600 % ročně v letech 1964-1965. Dále pašování a kolaps sektoru exportních plantáží připravily vládu o potřebné devizové příjmy a v důsledku toho nebyla schopna splácet zahraniční dluhy. Většina vládního rozpočtu byla vynaložena na Armádu, což také vedlo ke zhoršení infrastruktury a špatné úrodě, které způsobily nedostatek potravin.

organizace), *PR* (*Pemuda Rakyat* – Mládež lidu), *LEKRA* (*Lembaga Kebudayaan Rakyat* – Ústav pro lidovou kulturu) nebo *GERWANI* (*Gerakan Wanita* – Ženské hnutí). Tyto organizace byly spojeneckými konkrétně se stranou *PKI*. Ta měla v roce 1965 až tři a půl milionu členů a přes dvacet milionů lidí ve spojeneckých organizacích.²³ (Kammen a McGregor, 2012, s. 13-16)

PKI a prezident *Sukarno* se v té době velice sblížili, což znepokojovalo ostatní konzervativní strany. Kromě toho mezi veřejností také panovalo rozhořčení a rezistence vůči *PKI* letech 1963-1964, kdy *PKI* odebírala pozemky statkářům, kteří nepostupovali podle zákona pozemkových reforem z roku 1959 o Sdílení plodin (*Perjanjian bagi hasil*) a Základním hospodářským zákonem z roku 1960 (*Peraturan dasar pokok-pokok agraria*). *PKI* také velmi podporovala *Sukarnovo* militantní hnutí proti Malajsii²⁴ a vyzbrojila se jako další vojenská síla, k již existujícím národním ozbrojeným silám (mezi které patří armáda, námořnictvo a letectvo), což představovalo pro indonéskou armádu velkou hrozbu. Lze říct, že od té doby²⁵ se náboženské skupiny a Armáda začaly vyzbrojovat proti *PKI*.²⁶

První doložené zprávy o násilí pocházely z provincie Ačeh na severu ostrova Sumatra, kde obyvatelé začali přepadat nově zřízené kanceláře *PKI* na základě nepodložených zpráv o údajném napadání muslimů členy *PKI* na Východní Jávě. V září roku 1965 už se mluvilo o vytvoření jednotné antikomunistické fronty a násilných krocích vůči komunistům. 16. září 1965 byl dokonce vyslán telegram z konzulátu USA ve městě *Surabaya*, na Východní Jávě, do *Jakarty*, který obsahoval informaci, že napětí mezi *PKI* a muslimy bylo pod kontrolou, ale v srpnu eskalovalo a dá se očekávat občanská válka. Ve společnosti panovala atmosféra strachu a nenávisti vůči *PKI*, kterou začalo nakonec doprovázet i násilí.

30. září 1965 se již sehrály události, které nakonec odstartovaly následující masakry. Vše začalo únosy a vraždami šesti generálů indonéské armády, z níž byla obviněna strana *PKI*. Tento incident je označován jako *Gerakan 30 September PKI* (*G30S PKI*).²⁷ *Kammen* a *McGregor* ve své práci²⁸ uvádějí, že nešlo o politické divadlo, jak by

²³ Informace o nabírání členů do *PKI* viz kapitola 4.2.1. Události roku 1965 do počátku násilí.

²⁴ *Sukarno*ův neo kolonialistický projekt plánovaný v letech 1963-1965).

²⁵ Začátek roku 1965.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Zkratka pro *Gerakan 30 September PKI*. V překladu Hnutí 30. září. Za členy *G30S* se pak označovali lidé, kteří údajně měli co dočinění s únosem generálů.

²⁸ *The Contours of Mass Violence in Indonesia, 1965-1968*, s. 15.

se na první pohled mohlo zdát. Masy byly zmanipulovány Armádou a generálem *Suhartem*, aby se obrátily proti komunistům, a bránily náboženský a kapitalistický charakter země. Dle existující teorie *Suharto* s Armádou chtěli čelit stále se rozvíjející revoluci (či levicovým reformním krokům), za prezidenta *Sukarna*, od jejího počátku Indonéské revoluce (1945-1949), a proto naplánovali státní převrat. *Suharto* chtěl “osvobodit” Indonésii od všech *sukarnoistů* a levičáků a chtěl proměnit Indonésii v kapitalistickou zemi – proto potřeboval provést sociální čistku. Těžko se věří tomu, že přes všechny politické důvody a spory by byl důvod pro genocidu až tří milionů²⁹ obětí pouze politický. Proto *Kammen* a *McGregor* dále říkají, že by se tato kapitola indonéské historie neměla nazývat „komunistickým převratem“ nebo označovat za událost „G30S PKI“, ale měla by být označována za „kontra-revoluci“, jelikož Armáda a *Suharto* chtěli doslova čelit probíhající revoluci za prezidenta *Sukarna*.

1.2.2 Periodizace vývoje v 60. letech

Douglas Kammen a *Katherine McGregor* v knize *The Contours of Mass Violence in Indonesia, 1965-1968*, představili podrobnou periodizaci pro období mezi lety 1965-1968. Právě jejich periodizace bude použita i v této práci a bude rozšířena o několik fází. Tyto fáze jsem pojmenovala podle vlastního uvážení, zaprvé s odkazem na časové období a zadruhé s odkazem na charakteristickou událost v daném časovém období.

1. dějství: 1965; počátek bezprostředního násilí

Počáteční fázi charakterizuje *Suhartovo* plánování proti Hnutí 30. září 1965 a první masakry v Ačehu, které se odehrály v posledním zářijovém týdnu. Na Jávě se v té době zatýkalo, ale neprobíhaly žádné masakry. 16. října 1965 byl *Suharto* určen velitelem Armády a hned vyrazil s parakomandem *RPKAD*³⁰ na Střední Jávu, aby “vyčistili” oblast od pozůstatků Hnutí 30. září – tím se násilí přesunulo také na Jávu. *Suharto* a Armáda mobilizovali desetitisíce obyvatel do polovojenských jednotek a eskader smrti. Zhruba ve stejné době začalo násilí také na Východní Jávě.

Samotné vraždění probíhalo také v několika vlnách – nejdříve vraždící běsnění místními náboženskými a nacionalistickými skupinami, poté masové zatýkání a krátkodobé věznění, a nakonec nastalo předávání vězňů vojáky místním eskadrám smrti,

²⁹ Odhadovaný počet obětí je mezi pět set tisíci a třemi miliony. Tři miliony obětí poprvé údajně zmínil bývalý generál elitních sil před svou smrtí.

³⁰ Dnes nese název *Kopassus* (*Komando Pasukan Khusus*, v překladu Velitelství speciálních sil).

aby je popravily. V prosinci 1965 už se toto násilí konalo potají a popravy byly prováděny v izolaci, bez očitých svědků na veřejnosti. Na konci roku bylo na Střední Jávě zabito zhruba sto tisíc lidí, sedmdesát tisíc lidí bylo uvězněno a na Východní Jávě zhruba dvě stě tisíc lidí zabito a dvacet pět tisíc lidí uvězněno. V posledním čtvrtletí roku 1965 se odehrávaly v plné míře velkoplošné masakry také na Západní Jávě, Severní Sumatře³¹ a Bali³², a maloplošné masakry na Jižním Sulawesi a provincii Západní Nusatenggara. (Kammen a McGregor, 2012, s. 16-17)

Násilí na Sumatře a Sulawesi proběhlo později a mělo méně obětí, a to z toho důvodu, že místní *PKI* organizace byly velmi silné a polovojenské jednotky se údajně zpočátku zdráhaly vyzbrojovat civilní obyvatelstvo, což nakonec vedlo k výrazně nižším počtům obětí ve srovnání s dalšími oblastmi.³³ Výjimkou je Bali, kde pouze za prosinec bylo zabito čtyřicet pět tisíc lidí a v polovině roku 1966 to sčítalo dokonce kolem osmdesáti tisíc obětí, což z Bali učinilo nejpostiženější místo, co se týče rychlosti masového zabíjení na oblast.

V polovině prosince roku 1965 byl *Suharto* přesvědčen, že *PKI* jako organizace byla zničena a veřejně prohlásil, že je potřeba nyní popravy usměrnit. Toto prohlášení samozřejmě nic nezměnilo, naopak to vyvolalo vlnu nevole mezi místními eskadrami smrti, které by najednou postrádaly na důležitosti – lidé se nechtěli vzdát moci, která jim byla vpravda generálem *Suhartem*, snad dokonce nechtěli zklamat jeho důvěru. *Suharto* a jeho spojenci se mezitím soustředili na prezidenta *Sukarna* a chtěli, aby nastolil nový triumvirát složený z tehdejšího generála ozbrojených sil *Nasutiona*, sultána *Hamengkubuwona IX.*³⁴ a *Ruslana Abdulganiho.*³⁵ (Kammen a McGregor, 2012, s. 18)

2. dějství: leden–květen 1966; Sukarnův pád

Prezident *Sukarno* se nevzdal a v polovině ledna vytvořil Sukarnovu frontu (*Barisan Sukarno*), která byla téměř okamžitě podkopána *Suhartem* a jeho souběžným pokynem pro všechny, kteří jsou loajální k *Sukarnovi*, aby oznámili svou podporu Armádě. Mezitím se v lednu násilí rozšířilo do dalších oblastí, – Západní Sumatra,

³¹ Počátek násilí první listopadový týden.

³² Počátek násilí první prosincový týden.

³³ Kolem deseti až patnácti tisíci lidí bylo zabito a uvězněno, na Západní Jávě jsou oběti nejspíše pod hranicí deseti tisíc, ale o této oblasti se toho moc neví kvůli nedostatku záznamů.

³⁴ Druhý viceprezident Indonésie a devátý sultán speciální provincie Jogjakarta.

³⁵ Indonéský vládní úředník a diplomat známý svou rolí vůdce během Indonéské Národní Revoluce na konci 40. let a jako klíčový ministr a velvyslanec OSN ve vládě Sukarna během 50. a 60. let 20. století.

Lampung, Východní Nusa Tenggara.³⁶³⁷ Od března byl Sukarno v de-facto domácím vězení, byl izolován v prezidentském paláci s omezenými informacemi a ochuzen o své klíčové spojence. Ještě týž měsíc byl donucen převést své administrativní pravomoce generálu *Suhartovi*. V té době se stále odehrávaly masakry na Jávě a Severní Sumatře, nicméně poprvé došlo také ke střetům mezi náboženskými a nacionalistickými skupinami antikomunistů, s Armádou na jedné straně a policií a námořnictvem na straně druhé. Tyto střety byly většinou pobízené Armádou a *Suhartova* kontrarevoluce dospěla do fáze rozbrojů mezi původními spojenci. (Kammen a McGregor, 2012, s. 19-20)

Chronologie *Kammena a McGregora* v případě Východní Nusa Tenggary se víceméně shoduje se svědectvím poskytnutým *Isakem Bantarou*, který popisuje páchané násilí na vesničanech - “usvědčených” komunistech – ve větším měřítku v lednu / únoru roku 1966. Ačkoliv dle svědectví násilí nezačalo až v lednu, ale již v posledním čtvrtletí roku 1965, míra násilí byla s počátkem 1966 asi nejsilnější³⁸.

3. dějství: červen–říjen 1966; Suhartova konsolidace moci

Suharto za tuto krátkou dobu konsolidoval moc přes centrální orgány státní moci. Bylo pro něj klíčové zbavit se všech *sukarnoistů* ze státních služeb a Armády. Během několika následujících měsíců byla povolána poddajná pravicová frakce, aby řídila politickou stranu *PNP*³⁹. Na druhou stranu vůdcům stran *NU*⁴⁰ a *Masyumi*⁴¹ (dříve zakázány *Sukarnem*) bylo řečeno velením Armády, že si nevysloužily žádné vysoké posty v novém nadcházejícím režimu, i přes jejich kooperaci ve zničení *PKI*. Toto rozhodnutí vyústilo v další vlnu masakrů, když ti nejradikálnější antikomunisté chtěli dokázat Armádě svou hodnotu a získat větší politický vliv.

V říjnu 1966 však *Sukarno* prohlásil, že nebude tolerovat žádné nezávislé akce a že raději preferuje jít konstituční cestou, co se týče nakládání se *Sukarnem*. Konfrontace mezi Armádou a *Sukarnem* nakonec skončila v březnu 1967, kdy Lidové shromáždění

³⁶ Několik tisíc údajných komunistů zavražděno na každém z těchto míst.

³⁷ Z oblasti Východní Nusa Tenggara pocházel svědek *Isak Bantara* poskytující rozhovor, jež bude součástí praktické části této práce.

³⁸ Tyto události jsou uvedeny v kapitole 4.2.2 Leden až květen 1966.

³⁹ *Partai Nasional Indonesia*, indonéska státní politická strana založená *Sukarnem*.

⁴⁰ *Nahdlatul Ulama*, muslimská organizace v Indonésii. Dohromady sčítá dnes mezi 40-90 miliony členů, což ji dělá největší muslimskou organizací na světě.

⁴¹ *Partai Majelis Syuro Muslimin Indonesia*, v překladu Rada indonéských muslimských asociací – hlavní muslimská politická strana.

(*Majelis Permusyawaratan Rakyat Republik Indonesia – MPRS*)⁴² prohlásilo, že *Sukarno* selhal ve výkonu jeho konstitučních zodpovědností, zakázali mu další účast v politice a určili *Suharta* jako vykonávajícího prezidenta. (Kammen a McGregor, 2012, s. 20-21)

4. dějství: 1967–1968; Konec čistek a následná perzekuce operace

V této konečné fázi se víceméně řešily soudní procesy a dlouhodobé věznění statisíců lidí, ale také nadále probíhaly poslední čistky pozůstalých levičáků – např. na Západním Kalimantanu proběhla mobilizace lidí z kmene *Dajaků*, kteří byli poštíváni proti etnickým *Číňanům* v listopadu roku 1967. Za dopad to mělo tři tisíce mrtvých za listopad a prosinec a dále relokaci zhruba sto tisíc *Číňanů* do koncentračních táborů⁴³).

Napětí mezi pravicí a levicí bylo dlouhodobým rysem politiky nově vzniklého a nezávislého indonéského státu. *Sukarnova* podpora strany *PKI* rostla a stejně tak rostla netrpělivost Armády. Samotná levice usilovala o upevnění svého postavení – zejména ve vládě a vytvořením nové, páté jednotky – skupiny dobrovolníků. Zde napětí mezi levicí a pravicí kulminuje a po puči Armáda ihned páchá antikomunistické masakry postupně skrze celou Indonésii.

Antipatie se projeví i v několika zákrocích vůči čínským diplomatům, podněcování celkové antipatie k čínské menšině a pronásledování čínské organizace *BAPERKI*⁴⁴. Zejména se tak dělo kvůli blízkým vztahům čínské a indonéské komunistické strany, tudíž byla *ČLR* zdejšími vojenskými kruhy nepřímo označována za spoluorganizátora *Hnutí*. Dopadem útoku na čínské obyvatelstvo bylo ochlazení vztahů Indonésie s *ČLR* a úpadek hospodářské spolupráce. (Kammen a McGregor, 2012, s. 22)

Masakry napříč Indonésií se v jejich ukončení liší podle oblastí, ale různých dalších zdrojů se můžeme dočíst, že perzekuce komunistů trvala ještě v letech 1968-1969.

⁴² *Majelis Permusyawaratan Rakyat Republik Indonesia*, v překladu Lidové poradní shromáždění Indonéské republiky. Jedná se o legislativní odvětví indonéského politického systému. V té době bylo *MPRS* nejvyšším řídicím orgánem v Indonésii.

⁴³ *Číňané* byli údajně také kromě věznění v koncentračních táborech deportováni zpět do Číny.

⁴⁴ Organizace založená v roce 1954 Indonésany čínského původu. V roce 1955 získala jedno křeslo v Radě zástupců lidu a byla spojeneckou organizací *PKI*.

2. Aktéři

V této kapitole budu mapovat hlavní aktéry masakrů 1965-1967. V těchto letech působilo po celé Indonésii obrovské množství různých místních eskader smrti a polovojenských jednotek, které byly propojené i s konkrétními politickými stranami (např. *PNI*, *NU*, *IPKI*⁴⁵). Z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat opravdu jen těm nejhlavnějším, a dále také organizaci *Pemuda Pancasila*, která se objevila v dokumentu *Joshuy Oppenheimer*a.

2.1 Rejstřík klíčových osob

Klíčové osoby uvedené v této kapitole jsem vybrala po vlastním uvážení na základě jejich důležitosti a rolí, které sehráli během puče a následných masakrech. Kromě logického výběru *Sukarna* a *Suharta* jsem dále vybrala *Nasutiona*, který byl jedním z armádních generálů a dalo by se říct, že i pravá ruka *Suharta*. Stál také za stvořením polovojenské skupiny *Pemuda Pancasila*. Dále *Sarwo Edhie* – velmi uznávaný vojenský velitel, který se prokázal jako velmi “schopný” a brutální při vyhlazování komunistů. A nakonec *Marshall Green*, americký velvyslanec, jehož považují za velmi problematickou osobu v rámci indonéské genocidy, a to pro jeho doloženou angažovanost v antikomunistické propagandě.

2.1.1 Suharto⁴⁶ (armádní generál, předseda vlády, ministr obrany a bezpečnosti, prezident)

Suharto se narodil 8. června 1921 v provincii *Jogjakarta* a po dokončení střední školy studoval na vojenské škole. V letech 1945-1950 byl na různých velitelských místech a dosáhl hodnosti podplukovníka. V roce 1957 jako náčelník štábu IV. oblasti byl povýšen na plukovníka. V roce 1960 byl povýšen na brigádního generála a v roce 1962 již jako generálmajor velel jednotkám pro osvobození Západní Papuy. O rok později se stal velitelem strategických jednotek (*KOSTRAD*).

V událostech 1. října 1965 se ujal organizace ozbrojených sil k porážce Hnutí 30. září a k 1. únoru 1966 byl povýšen na generálporučíka a současně se stal ministrem –

⁴⁵ Viz část 2.3.

⁴⁶ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "Suharto." *Encyclopedia Britannica*, June 4, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Suharto>.

velitelem pozemních sil. Při tom zastával funkci náčelníka štábu Nejvyššího operačního velitelství (*KOTI*). 11. března 1966 mu po silném nátlaku předal tehdejší prezident *Sukarno* výkonnou pravomoc prezidenta. 27. března 1966 se ujal dočasné funkce náměstka předsedy vlády. 1. června 1966 byl povýšen na armádního generála a 25. července 1966 se dostal do čela vlády, přičemž mu i nadále zůstalo křeslo ministra obrany a bezpečnosti. Mimořádné zasedání *MPRS* jej 12. března 1967 jmenovalo úřadujícím prezidentem a na zasedání téhož orgánu 27. března 1968 byl jmenován prezidentem.

Přestože byl před rokem 1965 již na důležité velitelské pozici, sám nebyl významnou politickou osobností⁴⁷. Teprve jeho iniciativa v (jím připraveném) zákroku proti Hnutí 30. září jej přivedla do popředí politické scény. Podařilo se mu upevnit své postavení v ozbrojených silách a eventuálně získal popularitu i mezi prostým lidem nejen na Jávě, ale i v dalších provinciích. V zahraniční politice se snažil vyhnout tomu, aby se Indonésie dostala do bezprostřední závislosti na imperialistických velmocích a byla spoutána vojenskými a ideologickými pakty.

Dle dostupných informací z archiválií Národního archivu byl příznačným rysem *Suharta* jeho “javánská” zdrženlivost, které mu některé radikálnější kruhy vyčítaly. Dost časté byly i pověsti, že byl pod vlivem mysticismu.

Obrázek 1: Suharto, oficiální portrét, 1993.

⁴⁷ Měl však důvěru prezidenta a byl velmi důležitý hráč v otázce bezpečnosti.

2.1.2 Sukarno⁴⁸ (vůdce Hnutí za nezávislost Indonésie, prezident)

Sukarno se narodil 6. června 1901 v *Surabaji* na Východní Jávě a stal se prvním prezidentem Indonésie po vyhlášení nezávislosti Indonésie. Byl synem javánského učitele, vynikal v jazycích a celkově se projevil jako charismatický vůdce Hnutí za nezávislost země (*Pergerakan nasional*). V roce 1927 v Bandungu, kde právě získal diplom ze stavebního inženýrství, našel své skutečné povolání v řečnictví a politice. Když v roce 1942 vtrhli do Indonésie Japonci, sloužil jim jako hlavní poradce a zároveň na ně vyvíjel nátlak, aby udělili Indonésii nezávislost. Ihned po porážce Japonska v roce 1945 *Sukarno* vyhlásil nezávislost, nicméně Nizozemci předali suverenitu až v roce 1949.

Od jeho nástupu do funkce prezidenta Indonésie dosáhla pokroku v oblasti zdraví, vzdělání a kulturního sebeuvědomění, ale demokracie a ekonomika čelily mnoha těžkostem. *Sukarno*va vláda byla zkorumpovaná, inflace prudce vzrostla a země zažívala nepřetržitý stav krize. Pokus o převrat v roce 1965 vedl k vojenskému převzetí moci *Suhartem* a čistce od komunistů. *Sukarno* zbaven své moci v roce 1966 rezignoval následujícího roku a žil v domácím vězení až do své smrti. Zemřel 21. června roku 1970 v šedesáti devíti letech. Kult a ideologie *sukarnoismu* byly nadále zakázány až do konce 70. let, kdy vláda provedla rehabilitaci *Sukarno*va jména.

Obrázek 2: *Sukarno*, oficiální portrét, 1949.

⁴⁸ Hanna, W. A. "Sukarno." *Encyclopedia Britannica*, June 17, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Sukarno>.

2.1.3 A.H. Nasution⁴⁹ (armádní generál, politik)

Nasution se narodil 3. prosince 1918 v malé vesnici na Sumatře. Studoval učitelství a následně se zapsal na vojenskou akademii v Bandungu. V roce 1946 byl jmenován velitelem divize Siliwangi, partyzánské jednotky operující na Západní Jávě během bojů o nezávislost. Po skončení Národní revoluce byl jmenován náčelníkem generálního štábu Armády. V roce 1965 při pokusu o puč byl *Nasution* jedním z cílů Hnutí, který měl být “zneškodněn”. Podařilo se mu utéct a ukrýt se v rezidenci íránského velvyslance, jeho dcera byla však při napadení jejich rezidence zabita. *Nasution* stál také za vytvořením dodnes existující polovojenské skupiny *Pemuda Pancasila*, která v době antikomunistické genocidy fungovala jako popravčí četa a je často charakterizována jako fašistická.

Po roce 1965 stál *A.H. Nasution* po boku *Suharta* a pomáhal jeho vzestupu – ten nakonec viděl v *Nasutionovi* soupeře a v roce 1971 ho vytlačil z mocenských pozic. V ten moment se z *Nasutiona* stal protivník *Suhartova* Nového řádu.

Nasution zemřel 5. září 2000 v *Jakartě* po utrpení mrtvice a upadnutí do kómatu.

2.1.4 Sarwo Edhie⁵⁰ (armádní velitel)

Narodil se 25. července 1925 na Střední Jávě. Již od útlého věku ho zajímala bojová umění a vytvořil si obdiv k japonské armádě. Když v roce 1942 Japonci okupovali Indonésii, *Sarwo* odjel do *Surabaji*, aby se připojil ke složce pomocné síly řízené Japonci. Po vyhlášení nezávislosti v roce 1945 se připojil k organizaci domobrany, která byla tehdy předchůdcem současné indonéské armády. Tam také založil vlastní prapor (batalion), který byl ale neúspěšný a po nějaké době se rozpustil. Byl to právě generál *Jani* (jeden ze zavražděných šesti generálů Hnutím), který *Sarwa* podporoval a povzbuzoval, aby zůstal vojákem a přizval ho, aby se připojil k praporu v *Magelangu* ve Střední Jávě.

Sarwo Edhie za svou kariéru v Armádě sloužil jako velitel praporu v divizi *Diponegoro* (1945–1951), poté velitel pluku (1951–1953), zástupce velitele pluku Národní vojenské akademie (1959–1961), náčelník štábu armádního pluku polovojenské jednotky *RPKAD*⁵¹ (1962–1964) a velitele *RPKAD* (1964–1967). Jmenování *Sarwo*

⁴⁹ Abdul Haris Nasution, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Abdul_Haris_Nasution&oldid=1093211433.

⁵⁰ Sarwo Edhie Wibowo, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Sarwo_Edhie_Wibowo&oldid=1076243886.

⁵¹ Viz část 2.2 níže.

Edhieho velitelem *RPKAD* bylo samozřejmě nemalou zásluhou nikoho jiného než generála *Janiho*. Během masových vražd hrál *Sarwo* jakožto armádní plukovník přímou roli při řízení jednotek *RPKAD*, které měly na svědomí minimálně půl milionů lidských životů.

Později působil jako indonéský velvyslanec pro Jižní Koreu a také jako guvernér Indonéské vojenské akademie. Nicméně ho zasáhl stejný osud jako *Nasutiona*, kdy se stal pro *Suharta* v době Nového řádu (*Orde Baru*) jeho soupeřem, a tak ho vytlačoval z mocenských pozic.

Sarwo zemřel 9. listopadu 1989 a v roce 2015 byl posmrtně prohlášen za národního hrdinu, což je samozřejmě vnímáno jako velmi kontroverzní, vzhledem k jeho klíčové roli v masakrech 1965-1967.

2.1.5 Marshall Green⁵² (americký diplomat, velvyslanec v Indonésii)

Marshall Green se narodil 27. ledna 1916 ve státě *Massachusetts* v USA. Vystudoval prestižní soukromou střední školu *Groton* a následně jednu z nejprestižnějších univerzit na světě – *Yale*, v roce 1939. Stal se diplomatem a specializoval se na východní Asii. Po ukončení studia se stal prvním tajemníkem velvyslance v Japonsku, ale krátce před útokem na *Pearl Harbor* se vrátil zpět do USA.

V letech 1965-1968 byl velvyslancem v Indonésii, a tudíž také přímým svědkem tehdejších událostí, včetně změny indonéského režimu do Nového řádu (*Orde Baru*). V roce 1990, již v důchodu napsal knihu “*Indonesia: Crisis and Transformation 1965-1968*”. Část citace úvodu na přebalu této knihy zní: “Po mnoha spekulacích o skryté akci USA v indonéském dramatu tato kniha s autoritou a upřímností přesně zaznamenává, co USA udělaly a neudělaly.⁵³” Vskutku, jak se po odtajnění telegramů posílaných mezi USA a Indonésií v roce 2017 zjistilo, USA hrály mnohem větší roli v převratu a následné genocidě, než dosud připouštěly nebo připouští sám *Green* ve své knize⁵⁴. Jeden telegram dokonce odhaluje roli *Greena* jako více než jen pouhého pozorovatele, ale přímého podporovatele *Suharta* ve prospěch USA. Konkrétně se jednalo například o zkonstruování různých obvinění tak, aby sloužila “momentálním potřebám propagandy”. (telegram A-673, 4. března 1966)

⁵² Marshall Green, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Marshall_Green&oldid=1055723361.

⁵³ “*After much speculation over covert U.S. action in the Indonesian drama, this book records with authority and candor precisely what the U.S did and did not do.*” Část předmluvy od Williama P. Bundyho.

⁵⁴ Viz USA telegramy v části 4.

Je tedy přinejmenším zajímavé, že před jeho rolí velvyslance v Indonésii byl v roce 1960 jakožto americký diplomat také v Jižní Koreji, a to zrovna během puči v roce 1961, kdy k moci nastoupil vojenským převratem *Pak Čong-hui*⁵⁵.

Marshall Green působil jako diplomat až do roku 1975, poté se stal Koordinátorem populačních záležitostí na ministerstvu zahraničí USA a v roce 1979 odešel do důchodu. Zemřel 6. června 1998.

2.2 Armáda; polovojenské jednotky RPKAD⁵⁶

Při mapování násilných událostí let 1965–66 je nezbytné, abychom rozpoznali klíčovou roli vedení armády v iniciaci, organizaci a toleranci násilí. Masové zabíjení a zadržování nebylo ani nevyhnutelné, ani spontánní, ale bylo podporováno, řízeno a formováno vedením Armády. Jinými slovy, bez Armádního vedení by události z října 1965 nikdy nevedly k masovému násilí tak udivující šíře a intenzity.

Snad nejjistějším důkazem ústřední role Armády při zabíjení byl vztah mezi politickým rozpořením a kapacitou armádních velitelů v dané oblasti, a načasováním a intenzitou tamního násilí. Tento vztah objasňuje, že vraždění nebylo ani zdaleka spontánní lidovou reakcí na zradu PKI, jak *Suhartův* režim a jeho nástupci vždy tvrdili, ale že zabíjení zahájilo samotné vedení armády. Silně také naznačuje, že výrazné geografické a časové rozdíly ve vzoru vražd nepocházely přímo nebo nevyhnutelně z dlouhodobého kulturního, náboženského a socioekonomického napětí v dané lokalitě, ale ze schopnosti velitelů armády mobilizovat toto napětí s cílem zničit levici. Jejich schopnost tak učinit byla závislá na řadě dalších faktorů, včetně ochoty civilních politických a náboženských vůdců s nimi spolupracovat a na jejich úspěchu při mobilizaci protikomunistických civilních skupin. Tam, kde bylo regionální nebo subregionální vojenské velení sjednoceno a mělo k dispozici dostatek vojáků, bylo vraždění buď rychlé a rozsáhlé, jako v Ačehu, nebo velmi omezené, jako na Západní Jávě. (Robinson, 2017)

Přestože Hnutí v Jakartě se rozpadlo během jediného dne, tyto události byly velkou výzvou, ale také příležitostí pro generála *Suharta* – velitele *KOSTRAD*⁵⁷, který převzal kontrolu nad celou Armádou. Situace na Střední Jávě byla napjatá a nestálá a

⁵⁵ Toto je pouze mé osobní podezření.

⁵⁶ Resimen Para-Komando Angkatan Darat.

⁵⁷ Indonéská vojenská jednotka. V českém překladu “Velitelství strategických rezerv”. Založeno v roce 1961.

indonéské elitní polokomando *RPKAD* hrálo ústřední roli v organizaci a iniciaci vlny protikomunistických masakrů v této provincii a na Bali.

Po nalezení těl šesti generálů, *Suharto* a jeho podporovatelé v Armádě využili média, aby požadovali rozpuštění *PKI* a povzbuzovali masová shromáždění, na kterých se tyto požadavky opakovaly. Počínaje 8. říjnem Armáda a protikomunistické síly začaly útočit na kanceláře *PKI* i soukromé rezidence v *Jakartě*. Následovala také masová zatýkání a zanedlouho Armáda volala po pomoci zničit Hnutí až “k jeho kořenům”. (Kammen a Jenkins, 2012, s. 75-77)

16. října byl *Suharto* učiněn velitelem Armády a hned poté se odebral zničit Hnutí a *PKI* na Střední Jávě. S existující kritickou situací v provincii, zvláště obavami o loajalitu místních armádních jednotek, tak *Suharto* potřeboval pomocnou ruku. Nařídil tedy *Sarwo Edhiemu*⁵⁸, aby vedl *RPKAD* síly na Střední Jávu, kde se měl vypořádat s tím, co společně se *Suhartem* považovali za hrozbu – *G30S PKI* a samotné *PKI*. V následujících měsících to byl právě *Sarwo Edhie*, který na rozkaz *Suharta* nastolil vládu teroru a páchal masakry na Střední Jávě. Tím nejenže zničil Hnutí a *PKI*, ale také překlopil dosud nejistou politickou rovnováhu na stranu Armády.⁵⁹

RPKAD a Armáda následně také mobilizovaly civilisty, kteří dále pomáhali shromažďovat a zabíjet stovky tisíc lidí. Taková mobilizace probíhala například tak, že ulicemi projížděly jednotky *RPKAD* a Jednotka Informačního Oddělení hlásala přes megafon, ať se lidé přidají k ozbrojeným silám v odporování *G30S PKI*, které zradilo stát. *Sarwo Edhie* dále rozhodl s povolením od *Suharta*, že budou trénovat mladistvé z náboženských a národních organizací. Ty shromáždili a trénovali zhruba tři dny a následně je poslali zabíjet komunisty. Zanedlouho právě tyto mladistvé skupiny útočily zejména v rurálních oblastech na vesnice, aby odstranily “komunistické chuligány”.⁶⁰

“Armáda jednoduše vybere čtyři nebo pět mladých mužů, kterým důvěřuje, z místní mládežnické organizace nacionalistické strany nebo skupiny muslimské strany a zmocní je k mobilizaci jejich dalších kamarádů. Tímto způsobem je prakticky nemožné pro uprchlé komunistické prvky infiltrovat zpět do uznaných sil a šetří to armádě

⁵⁸ Vojenský velitel; jako armádní plukovník hrál bezprostřední roli v řízení jednotek během masakrů. Nepravděpodobnými vojenskými veliteli byli mimochodem také např. *Anwar Congo* nebo *Adi Zulkadry*, se kterými se můžeme blíže seznámit v dokumentu *Joshuy Oppenheimera The Act of Killing*.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

problémy s prověřováním a selekcí, které by mohly poškodit její vlastní popularitu na nejnižší úrovni.” (R.E. Stannard Jr., 24.11. 1965, A1838/280)

Je nutno dodat, že tyto civilní jednotky byly organizovány po boku s regulérním vojskem, ale byly členy bez jakýchkoli uniforem a platu. Jakmile je Armáda vycvičila v zabíjení, *RPKAD* jednotky je přivedly do vesnic, aby zneškodnily komunisty. V každé vesnici tak byli členové komunistických organizací shromážděni a odvedeni. Po krátkém výslechu, ti, co byli považováni za aktivisty byli zabiti, a pasivní podporovatelé byli odvedeni do detenčních zařízení/táborů, kde byli vězněni⁶¹ (Kammen a Jenkins, 2012, s. 89⁶²).

13. listopadu US velvyslanec v Indonésii⁶³ uvedl, že zhruba padesát až sto *PKI* členů je zabito každou noc na Východní a Střední Jávě civilními antikomunistickými jednotkami. Armáda tímto postupem nabyla sebejistoty, že systematickým zatýkáním a exekucemi “menších ryb” může *PKI* zlomit vaz a zabránit její vzpouře. Zkrátka utnout to v začátcích, než se situace stane ještě vážnější. Mobilizace civilních milicí tedy drasticky expandovala během listopadu 1965⁶⁴.

RPKAD jednotky si také zajistily asistenci katolické (Armádou podporované) strany *IPKI*⁶⁵ a organizacemi politické strany *Nahdlatul Ulama* v zneškodňování *PKI* (airgram A-386, 10.prosince 1965). Novinář z *Berita Yudha*⁶⁶ popisuje v článku, že když trénování bylo dokončeno, tak byly stvořeny čtyři civilních stráží *hansip* a lidové strážě *hanra* (konkrétně v Demaku, Střední Jáva). Každá vesnice měla jednu čet *hanra*, která se skládala ze sta členů. Navíc k těmto silám se utvořily ještě další, skládající se z dětí z šestých a vyšších tříd základních škol.

V Surakarta regionu bylo dokonce zaznamenáno, že *RPKAD* střílela *PKI* členy či sympatizanty na místě, bez jakéhokoliv bližšího vyšetřování (telegram A-674, 18.11.

⁶¹ Tento postup byl zaznamenán po celé Střední Jávě.

⁶² Původně citováno od Crouch, *Army and Politics*, s. 151, na základě rozhovoru se Sarwo Edhiem v roce 1970.

⁶³ Zde nebyl uveden, o koho se přesně jednalo, ale dá se předpokládat, že US velvyslancem je myšlen Marshall Green, který tam v té době působil.

⁶⁴ Podle zpráv z US velvyslanectví – kolem Sola to bylo cca dvacet čtyři tisíc muslimské mládeže, přímo v Solu pak sedmáct čet a tisíce dalších jich bylo v Boyolali.

⁶⁵ *Ikatan Pendukung Kemerdekaan Indonesia* (Liga podporovatelů indonéské nezávislosti) – bývalá politická strana založená Nasutionem v roce 1954 jako prostředek pro vstup indonéské armády do sféry politiky.

⁶⁶ “Mengikuti Operasi RPKAD: Barisan Seragam Hitam.” 30.12. 1965.

1965). Tak tomu zřejmě bylo na začátku masakrů, v největší kulminaci, která se právě odehrávala poslední tři měsíce roku 1965, ale nebylo to normou. Nejběžnější procedura byla taková, že civilní polovojáci operovali pod rozkazy malého *RPKAD* velitelství, aby zatkli lidi podezřelé s *PKI* vazbami a vzali je do určených detenčních zařízení. Zadržení byli následně krátce vyslýcháni, aby se oddělili *PKI* kádři od obyčejných členů Strany⁶⁷, sympatizantů a příbuzných. Kádrové pak byli odvedeni do izolovaných míst a zavražděni. Takto jim pak nicméně zbyl velký počet zadržených, o které Armáda již neměla dále zájem a nebyla je schopna, jak žít, tudíž ani zadržovat dále v celách. Řešení tedy bylo takové, že vojenský personál tyto zadržené převážel v noci pryč a po cestě je předával určeným civilním zabijáckým skupinám. (airgram A-353, 30.11.1965)

Samozřejmě eliminací *PKI* kádrů masové zabíjení nekončilo, v polovině prosince *Adam Malik* (tehdy ministr obchodu, později *Suhartův* ministr zahraničí v letech 1968-1977) údajně řekl americkému velvyslanci v Indonésii *Marshallu Greenovi*, že bylo lepší, “že lidé trpěli (a měli trpět) ještě déle kvůli zájmu adekvátně kompletní čistky, než aby byl *Sukarno* ponechán s dostačující silou, která by mohla vrátit úder”. (Green cable, 15.12.1965) V roce 1965 se dokonce tvrdilo, že *Malik* dostával peníze od *CIA* – a prý byl – podle bývalého *CIA* tajného operátora *Clyde McAvoye*. Ten v rozhovoru z roku 2005 tvrdil, že právě on získal Adama Malika pro spolupráci s *CIA* a byl jeho styčným důstojníkem. Byl pro něj “nejvýše postavený Indonésan, kterého kdy zrekrutovali”. (Kammen a McGregor, 2012, s. 95)

Tři měsíce po puči byl počet obětí naprosto nepředstavitelný: sto až dvě stě tisíc, sedmdesát tisíc obětí jen na Východní Jávě, což znamená zhruba tisíc pět set vražd za den od 30. srpna. (Savingram 64, A1838/280, 23.12. 1965)

Sarwo Edhie dále vyhlásil, že se *RPKAD* vydá na týdenní cestu s vojenským konvojem skrze celou provincii a zakončí ji v *Jakartě*.⁶⁸ Z těchto informací je tedy jasné, že *RPKAD* hrálo ústřední roli v organizování anti-*PKI* násilí na Střední Jávě. Méně jasná je ale jejich přítomnost na Východní Jávě, kde se odehrávaly stejně horidní masakry.

⁶⁷ *PKI*.

⁶⁸ Přes města v následujícím pořadí – Kartasura, Surakarta, Jogjakarta, Purworejo, Gombong, Purwokerto, Wonosobo, Magelang, Semarang, Kudus, Jepara, Lasem, Blora, Purwodadi, (Semarang), Pekalongan, Jakarta.

Podle *Kammena* a *Jenkinse*⁶⁹ indonéský tisk a oficiální vojenské publikace, které poskytují rozsáhlé hlášení o pozicích a aktivitách *RPKAD* skrze Střední Jávu, neposkytují jediný odkaz k přítomnosti *RPKAD* na Východní Jávě během posledních tří měsíců 1965.⁷⁰ Zmínky o vyslání *RPKAD* na Východní Jávu jsou až v červnu roku 1966 (telegram 3562, 30.6. 1966) – do té doby neměla Armáda dostatek jednotek, které by si mohla dovolit vyslat a postrádat je na Střední Jávě. Na Východní Jávě do té doby působila a vraždila jiná jednotka – *Brawijaya* a její velitel generál *Soemitro*, kteří byli od začátku loajální Armádě a nenechali se strhnout Hnutím. Proto byť na Východní Jávě nebylo *RPKAD*, masakry se odehrávaly ve stejném měřítku, jako na Střední Jávě.

Co se týče Bali, o něm již víme, že tam masakry započaly zhruba dva měsíce po puči. V polovině roku 1966 počet obětí vystoupal na osmdesát tisíc (airgram A-527, 25.2 1966). Během těchto událostí byly na Bali vyslány dvě jednotky *RPKAD*, aby asistovaly s velením silám místního vojenského velitelství *Kodam XVI/Udayana*. I zde není úplně jasné, kdy nastal přesný příchod *RPKAD* na Bali. Existuje mnoho spekulací o různých datumech v rozmezí od 7. prosince do konce prosince, ale vypadá to, na základě dostupných důkazů, že alespoň jedna *RPKAD* jednotka dorazila sedmého prosince a druhá mohla následovat o jeden až dva týdny později. Nicméně tou dobou už byly masakry na Bali v plném proudu (telegram A-391, 13.12. 1965). Devátého prosince úředník amerického velvyslanectví vytvořil memorandum konverzace s informantem, který mu sdělil, že “zhruba šest tisíc lidí bylo zabito na Bali, včetně tří tisíc členů *PKI* na Západním Bali”. Během výjezdu *RPKAD* na Bali jejich jednotky údajně distribuovaly černé listiny se jmény *PKI* členů označených k likvidaci a do toho trénovaly balijské mladistvé gangy, obecně nazývané *Tameng Marhaenis*. (Kammen a Jenkins, 2012, s. 99-100)

Dodnes se neví, co vše přesně dvě jednotky *RPKAD* na Bali provedly při jejich pěti-osmi týdenním pobytu, ale faktem zůstává, že po jejich příchodu nastalo výrazné zesílení masakrů. *Sarwo Edhie* sám později údajně o situaci na Bali řekl následující:

⁶⁹ 2012, s. 98.

⁷⁰ Kammen zmiňuje, že existuje jedna zmínka o jediném komandu *RPKAD*, ale již bez zmínky jakékoliv jeho lokaci. Dále se alespoň jedna jednotka *RPKAD* dostala na okraj Východní Jávy, ale nedostala se dál než za město Madiun, které je čtyřicet kilometrů za hranicí Střední Jávy.

“Na Jávě jsme lidi museli popostrčit k tomu, aby zabíjeli komunisty. Na Bali jsme je museli držet zpátky, ujistit se, že nezajdou příliš daleko.”

V dalším rozhovoru ze čtrnáctého září *Hendro Subroto*⁷¹ řekl, že mu Sarwo Edhie řekl to samé.

“Bylo to příšerné na Bali v té době. Pokud byl v domě jediný komunist, oni (místní lidé) zabili všechny v tom domě.”

Nicméně pravdivost těchto citací není úplně jistá z důvodu existenci důkazů, podle kterých byla Armáda na Bali poměrně připravena lidi nutit k zabíjení. S největší pravděpodobností se tedy jednalo o záměrné lži o spontánním lidovém násilí, armádními důstojníky, kteří sami masakry organizovali, aby ukázali ochotu civilistů spolupracovat.

V brzkých letech Nového řádu (*Orde Baru*) byl *Sarwo Edhie* oslavován jako hrdina – člověk, jehož síly červených baretů⁷² zachránily Indonésii od nepředstavitelných hrůz. Před svou smrtí v roce 1989 byl však *Sarwo* plný lítosti nad tolika oběťmi a ztrátami životů způsobené jím a *RPKAD* (Kammen a Jenkins, 2012, s.102⁷³). Na druhé straně *Suharto* nikdy neukázal jediný kousek lítosti nad masakry, za které byl odpovědný – spíše naopak.

RPKAD se později přejmenovala na *Kopassus (Komando Operasi Khusus)*⁷⁴. Zároveň se během Nového Řádu z *RPKAD* stala větší a profesionálnější kompetentní síla, ale stejně ji dále provázely obviňování z porušování lidských práv, včetně únosu, mučení, vražd a sponzorování brutálních civilních milicí. *RPKAD/Kopassus* bylo dále vysláno na “vojenské operace” na Východní Timor a do Ačehu. V osmdesátých letech na *Suhartovy* rozkazy zastřelili pět tisíc údajných kriminálků a unesli a mučili politické oponenty režimu. Je zde tedy vidět určitá kontinuita násilných akcí této skupiny od roku 1965. S jistotou lze konstatovat, že *RPKAD* a jejich členové pomohli zachovat systém, ve kterém násilí bylo rutinně užíváno proti komukoliv, kdo vypadal jako hrozba státu a/nebo režimu.

⁷¹ Indonéský novinář.

⁷² *RPKAD* byla známá svou uniformou s červenými berety.

⁷³ Původní zdroj z osobní komunikace generála Sukotjo Tjokroatmodja s Davidem Jenkinsem v roce 2009.

⁷⁴ V českém překladu “Velení Speciálních Operací”.

Podle *Kammena* a *Jenkinse* je zde také ještě několik bodů, které je nutné k *RPKAD* dodat a zapamatovat si. Zaprvé, *RPKAD* velil člověk, který byl obojí přítelem a loajálním podřízeným jedním ze zemřelých generálů *Janiho*⁷⁵ více než dvě dekády a byl tak velmi šokován a rozhořčen jeho vraždou. Vypadá to tedy, že *Sarwo* vkládal do čistek zejména svou osobní zášť a vyléval si na obětech zlost kvůli *Janiho* smrti⁷⁶. Zadruhé, *RPKAD* byla relativně malá vojenská síla. Skládala se z jednoho batalionu v plné síle (v *Jakartě*) a dvou batalionů v nedostatečné síle (Střední Jáva – *Magelang* a *Semarang/Kartosuro*). Bataliony byly následně rozděleny na jedenáct složek, se zhruba sedmdesáti pěti muži v každé složce.

Dále, *RPKAD* byla (jako další jiné jednotky) ovlivněna Hnutím a *PKI*. Ráno 1. října 1965 se několik důstojníků údajně snažilo přesvědčit *Sarwo Edhieho*, aby podporoval právě revolucionáře (Hnutí) a šel proti *Suhartem* vytvořené Radě generálů. Více než dva tucty leteckých a komandových škol v *Batujajaru* dokonce otevřeně podporovaly Hnutí. V *Jakartě* byl zatčen i pobočník *Sarwa Edhieho* na základě sympatizování s komunisty a další dva z nejlepších velitelských složek v Batalionu I byli odhaleni, že měli spojitosti s komunisty. V Batalionu II a III na Střední Jávě bylo taktéž odhaleno, že mají hned několik *PKI* členů. Markantní rozdíl těchto komunistických sympatizantů od běžných civilistů, kteří byli za své politické ideje zmasakrováni byl však ten, že s těmi v Armádě nebylo naloženo nijak hrubě – někteří byli propuštěni, jiní pouze pokáráni. (*Kammen a Jenkins*, 2012, s.)

Dalo by se tak shrnout, že úzká souvislost mezi postavením a kapacitou armádních velitelů a čistkami v dané oblasti je rozeznatelná ve třech odlišných vzorcích: (i) ideologická jednota ve velení armády, (ii) ideologický rozkol v regionálním velení armády, a (iii) okamžik rozmístění elitních komand v dané oblasti (např. *RPKAD*). (*Robinson*, 2017)

Tam, kde bylo regionální nebo subregionální vojenské velení sjednoceno a mělo k dispozici dostatek vojáků, bylo zabíjení buď rychlé a rozsáhlé, jako v *Ačehu*, nebo velmi omezené, jako na *Západní Jávě*.

Zadruhé, tam, kde bylo velení armády politicky rozděleno, čelilo odporu nebo nemělo k dispozici dostatek vojáků, se masové zabíjení na nějakou dobu zdrželo, ale poté

⁷⁵ *Ahmad Yani* – tehdejší ministr obrany a velitel Armády.

⁷⁶ O *Sarwo Edhiem* se říkalo, že jeho činy byly tak brutální, jako kdyby jednal z osobní pomsty. (*Kammen a Jenkins*, 2012)

se dramaticky zrychlilo, když se poměr sil naklonil ve prospěch antikomunistického postoje⁷⁷.

Zatřetí, v oblastech, kde nepanovala shoda v rámci vojenského vedení nebo kde byla síla loajálních jednotek nedostatečná, se počátek masového zabíjení shodoval nebo bezprostředně následoval rozmístění jednotek loajálních generálu Suhartovi mimo oblasti velení. Masové zabíjení v těchto oblastech se těsně shodovalo s příchodem jednotek *RPKAD*, které si získali pověst mimořádné brutality.

2.3 Polovojenská skupina *Pemuda Pancasila*

Pemuda Pancasila je aktuálně stále působící krajně pravicová polovojenská organizace, kterou v roce 1959 založil generál *Nasution* jakožto mládežnické křídlo Ligy podporovatelů indonéské nezávislosti (*IPKI*). Název organizace odkazuje na termín “*pancasila*”, což je oficiální zakládající teorie Indonésie stojící na “pěti principech”.⁷⁸ V roce 1965 sehrála důležitou roli při podpoře *Suhartova* vojenského převratu – řídila eskadry smrti pro indonéskou armádu a celkem zabila milion (a více) údajných komunistů a čínského obyvatelstva na Sumatře.

Okolnosti vzniku *Pemuda Pancasila* ale ve skutečnosti nejsou zcela jasné a existují různé verze a názory mezi samotnými členy. Když se na konci padesátých let *R.A. Hidayat*, manželka generála *Hidayata*, stala generální předsedkyní politické strany *IPKI*, toto rozhodnutí neakceptoval bývalý předseda *IPKI Soegirman*, a stáhl se se svými stoupenci do ústraní do své soukromé rezidence. *Soegirman* měl také svou vlastní organizaci, jistou *Pemuda Patriotik* (Patriotická mládež), a právě její spojitost s *Pemuda Pancasila* a chronologie vzniku *Pemuda Pancasila* a zániku *Pemuda Patriotik* je nejasná. Členové *IPKI* a *Pemuda Patriotik* se shodují, že *Pemuda Pancasila* byla poprvé oficiálně inaugurována *IPKI* na Surabajském kongresu v roce 1961, ale už se nedokáží shodnout na tom, jak *Pemuda Pancasila* přesně vznikla nebo co se nadále stalo z *Pemuda Patriotik*. Podle *Lorena Rytera*⁷⁹ členové *IPKI* říkali, že jakási organizace jako *Pemuda Patriotik* existovala dříve, a poté se v roce 1959 rozpustila a přetvořila do *Pemuda Pancasila*, jejíž existence nebyla pořádně zformalizovaná do roku 1961 na kongresu *IPKI* v *Surabaji*.

⁷⁷ Tak tomu bylo například na Sumatře a na Bali.

⁷⁸ Slovo *pancasila* pochází původně ze sanskrtu, kde “*panca*” znamená “pět” a “*sila*” znamená princip”. Pět principů jsou: Víra ve Všemohoucího Boha, spravedlivé a civilizované lidstvo, jednota Indonésie, demokracie vedená vnitřní moudrostí v jednomyslnosti vycházející z úvah mezi představiteli, sociální spravedlnost pro všechny obyvatele Indonésie.

⁷⁹ V *Pemuda Pancasila: The Last Loyalist Free Men of Suharto's Order?*

Zakladatelé *Pemuda Patriotik* zase tvrdili, že se dali dohromady v roce 1960 na žádost *Nasutiona* a že *Pemuda Pancasila* nikdy neexistovala, dokud se nedohodli na změně jména na zmíněném kongresu v *Surabaji* roku 1961. Tak či tak, den vzniku *Pemuda Pancasila* je oficiálně oslavován 28. října 1959. (Loren Ryter, 1988, s. 53)

Pemuda Pancasila, jejíž členové se nazývají “preman”⁸⁰, v 60. letech působila převážně na Severní Sumatře, konkrétně v *Medanu*. Tam působil jistý *Effendi Nasution* (také známý pod přezdívkou *Effendi Keling*), boxer, který měl v té době svou mládežnickou organizaci *P2KM*⁸¹, která nebyla napojená na žádnou politickou stranu či politickou organizaci. *Effendi* byl zhruba v době *Surabajského kongresu* rekrutován na pozici předsedajícího *Pemuda Pancasila*. Členové jeho organizace se tak staly členy *Pemuda Pancasila – Medan*, která byla složená především z pouliční mládeže, která chodila vydírat např. etnické Číňany, nebo z lidí, kteří dělali noční hlídače. Později se *Effendi* usídlil v *Jakartě* a byl hlavním mobilizátorem *Pemuda Pancasila* až do jeho smrti v roce 1997.

Po událostech 1. října 1965 byla *Pemuda Pancasila* velmi aktivní v páchání masakrů, zejména v *Medanu* a *Ačehu* – přebrali vedení na Severní Sumatře, tak jako *RPKAD* operovalo a mělo vedení na Střední Jávě. Jejich cílem byla nejen *PKI* mládežnická skupina *Pemuda Rakyat*, ale také organizace napojené na *PKI*, jako *BTI*⁸² a *BAPERKI*. Metody *Pemuda Pancasila* byly velmi brutální a kolem samotného *Effendiho* kolovaly zvěsti, že přinesl *Sukarnovi* (k jeho nevoli) hromádku uřezaných uší etnických Číňanů, které získal při anti-čínských nepokojích, které sám se svými stoupenci vyprovokoval v prosinci roku 1965. Dalším známým hrůzným činem *Pemuda Pancasila* bylo vypálení vesnice *Kolam* na Severní Sumatře na konci října roku 1965, která se měla za to, že je základnou *BTI*, kde se ukrývají *PKI* uprchlíci. Přeživší obyvatelé vesnice řekli, že po nočním útoku byli všichni muži vzati v nákladních autech na regionální vojenské velitelské stanoviště na týdenní výslech.⁸³ (Loren Ryter, 1998, s.55) Ještě čtyři měsíce

⁸⁰ Odkazuje na anglické slovo “freeman”, v překladu “svobodný muž / člověk”, nicméně tento termín má rozmanitou škálu politických a kulturních konotací. S tenkou linií mezi kriminalitou a autoritou, význam tohoto slova se v průběhu *Suhartova Nového řádu* posouvá od “svobodného muže” k “chuligánovi” a “násilníkovi”. (Wilson, 2006, s.266)

⁸¹ *Persatuan Pemuda Kota Medan*, v překladu Svaz mládeže města *Medan*.

⁸² *Indonéska farmářská fronta*.

⁸³ Co se dělo poté autorem není uvedeno, ale dá se předpokládat, že muži byli opakovaně vyslýcháni, mučeni nebo nakonec zavražděni.

poté prý lidé z *Medanu* v “preman” oblečení⁸⁴ a dokola křičící “Pancasila”, obyvatele terorizovali, kradli jim oblečení a slepice.

V roce 2012 vyšel dokument od režiséra *Joshuy Oppenheimera* pod názvem “The Act of Killing”, jehož unikátností je, že protagonisty nejsou pozůstalé rodiny či svědci, ale přímo pachatelé masakrů. Hlavním figurantem tohoto dokumentu byl *Anwar Congo*, který dokonce velel některým jednotkám a jak sám v dokumentu říkal, má na svědomí zhruba tisíc lidských životů. On a pár dalších členů *Pemuda Pancasila* vzpomínají na své zločiny s hrdostí, většinou se smějí, zpívají a tančí pouze s občasnými výčitkami svědomí a nočními můrami. V dokumentu se uvádí, že v době jeho vydání v roce 2012 měla tři miliony členů. Odhady z konce 90. let se pohybovaly od čtyř do deseti milionů členů. Aktuální odhady z roku 2021 se pohybují na devíti milionech členů a deseti milionech do roku 2024.⁸⁵

Jak takový útok na vesnici *Kolam* zhruba vypadal, můžeme vidět opět v dokumentu *Joshuy Oppenheimera*. Na scéně jsou přítomni samozřejmě *Anwar Congo*, další člen *Adi Zulkadry*, současný velitel *Pemuda Pancasila Japto Soerjosoemarno* a dalších pár členů této polovojenské skupiny. Účinkujícím – tj. vesničanům, jsou rozdány instrukce, jak mají při následné inscenaci útoku křičet, utíkat, děti brečet atd. *Anwar* a ostatní nejdříve začínají skandovat a burcovat, poté však *Japto* přerušuje záběr. Ujišťuje *Joshuu*, že tato scéna vypadá, že jsou příliš krvelační a brutální, což pro *Pemuda Pancasila* není charakteristické a není to dobré pro jejich *image*, ale že musejí exterminovat komunisty, úplně je vyhladit. Vzápětí ale také hned říká:

“To, co jsme teď natočili, nic z toho nemaž. Použij to jako ukázkou toho, jak dokážeme být zuřiví! Ve skutečnosti dokážeme být ještě horší.”

Následují scény zinscenovaného útoku na vesničany a podpalování jejich obydlí. Není nutné rozepisovat, jak traumatická záležitost musela být i tato pouhá inscenace, stačí se podívat na její následky, kdy děti neutěšitelně pláčou a jedna postarší paní dokonce zkolabuje.

Jak již bylo zmíněno, *Pemuda Pancasila* byla nejvíce aktivní na Severní Sumatře, ale operovala a měla členy samozřejmě i v *Jakartě*. I když jich bylo relativně málo⁸⁶,

⁸⁴ Uniforma *Pemuda Pancasila* má oranžovo-černou košili s nášivkami “*Pemuda Pancasila*”.

⁸⁵<https://artikel.rumah123.com/tak-disangka-inilah-4-ormas-terbesar-di-indonesia-dengan-anggota-jutaan-orang-pertama-bukan-pemuda-pancasila-118070>.

⁸⁶ Maximálně pět tisíc (Loren Ryter, 1998, s. 53).

účastnili se razíí na majetky *PKI* a *BAPERKI*. Větší zájem měli o vykrádání majetku než o politické zvraty. Tímto způsobem si pro sebe zabrali několik rezidencí, které jim sloužily jako základny i v dalších letech.

S příchodem Nového řádu to vypadalo, že se aktivita *Pemuda Pancasila* velmi zklidnila a dala se do ústraní, alespoň na Sumatře. V sedmdesátých letech v *Medanu* stále působili na veřejnosti, ale zejména řídili bioskopy, nebo se účastnili či zprostředkovali různé hazardové hry, aby měli nějaké příjmy.⁸⁷ V *Jakartě* tomu bylo však jinak. Sice tam bylo podstatně méně členů, ale tím, že se jednalo nejčastěji o potomky členů *IPKI*, měli poměrně vysoké ambice, co se týče vstupů do politiky. V roce 1973 se spojily strany *IPKI* a *PNI* a následně se připojily ke straně *PDI*⁸⁸. Takhle pak členové *Pemuda Pancasila* běžně provokovali a zdiskreditovali uvnitř skupiny přetrvávající podporovatele Sukarnovy populistické ideologie z bývalé strany *PNI* na různých kongresech či schůzkách. (Loren Rytter, 1998, s. 55)

V květnu roku 1998 vypukly v Indonésii nepokoje – především v *Medanu* (4.-8.), *Jakartě* (12.-15.) a *Surakartě* (13.-15.)⁸⁹. Jednalo se o masové násilí a demonstrace vyvolané korupcí a špatnou ekonomickou situací, včetně nedostatku potravin a širokou nezaměstnaností. To nakonec způsobilo pád *Suharta* a jeho režimu po třiceti dvou letech. *Pemuda Pancasila* i v té době upadla do jakéhosi limba, povolány byly hlavně jednotky *Kopassus* a *Kodam*⁹⁰. To ovšem neznamená, že se jednotliví členové *Pemuda Pancasila* neúčastnili těchto dalších masových násilí, nicméně jako paramilitantní skupina mobilizovaní nebyli. Cílem těchto nepokojů byli ve velké míře opět Číňané⁹¹ a se zničením jejich podniků a domovů *Pemuda Pancasila* prakticky přišla o své živobytí, jelikož se přizívovali hlavně na Číňaněch. Podle *Rytera*⁹² se následně daly předpovědět s jejich snižující se popularitou dvě možnosti týkající se jejich budoucnosti. V jedné se vzdají politických her a vrátí se zpět k hlídkování a “ochraně”. V té druhé vstoupí do politické scény, ale v kontextu jakési reformy, bez jejich notorické oranžovo-černé uniformy. Velitel *Pemuda Pancasila Yapto* také poznamenal, že mají členy ve vesnicích

⁸⁷ Toto popisuje i sám Anwar Congo v dokumentu *The Act of Killing*.

⁸⁸ Partai Demokrasi Indonesia, v českém překladu Indonéska Demokratická Strana.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Regionální vojenské jednotky.

⁹¹ V důsledku rabování supermarketů a menších podniků vlastněné Číňany pro vlastní zásobování.

⁹² V *Pemuda Pancasila: The Last Loyalist Free Men of Suharto's Order?* 1998.

po celé Indonésii, a tím si můžou být jistí, že vyhrají jedno nebo dvě křesla v parlamentu. Ve zprávě od *BIN* (Státní zpravodajská služba) bylo dokonce hlášeno:

“Dnešní preman jsou chytřejší než generace preman před nimi, nevypadají jako preman⁹³, aby jejich operace běžely hladce”.

Pemuda Pancasila se od té doby ještě podílela na etnicko-politickém konfliktu na ostrově *Moluky*, který se odehrával víceméně ve stejné době jako nepokoje v *Medanu*, *Jakartě* a *Surakartě*. V současné době stále působí jako krajně pravicová polovojenská skupina s ideologií *pancasily*, antikomunismu, ultranacionalismu a neofašismu. Jejich nejnovější akcí byla účast na sériových protestech na Papue v roce 2019 v reakci na zatčení čtyřiceti tří papuánských studentů za údajné nerespektování indonéské vlajky. Protesty se změnily na všeobecné nepokoje, při kterých byla povolána i Armáda a při střetech zahynulo minimálně třicet lidí.

Zločinecké gangy, civilní skupiny a samostatní *preman* vytvořili lukrativní, ale nestabilní kontrolu nad veřejným prostorem, jako jsou tržnice, terminály a parkoviště. Organizace založené na *preman* jsou jak produktem chudoby a nezaměstnanosti, tak faktorem, který ji dále zhoršuje. *Anwar Congo* v dokumentu *Joshuy Oppenheimera* sám popisuje, v jakých všech sektorech a nelegálních podnikání konkrétně *Pemuda Pancasila* působí a lze také vidět, že se stále přiživují na Číňanech v podobě pravidelného vydírání, vymáhání peněz pro vlastní účely organizace či jednotlivců.

2.4 Média a jazyk anti-PKI propagandy

Velení Armády skrze jazyk vytvořilo atmosféru nepřátelství a strachu, ve kterém zabít kohokoliv, kdo byl asociován s *PKI* bylo nejen morálně ospravedlnitelné, ale také vlastenecké a bylo to považováno za jakousi náboženskou službu. Vlna protikomunistické hysterie byla vysílána skrze rádia, televizi, noviny, masová shromáždění, demonstrace, ceremonie, osobní setkání atd. Tak se společností šířila ještě větší protikomunistická nálada.

Rétorikou *Suhartovy* propagandy bylo, že Hnutí a *PKI* musí být “zničeno až ke svým kořenům” a násilí páchané vůči (údajným) levičákům popisoval jako “očistné operace” nebo “zametání”. Skrze národní rádiový rozhlas 1. října 1965 v deset hodin

⁹³ Zde se odkazuje na fakt, že *preman* se dříve identifikovali specifickým tetováním. Tato tetování ale již schovávají nebo se je snaží odstranit, aby nebyli ihned rozpoznatelní.

večer *Suharto* poprvé řekl: “*Drazí posluchači, je jasné, že akce Hnutí 30. září byly kontrarevoluční a musí být zničeno až ke svým kořenům. Nepochybujeme, že s plnou pomocí pokrokového a revolučního obyvatelstva bude kontrarevoluční Hnutí 30. září rozdraceno na kousky.*” (Robinson, 2017)

Tyto fráze, jako “kontrarevoluční Hnutí” nebo “zničit až ke svým kořenům” byly následně opakovaně používány⁹⁴ dlouhé měsíce až roky, a byly použity hlavně k ospravedlňování násilí páchané vůči Hnutí a *PKI*. V *Jakartě* například toho stejného dne *NU*⁹⁵ viceprezident *Z. E. Subchan* prohlásil:

“*Vyzýváme všechny politické strany a masové organizace...aby pomohly ozbrojeným silám zničit “kontrarevoluční Hnutí 30. září” až k jeho kořenům, a jsme připraveni společně s ozbrojenými silami...bránit a chránit stát Pancasila...do poslední kapky naší krve.*” (Berita Yudha, 5.10. 1965).

Takovéto proslovy byly slyšet víceméně skrze celou Indonésii a jejich cílem bylo povzbudit obyvatele a přesvědčit⁹⁶ je s výpomocí v zabíjení.

V této intenzivní atmosféře Armáda přišla s akronymem “Gestapu” jako popis Hnutí – zcela očividně se jedná o termín, který má srovnat Hnutí s nacistickou tajnou policií “Gestapo” a tím podnítit ještě větší nenávist – ukázat, jaké zlo Hnutí doopravdy je. Generál *Subroto* dokonce popsal Hnutí jako “gestapácký teror”. Prezident *Sukarno* nicméně trval (pro kontroverznost termínu “Gestapu”) na užívání termínu “Gestok”, což je akronym pro *Gerakan Satu Oktober* nebo “Hnutí 1. října”. Termín “Gestapu” nicméně dál přetrval. (Kammen a McGregor, 2012, s.3). Armáda neustále démonizovala Hnutí a členy *PKI* slovy jako “zrádci”, “d’áblové”, “ateisté”, “děvky” a “zvířata” – tím zjednodušovala a nabádala k páchání násilí vůči nim. Vypadá to, že dokonce samotní pachatelé se vidí mimo svět jakýchkoli morálních zákonů. Navíc k referencím jako “d’áblové” a “ateisté” Armáda začala propagovat silné náboženské normy a symboly. Armádní noviny *Angkatan Bersenjata* dokonce čistky nazývaly “svatou válkou”. (8.10. 1965) (Robinson, 2017)

Přirozeně klíčové prostředky při šíření anti-*PKI* propagandy Armádou byla masmédiá – v té době tedy rádio, tištěné noviny a vzácně i televize. Z těchto médií bylo

⁹⁴ Zejména Armádou, náboženskými a politickými figurami.

⁹⁵ Politická strana *Nahdlatul Ulama*.

⁹⁶ Mimo jiné tím, že Hnutí a *PKI* označovali za barbarské, nehumánní, morálně podlé a zlé – takhle vyvolávali strach a nenávist v lidech vůči *PKI*.

nejdůležitější rádio, ke kterému bylo běžné se dostat skoro v každé domácnosti a bylo možné poslouchat *Suhartovy* proslovy skrze národní rozhlas. Samozřejmě tištěné noviny byly také velmi důležitým prostředkem propagandy, protože je četli vysoce postavené politické a náboženské figury, které ovlivňovaly veřejné mínění. Bylo proto logické, že Armáda ihned po puči zavřela prakticky všechny noviny v zemi, kromě těch, které sama vlastnila nebo kontrolovala. Jedněmi z těch, které mohly dále publikovat, protože byly řízeny samotnou Armádou, byly *Angkatan Bersenjata* a *Berita Yudha*. Postupně byly povoleny i další noviny, ale měly dovoleno publikovat pouze oficiální prohlášení Armády, jejíž hlavní poselství byla vina a vlastizrada *PKI*. Je tedy velmi zvláštní, že i přes *Suhartův* rozkaz zavřít všechny noviny v zemi, což znamenalo, že ihned po puči už nesměly žádné noviny nic otisknout (kromě těch armádních), tak komunistický deník *Harian Rakyat* přece jen ještě vydal výtisk, ve kterém se psalo, že Hnutí je proti *Suhartově* Radě generálů, za záchranu prezidenta *Sukarna*, ale jedná se o vnitřní záležitost Armády. Tato skutečnost ještě více poukazuje na to, že se mohlo jednat o další *Suhartův* diktát, který měl v úmyslu později použít jako důkaz propagandy proti *PKI*. (Geoffrey Robinson, 2017)

Již zmíněným dalším záměrem bylo hanobení a dehumanizace *PKI*, jejímž zářným příkladem byla demonizace *Gerwani* – ženské organizace volně napojené na *PKI*. Ve dnech a týdnech po rozpadu Hnutí šířili armádní propagandisté a jejich spojenci zprávu, že šest generálů bylo sexuálně napadeno a zmrzačeno, než byli ráno 1. října zabiti. Kromě obsazení žen z *Gerwani* do role nelidských „čarodějnic“ tento příběh silně evokoval mužské obavy z kastrace. Netrvalo dlouho a podobné příběhy se začaly objevovat i na místech mimo *Jakartu*. Na Bali úředníci tvrdili, že jejich výslech starší *Gerwani* členkyně odhalil, že byly instruovány, aby se „prodaly“ vojákům, aby získaly zbraně pro *PKI*, a když tak učinily, zavraždily a vykastrovaly muže. Místní noviny poslušně informovaly:

“Z těchto odhalení je jasné, jak nízké a zkažené plány *PKI* byly. Poté, co členkyně *Gerwani* vytěžily ze svých nestoudných sexuálních aktivit co největší zisk, měly své oběti vraždit a zároveň jim odřezávat genitálie.”

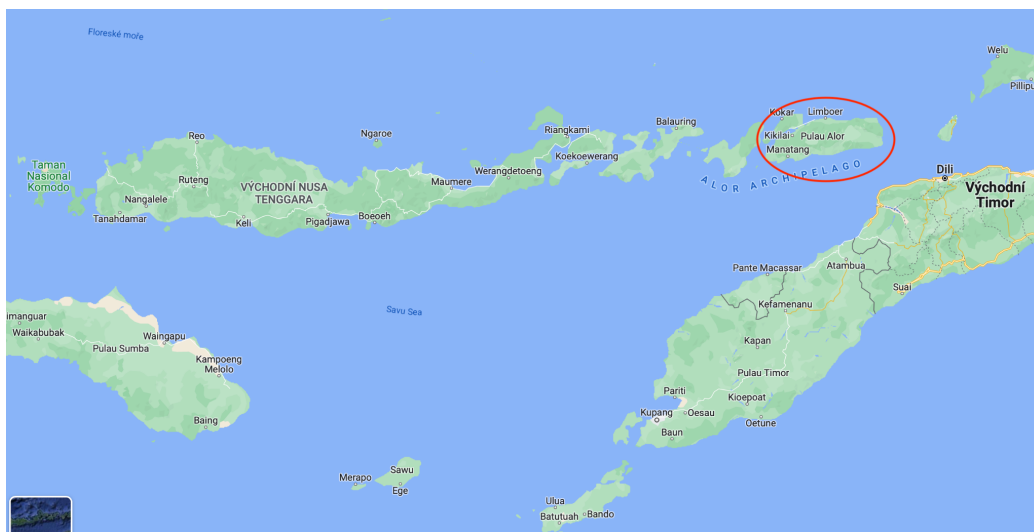
Takové příběhy byly zjevně zamýšleny k tomu, aby se členkyně *Gerwani* a *PKI* obecně zdáli být nejen političtí zrádci, ale také nemorální, zhýralí a nelidští.

Ve všech těchto ohledech se zdálo, že příběh je vypočítán tak, aby rozdmýchal hlubokou nenávist a strach z *Gerwani*, a tím poskytl silnou motivaci i ospravedlnění pro násilné činy proti nim. Oficiální pitvy provedené na generálech samozřejmě potvrdily nepravost těchto příběhů, což je zásadní skutečnost, kterou se prezident *Sukarno* marně snažil vysvětlit veřejnosti. Ještě znepokojivější je, že vzhledem k existenci těchto pitev je jisté, že nejvyšší armádní představitelé, včetně generála *Suharta*, v té době věděli, že příběh je nepravdivý. Jediný možný závěr, který lze z těchto faktů vyvodit, je, že vedení Armády záměrně vymyslelo a rozšířilo falešný příběh, aby zpochybnilo *Gerwani* a podněcovalo násilí proti jejím členkyním. (Robinson, 2017)

Indonéská společnost je archetypem patriarchální konzervativní společnosti. Celé *Suhartovo* hnutí tedy nebylo konkrétně jen proti komunistům, ale proti všem moderním trendům, které zrovna tento ženský spolek představoval. Vybrali si tak akorát pro ně jednoduchý cíl, který tentokrát šikanovat. Bohužel, jak to tak bývá, jazyk propagandy je jakýmsi obrazem nepřítele a provokuje stejné chování skrze společnost. Bylo tak velmi jednoduché pro *Suharta* skrze média mobilizovat obyvatele a obracet je proti komunistům, Číňanům nebo ženám.

3. Kolana (Alor, Východní Nusa Tenggara)

Porozumění toho, co se dělo v letech 1965-1968 se liší a režim *Suhartova* Nového řádu použil různé způsoby oprese, aby udržel jejich oficiální verzi dění – tj. záchrana indonéského národa před nebezpečnými komunisty. Od pádu prezidenta *Suharta* v roce 1998 se začalo téma *G30S PKI* a následné genocidy více objevovat a rozebírat, se zaměřením hlavně na Jávu, Bali a Sumatru. Mnohem méně se toho však ví o tom, co se dělo na periferiích a okolních ostrovech, včetně ostrova Alor ve Východní Indonésii (*Nusa Tenggara Timur*), odkud pocházel svědek *Isak Bantara*, konkrétně z malé vesnice Kolana. Tato kapitola je věnovaná analýze a interpretaci jeho svědectví.

Obrázek č.3: Mapa Východní Nusa Tenggary. Ostrov Alor je červeně označen. Zdroj: google.maps.com

Obrázek č. 4: Pan *Isak Bantara* se svou ženou, 2007. Zdroj: František Kratochvíl.

Obrázek č. 5: Mapa Aloru. Vesnice Kolana je červeně označená. Zdroj: maps.google.com

3.1 Svědectví Isaka Bantary

Isak Bantara pocházel z ostrova Alor na Východě Indonésie, z vesnice Kolana. Ve svědectví, které je celé připojeno v příloze této práce a na které budu odkazovat, popisuje Isakovu novou realitu po 1. říjnu 1965. Z literárních pramenů jsme byli víceméně obeznámeni s tím, co se dělo ve velkých městech na Jávě, Sumatře a Bali. *Isak Bantara* tímto svědectvím přináší vhled do života jak jeho samotného, tak jeho spoluobčanů v letech 1965-1968 v rurálních oblastech ostrova Alor.

Do vytvořené chronologie jsem se pokusila zapsat veškeré události, na které bylo odkázáno přímým rokem či měsícem. V ostatních případech bez udání přímého času jsem chronologii události odvodila na základě dalších sdělených informací ve svědectví (např. “období dešťů” – přichází v měsících říjen až duben, či “období sucha” – přichází v měsících květen až září).

Rozhodla jsem se pro stejné chronologické názvy kapitol jako v části 1.2 a periodizace vývoje (1.2.2), aby se dalo srovnat dění v epicentru s děním na Aloru. Dle těchto srovnání bude možné najít společné paralely a tím potvrdit autenticitu svědectví.

3.2 Chronologie událostí a jejich místo na Aloru

Padesátá léta byla první dekadou indonéské nezávislosti, nicméně podle *Emilie Wellfelt*⁹⁷ a jejích zdrojů z Východního Aloru to pro místní obyvatele nebylo nijak zvlášť důležité období. Pro Alořany se naopak nám zdající triviální záležitosti pro ně staly velkými událostmi v každodenním životě. V roce 1962 vypukly například bujaré oslavy s prvním příchodem šicího stroje a čas bederních zástěrek vystřídaly šité kalhoty, trička a sukně. Ve velkých městech Indonésie už se nicméně měnila politická scéna a vzrůst strany *PKI*.

Co se týče událostí let 1965-1966, ve Východní Indonésii existuje jen minimální množství sepsaných svědectví či dokumentů o tom, co se tam dělo. Přeživší mají většinou strach o takových věcech mluvit otevřeně, ale to neznamená, že nechtějí mluvit vůbec – jen probíhají v tajnosti. Tak tomu bylo i v případě *Isaka Bantary*, který po sdělení svého příběhu dal podmínku, že svědectví nebude nikde veřejně vydáno, dokud nebude po smrti⁹⁸.

Při vraždách na Aloru byla spousta obětí farmáři z vesnic Východního Aloru a některé vesnice byly prý dokonce téměř vyprázdněny – obyvatelé odvedeni do Kalabahi, odkud už se nevrátili. Komunisté byli považováni za hrozbu tamnímu stávajícímu společenskému řádu (*Wellfelt*, 2016, s. 119⁹⁹) a následnými oběťmi byli většinou negramotní farmáři zapsaní¹⁰⁰ jako členové farmářské unie – *BTI*.

Na roky 1965-1966 obyvatelé vzpomínají jako na děsivou dobu, kdy se lidé téměř nepotkávali a všichni zůstávali doma ze strachu obvinění z komunismu. Na základě výpovědi *Wellfelt*¹⁰¹ dále uvádí, že “po roce 1965 se údajní komunisté, kteří přežili (i jejich rodinní příslušníci), museli pravidelně nahlašovat úřadům. Ztratili právo volit a možnost být zaměstnání v jakékoliv vládní organizaci.” Tato část se opět shoduje se svědectvím.¹⁰²

Následující kapitoly popisují chronologii událostí podle poskytnutého svědectví *Isaka Bantary*.

⁹⁷ *Historyscapes in Alor: Approaching Indigenous Histories in Eastern Indonesia*, 2016, s. 166-117.

⁹⁸ Tato podmínka je dodržena, pan Isak zemřel 22. listopadu 2013.

⁹⁹ Na základě rozhovoru s předsedou okresního parlamentu Hendrik Tanghanou.

¹⁰⁰ Způsob zapisování členů se shoduje se svědectvím. Viz část 3.2.1.

¹⁰¹ *Historyscapes in Alor*, 2016, s. 120.

¹⁰² Viz. část 3.2.4.

3.2.1 Události roku 1965 do počátků násilí

Isakův příběh začíná v květnu roku 1965, kdy za ne úplně jasných okolností, nedobrovolně, vstupuje do strany *PKI*. Konkrétně popisuje způsob, jakým strana v takto rurálních oblastech rekrutovala potřebné členy. S dostupným svědectvím *Isaka Bantary* tedy vyvstává otázka, kolik lidí se ve skutečnosti zapsalo během rychlého nárůstu členů do *PKI* samo a dobrovolně, zejména co se týče menších měst a vesnic na periferiích. *Isak* o své zkušenosti s registrací do strany *PKI* řekl následující:

“Takže, ti komunisti se začali scházet, ustavovat a hledat další členy. Snažili se získat co nejvíce členů. Takže, oni náhodně psali naše jména.¹⁰³ Člověk, který o tom nikdy neslyšel, tak stejně napsali jeho jméno. I když o tom nikdy neslyšel, stejně jeho jméno napsali (zaregistrovali).” (IB, ř. 13-14, 16)

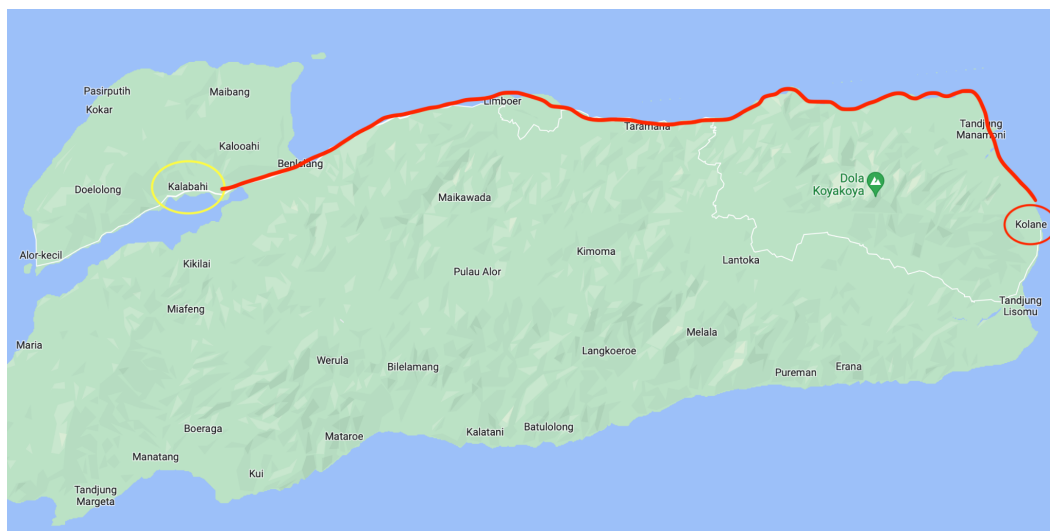
“Ačkoliv někteří z nás byli zaregistrováni, aniž bychom o tom věděli, někteří se zaregistrovali sami, a někteří registrovali, koho je napadlo. Takže takhle jsme byli zaregistrováni.” (IB, ř. 44-46)

Pár měsíců po nedobrovolném zápisu do strany, v srpnu, byl již pocítit rozruch v “hlavním centru” *PKI* v *Jakartě*. V té době již vládla ve společnosti silná apatie ke komunistům, která se tímto odrážela a odehrávaly se první útoky na *Sumatře*. O událostech *G30S PKI* se *Isak Bantara* dozvěděl s ostatními postupně přes rádio a od té doby se věci začaly rychle měnit. V polovině října již dostali rozkaz o shromáždění a nahlášení se ve vesnici *Kalabahi*. To znamenalo zhruba třídní pěší túru tam a zase zpátky jedinou cestou podél celého pobřeží.¹⁰⁴ Dav vesničanů se musel vydat na první cestu v období sucha a pan *Isak* dále popisuje, jak si museli po cestě obstarávat jídlo a vodu.

Při zastávkách v jiných vesnicích dostávali vodu, kterou jim ženy přinesly a k jídlu si míchali tamaryšek s nehašeným vápnem, nebo po cestě opékali hlíznaté rostliny.

¹⁰³ Aniž by se dotyčný registrovaný člověk chtěl stát členem.

¹⁰⁴ Dnes již existují kratší lesní cesty, dříve se však jednalo o jedinou vybudovanou cestu. Viz mapa.

Obrázek č. 6: Vyznačení pěší cesty z Kolany do Kalabahi. Zdroj: maps.google.com

“Takže, co si vzít s sebou na jídlo? Nebyla ještě kukuřice ani rýže, tak co si vzít s sebou? Smíchali jsme tamaryšek s nehašeným vápnem, jako by to bylo těsto na chleba a vzali si to s sebou. Šli jsme dolů na půli cesty, vykopali jsme v lese divoké jamy¹⁰⁵, upekli jsme je a část snědli, a část vzali s sebou na cestu.” (IB, ř. 51-53)

“Teď jsme došli až dolů do Watatuku, měli jsme všichni po cestě hlad a žízeň. No a byl tam kostel, tam je to do kopce a rostou tam až ke křižovatce teky. A ty místní ženy nabraly vodu a daly nám napít, ale nebylo to dost pro všechny.” (IB, ř. 74-76)

Obrázek č. 7: Kostel *Kemah Injil* ve Watatuku (dvě hodiny od Kalabahi), 2022. Zdroj: Benny Delpada¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Hlíznaté rostliny.

¹⁰⁶ Informant z Aloru, kterého jsem poprosila o vyfocení těchto konkrétních míst.

Po pauze ve vesnici Taramana ti starší, a tudíž slabší mohli zůstat tam, zatímco ti silnější museli pokračovat dále, až do Kalabahi. Takto se museli neustále chodit nahlašovat tam a zpět, trpět po cestě bití a mučení a neustálé pochody.

“Když byli všichni zaregistrováni, přišlo nařízení, abychom se přišli nahlásit do Kalabahi, takže jsme šli i s cedulí.¹⁰⁷ ... Ten dav byl nekonečný, a k tomu bylo období sucha.¹⁰⁸ ... Policajti, oni nás přišli hlídat, takže po tom, co nás takhle hlídali, kdo že bude ten, co půjde první vpředu a ponese ceduli? ... Nesl jsem tu ceduli jako první, ale ti, co šli na konci, ti byli bití až do krve.” (IB, ř. 48, 50, 78, 80-82)

Zároveň je zde popsán osud jednoho z místních kádrů (po kterých se pátralo nejdříve) – Ananiase, který se pokusil neúspěšně o útěk. Nakonec byl chycen a mučen v cele plné vody. Ve stejný den byly všem (mužům i ženám) také oholeny hlavy, které jim neustále dokola hlídky holily.

“PKI tady má lídra, Ananiase Malaikariho, a kvůli tomu, co se stalo, utekl. Ale ať už utekl, kam utekl, lidé ho chytili, přivedli a nechali ho tam stát ve vodě.¹⁰⁹ ... Snažil se získat podporu lidí, ale už ho tam veřejně pranýřovali (bourali zdi jeho domu). (IB, ř. 92-93, 95)

“...a takhle to bylo, bylo to hodně špatné, byli jsme odsouzeni a ten samý den nám oholili hlavy. Holili hlavy dohola všem, nám mužům i ženám. Hlavy všech se leskly.” (IB, ř. 103-105)

Pan Isak zde také odhaluje jedno z míst masových hrobů, a tím je malé údolí v Tombangu v Kalabahi.

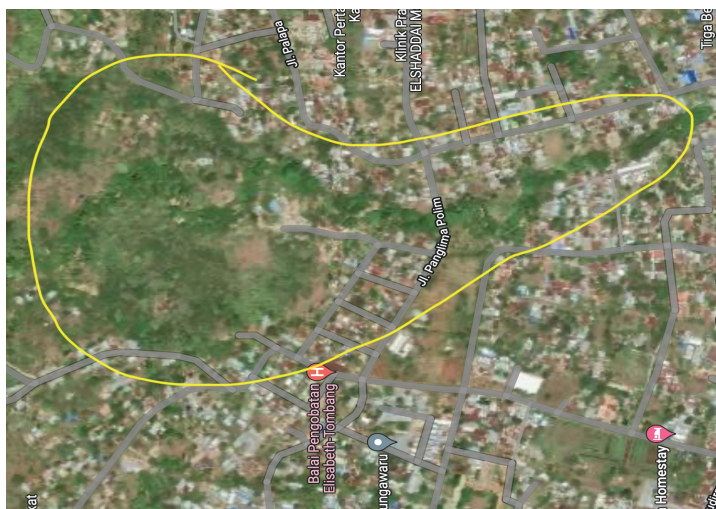
“Tvůj děda Mosawila¹¹⁰ a učitel Palelak, ti byli z téhle vesnice a zabili je. Jejich hroby jsou v Tombangu, v malém údolí v Tombangu.” (IB, ř. 111-112)

¹⁰⁷ Nejspíše odkazuje na ceduli komunistické strany, na které byl i seznam jmen místních členů PKI, která byla zapíchnutá před jakousi budovou PKI v jejich vesnici.

¹⁰⁸ Chronologicky odkazuje k poslednímu čtvrtletí roku 1965, čili nedlouho po puči.

¹⁰⁹ Tato část nejspíše odkazuje na formu mučení – Ananiase nechávají stát v cele, kde je voda a nelze tam ležet ani sedět.

¹¹⁰ Pan Isak mluvil buď o dědovi nebo jiném mužském předkovi někoho, kdo byl přítomen u vyprávění.

Obrázek č. 8: Vyznačená oblast možného výskytu masových hrobů. Zdroj: maps.google.com

3.2.2 Leden až květen 1966

V lednu / únoru roku 1966 byli svoláni na další nahlášení do Kalabahi, kde tentokrát strávili až tři měsíce. Ze svědectví je tedy patrné, že věznění a perzekuce je centralizovaná do Kalabahi. Pan Isak zároveň popisuje další detailní násilí, které na nich bylo pácháno speciální hlídkou *hansip* i policií.

Malá odchylka v chronologii nastává právě zde, kdy *Kammen* a *McGregor* popisují přesun násilí na Východní Nusa Tenggara na začátku roku 1966. K prvotnímu odvádění vesničanů k nahlašování, mučení a k zatýkání místních PKI lídrů však docházelo dle Isakova svědectví již v roce 1965, chvíli po puči.

“A ted’ jsme znovu byli svoláni my, takže jsme šli znovu dolů, bylo to přesně v době, kdy začínalo období dešťů.¹¹¹ ... Sešli jsme (k pobřeží) do Taramany, hrozně přšelo a byli jsme všichni zbiti tak, že jsme se nemohli ani hnout. Bili nás bambusovými klacky přes hlavu, takže jsme se všichni koupali v krvi.” (IB, ř. 112, 116-117)

“Pan Male Asumada tam byl tehdy s námi a zlomili mu ruku, jak jí zvednul. Oni ho bili, a tak mu ruku zlomili. Potom mě vzali, předvedli mě, byl jsem na hlavě úplně zakrvácený, tak mě znovu odvedli zpátky. Chtěli proto vzít pana Maleka a předvést ho, ale on si prdnul. ... Odvedli ho a zmlátili, až ztratil vědomí. ... Byli jsme biti, až jsme měli oči celé podlité krví, jako bychom už měli umřít, ale jakkoliv jsme měli namále, naštěstí jsme tam v tu chvíli nezemřeli.” (IB, ř. 118-120, 124, 126)

¹¹¹ Chronologicky odkazuje na měsíc leden / únor roku 1966.

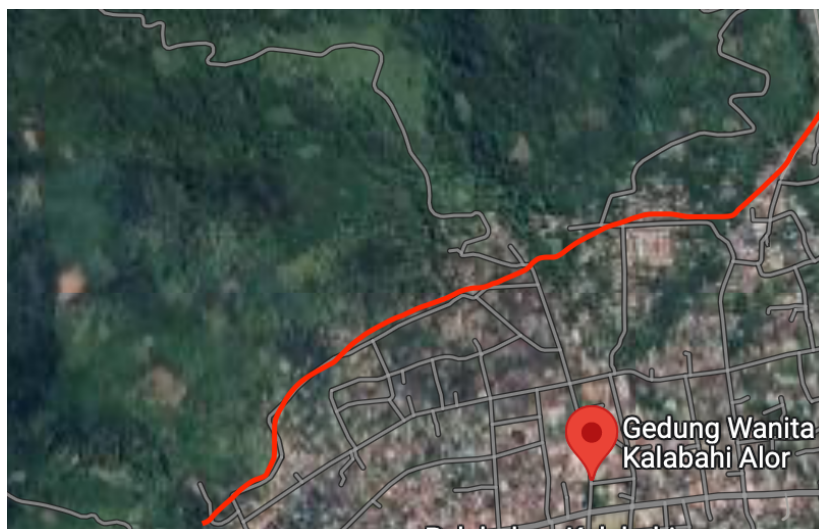
V dubnu / květnu téhož roku, po třech měsících v Kalabahi, se mohli vrátit domů. Nicméně netrvalo dlouho a pan *Isak* byl s ostatními opět povolán. Zde popisuje, jak byl poprvé vydán rozkaz, ať už na místě nikoho nezabíjejí, a zároveň odhaluje místo věznění v budově, která je dnes Budovou svazu žen (*Gedung Wanita*), a také místo dalších masových hrobů v lese za touto budovou.

“Tehdy to bylo v místě, kde je dneska Budova svazu žen. Tehdy jsme to byli právě my, kdo nosili písek a teprve potom se tam dalo stavět, a postavili tam domy, a teď to tam zrovna opravovali. Vzadu byla betonová plocha, hraje se tam badminton, tenis, takže tam je volný prostor. Tam stavěli tu dlouhou budovu, bydlelo se tam a pak lidi brali a zabíjeli tam. A teď jsme tam také my měli být zavřeni. ...Ale plno dalších lidí bylo v betelovém lese, takže část z nás šla i tam¹¹². Šli jsme tam s tím, že nás takhle zabijí, ale přišel rozkaz, aby už nikoho nezabíjeli. Takže teprve potom tam přestali zabíjet lidi. Už pro nás měli vykopané hroby.” (IB, ř. 143-152)

Obrázek č. 9: *Gedung Wanita* (Budova svazu žen) v Kalabahi (2022). Zdroj: Benny Delpada.

¹¹² Tam byli věznění.

Obrázek č. 10: Označené místo Budovy svazu žen a betelový les¹¹³. Zdroj: maps.google.com

Chvíli na to přišly na řadu výslechy. Pana *Isaka* vyslýchali několikrát dokola s třiceti čtyřmi otázkami. Jeho výslech vedl policista *Eduwari* z Ambonu. Ve svědectví není uvedeno, zda docházelo k nějakému násilí i při výslechu, ale je velmi pravděpodobné, že byl *Isak* při výsleších také mučen, jak tomu bylo zvykem, když se vyslýchali (podezřívání) členové *PKI*. Co ale jasné je, že výslechy trvaly dlouho a opakovaly se se stejnou sadou otázek.

“Byli jsme vyslýcháni, ale ne moc pořádně, byl jsem tehdy velmi mladý, takže mě vyslýchali. Vyslýchali mě pořád dokola, měli asi 34 otázek během mého výslechu. Ted’ už mě vyslýchali vytrvale, dokud na konci neřekli: No...ted’ jsi tady...tak nám dej ty správné informace. Pokud jsi nevinný, vysvětli, jaktože jsi nevinný. Pokud jsi vinen, tak vysvětli, čím ses provinil. Ted’ mluv.” (IB, ř. 157-162)

Po vytrvalých výsleších, při kterých pan *Isak* samozřejmě opakoval svou nevinu, se musel stále chodit nahlašovat a tato povinnost trvala až do roku 1969, než byl zvolen první demokratický prezident *Gus Dur*, který tato opatření zrušil.

3.2.3 Červen až říjen 1966

V rozhovoru není zmíněný přesný časový údaj, který by tomuto období odpovídal a popisoval, co přesně se dělo. Posledním zmíněným časovým údajem panem *Isakem* je “období dešťů” v roce 1966, které trvá zhruba od října do dubna. Lze tedy usoudit, že po

¹¹³ Pravděpodobný výskyt dalších masových hrobů.

výsleších, které se nejspíše odehrávaly stále v období dešťů, pravděpodobně docházelo k návratu do vesnic a následně opětovnému nahlašování se. Toto potvrzuje i fakt, že pan *Isak* dále zmiňuje kontinuální povinnost nahlašování se až do roku 1969.

“1969 právě skončil, šli jsme nahoru sem, podali tady hlášení, podali hlášení na vojenské velitelství (koramil), nahoru a dolů. ... takže dokud se Gus Dur se nestal prezidentem, a všechna ta omezení zrušil, tak to takhle bylo.” (IB, ř. 175, 187)

3.2.4 Rok 1967 a dále

Pro toto časové období platí to stejné, co v předchozí části 4.2.3. Stále se odehrává pravidelné hlášení se a perzekuce. Lidé se vrací do vesnic, ale každý týden se musí chodit hlásit do Kalabahi. Jak již bylo zmíněno, cesta do Kalabahi trvá zhruba tři dny tam a tři dny zpět, jednalo se tedy o časově velmi náročnou a vyčerpávající cestu. Kromě zadržených “komunistů” se do vesnic vrací i místní polovojenské síly a vrahové. Z dalšího dokumentu *Joshuy Oppenheimera* “The Look of Silence” je patrné, že tito vrahové ve vesnicích byli nadále velmi obávaní – všichni věděli, kdo jsou zač. Zastávali různé funkce, včetně učitelských, a učili¹¹⁴ studenty, v rámci historie, hrdinské činy těchto vrahů. Kromě toho, i přes postupně zklidňující se situaci v letech 1967-1969, existovala nadále stigmatizace. Do nástupu nového prezidenta *Gus Dura* na místo *Suharta*, v roce 1969, *Isak* nemohl přes “nálepku” komunisty zastávat žádnou veřejnou funkci v jeho obci, např. být učitelem, radním atd. Po zrušení všech těchto opatření se však stal starším své vesnice, kterým byl v době rozhovoru již osm let.

“Potom, co jsme se vrátili sem, tak jsem nic nemohl, ani se stát starším ve farnosti, ani žádnou veřejnou funkci v obci, nic jsme nesměli. Byli jsme PKI, takže to nebylo možné, takhle to bylo. Takže dokud se Gus Dur se nestal prezidentem, a všechna ta omezení¹¹⁵ zrušil, tak to takhle bylo. Teprve, když se to změnilo, tak jsem byl zvolen starším, a tím jsem byl po 8 let až do dneška¹¹⁶.” (IB, ř. 185-188)

¹¹⁴ S velkou pravděpodobností někteří dodnes vyučují.

¹¹⁵ Omezením je zde myšleno jak zastávání veřejných funkcí, tak povinnosti chodit se nahlašovat atd.

¹¹⁶ Rozhovor byl proveden v roce 2007.

3.3 Aktéři dění na Aloru

V rámci svědectví *Isak* zmiňuje spoustu konkrétních jmen a jednotek, které sehrály roli aktérů dění na Aloru. V této kapitole lze dobře porovnat informace o účasti těchto konkrétních jednotek z ostatních čerpaných pramenů a telegramů s poskytnutým svědectvím.

3.3.1 Samospráva a tradiční vládcové

Pan *Isak* zmiňuje v první polovině rozhovoru správu oblasti Kolana pod králem (*raja*) *Makunimau*. Ten hned na začátku reaguje na události z 1. října tím, že odstraňuje ceduli se jmény členů místních *PKI* před jejich ústřednou. Následně na první shromáždění vede po vydání rozkazu vesničany do Kalabahi. Z rozhovoru není jasné, zda měl král *Makunimau* nějakou útrpnost s vesničany, ale alespoň starší slabé muže nenutil chodit až do tři dny vzdáleného Kalabahi.

Za účelem posbírání více informací o dynastii *Makunimau* a jejich správě jsem prozkoumávala články především na internetu, kde jsem narazila na jistého výzkumníka specializujícího se přímo na tyto dynastie na Aloru. Na základě informací, které mi poskytl během naší konverzace jsem sestavila rodokmen¹¹⁷ a zjistila totožnost krále vládnoucího během let 1965-1966, tudíž totožnost člověka z rozhovoru. Tím byl *Wellem Makunimau*, který vládl regionu Kolana v letech 1962-1966. Na otázku ohledně *Wellemovy* osobnosti jsem však (s určitým očekáváním) nedostala dostatečnou odpověď. Údajně byl antikomunista, ale pro více informací bych musela pátrat více skrze rozhovory v jeho rodině, které samozřejmě pro tuto práci z hlediska metodologie již nebyly možné.

Dynastie *Makunimau* je údajně velmi prominentní v Indonésii a předci bývají popsáni jako velmi ochotní a kooperující monarchové z Kolany. Kromě Kolany je na Aloru dalších devět regionů a každý je pod správou svých panovníků. Některé regiony však za vlády nizozemské kolonie byly spojeny a vytvořily dohromady čtyři větší regiony. Těmi jsou Kolana, Kui, Alor a Batulolong. Současným králem v regionu Kolana je *Yusuf Makunimau*, který vládne od roku 1996.¹¹⁸

¹¹⁷ Rodokmen dynastie *Makunimau* viz příloha.

¹¹⁸ *Kesultanan dan Kerajaan di Indonesia: Kolana, kerajaan / P. Alor – Prov. Nusa Tenggara Timur*[online]. In: [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: https://sultansinindonesieblog.wordpress.com/alor-island/raja-of-kolana/?preview_id=1039&preview_nonce=9a750cb4f5&_thumbnail_id=-1&preview=true.

3.3.2 Regulérní policie

Pan *Isak* zmiňuje několikrát výskyt policie, avšak existuje více typů, proto začnu nejdříve s popisem organizace policie v Indonésii.

Do čtyřicátých let pod stále nizozemskou koloniální okupací byly policejní práce vykonávány buď vojenskými zřízeními, nebo koloniální policií “veldpolitie” nebo “fields police”. Během druhé světové války při japonské okupaci však nastala změna – začala distribuce zbraní vojensky trénované mládeži, které byly nizozemské zbrojnici konfiskovány. Po japonské okupaci, v roce 1946, se zřídila Indonéská policie, která byla ozbrojenou organizací, a v roce 1962 byla vzata pod kontrolu velitele ozbrojených sil, tzn. stala se součástí Armády. V roce 2000 se stala nezávislou od Armády a byla pojmenována “Indonéská národní policie” (*Kepolisian Negara Republik Indonesia – POLRI*).¹¹⁹

Pan *Isak* v části rozhovoru, kde putují na shromáždění se do Kalabahi, popisuje objevení se policie takto:

“A takhle netrvalo dlouho, než se objevila vojenská policie, ale ještě dříve tam žádná vojenská policie nebyla, jenom ozbrojená policie.” (IB, ř. 77)

Vojenskou policií tedy pan *Isak* myslí tu, která se stala součástí Armády až v roce 1962, ale do té doby to byla ozbrojená policie – s názvem Národní policejní agentura (*Badan Kepolisian Negara*), zřízena po japonské okupaci.

Z kontextu této části rozhovoru můžeme zpozorovat jakési *Isakovo* překvapení. Je možné, že to byl jeho první střet s vojenskou policií, která byla součástí Armády, tudíž byla situace i na základě provázanosti policie s Armádou o to závažnější. Vojenská policie byla dále přítomna jako hlídka při pochodech do Kalabahi, účastnila se bití a mučení vesničanů, které považovala za zábavu.

“Brzy ráno jsme se museli válet v prasečím bahnisku, po dvou. Lidé se museli po dvou držet a vzájemně se mlátit, nařídili jim, aby se navzájem mlátili. ... Policajtům se to líbilo, takže když se někdo takhle vzájemně mlátil, tak měli ještě větší radost.” (IB, ř. 127-128, 135)

¹¹⁹ Sejarah Polri. In: *Kepolisian Negara Republik Indonesia* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://www.polri.go.id/sejarah>.

Další zmínka policie se vyskytuje při výslechu pana *Isaka*. Vedoucí výslechu byl jistý policista *Eduwari* z Ambonu, který s dalšími *Isaka* dokola a postupně intenzivněji vyslýchal se stejnými otázkami ohledně jeho provinění jakožto člen PKI.

“Byli jsme vyslýcháni, ale ne moc pořádně, byl jsem tehdy velmi mladý, takže mě vyslýchali. Vyslýchali mě pořád dokola, měli asi 34 otázek během mého výslechu. ... Vrátili jsme se zpět do vesnice a zanedlouho jsme šli dolů znovu se stejnými otázkami.”
(IB, ř. 157-158, 171)

3.3.3 Zvláštní jednotky

Co se týče zvláštních jednotek, do těch patří například speciální civilní stráž (hlídka) *hansip* a lidové stráž *hanra*, o kterých máme první zmínku v kapitole 2.2. Zde je uvedeno, že jejich výskyt byl vyzpozorován konkrétně na Střední Jávě v Demaku. V tomto svědectví můžeme potvrdit stejnou přítomnost civilních stráž *hansip* také na Aloru.

“Když jsme šli dolů do Watatuku, to už jsme měli žízeň, ale než jsme se do Watatuku dostali, bylo už velký vedro, dole v Lembur Kecil. Proboha, a tam už stála hlídka, a tam už opravdu čekala hlídka. Hlídka se otočila: "k zemi!" a takhle jsme všichni okamžitě padli k zemi.” (IB, ř. 64-66)

Zatímco v kapitole 2.2 stojí, že v každé vesnici na Střední Jávě byla jedna četa *hanra*, která se skládala ze sta členů, pan *Isak* zmiňuje pouze hlídku *hansip*. Výskyt hlídky *hanra* na Aloru nám tak není známý.

Podle vyprávění pana *Isaka* se dá tedy shrnout následující – vesničané opouštějí své domovy za doprovodu krále *Wellema Makunimaua* směr Kalabahi. Nastává přestávka v Taramaně, kde je dovoleno zůstat starším nemohoucím a ostatní pokračují po pauze v cestě. Další zastávka probíhá ve Watatuku, kde na vesničany čeká hlídka *hansip*. Zanedlouho se dál ve Watatuku objevuje také vojenská policie, která se přidala k hlídání skupiny. V dalších částech rozhovoru již není vždy jasné, kdo byl zodpovědný za veškeré násilnosti páchané na vesničanech, ale dovolím si spekulovat, že “špinavá práce” byla víceméně v rukou hlídky, kdežto policie spíše přihlížela a účastnila se mučení během výslechů, které prováděla.

Během rozhovoru můžeme také zaregistrovat některá jména specifických osob. Pan *Isak* konkrétně zmiňuje vojáky *Puter Pra* a *Sabudina*, kteří ve Watatuku shromáždili

a usadili vesničany. Dále si pan Isak moc dobře pamatoval policisty *Ombula*, *Sius Danduta* a *Ice Markuse*, jelikož to byli právě oni, kdo dali příkaz ke svolání. V neposlední řadě *Isak* zmiňuje osoby *Tamukung Pisomu* a *Solemana*, kteří vykonávali vraždy. Poté už přišli lidé ze speciálních jednotek Kobra. Není známo, kolik lidí z této jednotky bylo přítomno a jakou úlohu přesně měli, ale z kontextu lze minimálně usoudit, že také odváděli vězně a mučili je.

“*Tamukung Pisomu, měl podřízené, vesnického úředníka Solemana, tyhle dva posílali zabíjet. Odváděli vězně, svázali je ve stoje..., a v tu dobu přišli ze speciálních jednotek Kobra...*” (IB, ř. 154-155)

3.3.4 Armáda

Ačkoliv pan *Isak* ve svědectví přímo nemluví o přítomnosti Armády (minimálně na trase Kolana-Kalabahi), tak americký antropolog *James Fox* popsal události na ostrově Roti, kde s manželkou žili v době masakrů. V lednu / únoru roku 1966 údajně do Roti dorazil armádní oddíl a začal popravovat nejdříve místní komunistické kádry a později i údajné komunisty. *Fox* se domnívá, že osm set až tisíc údajných komunistů mohlo být zabito Armádou na Východní Nusa Tenggara. I když přímo Armáda nemusela být tak rozšířená počtem na ostrově, ze všech shrnutých informací je jasné, odkud přicházely rozkazy. A tyto rozkazy pak byly osobně plněny, jak popisuje pan *Isak*, např. policií, speciálními jednotkami Kobra nebo civilními hlídkami *hansip*.

3.4 Autenticita svědectví Isaka Bantary

Na základě mnoha uvedených skutečností a okolností zapadá svědectví do obecného obrysu a dynamiky událostí v letech 1965-1967 a může být považováno za autentické. Hlavními důvody jsou: (i) většinová shoda chronologie svědectví s *Kammenovou* periodizací v části 1.2.2, (ii) shoda postupu civilních hlídek a eskader smrti mezi svědectvím v části 3.3 a ostatními literárními prameny (*Kammen*, *Robinson*) v části 2.2, (iii) shoda s informacemi jiných svědectví z Aloru (*Wellfelt*, 2016) v části 3.2, jako bylo nahlašování se úřadům a trvající stigmatizace (IB část 3.2.4), (iv) shoda postupu pronásledování a vraždění kádrů *PKI* ve Východní Indonésii dle telegramu antropologa *Jamese Foxe* (3.3.4) a dle dalších literárních pramenů (2.2) se svědectvím (3.2.2).

Svědectví bylo nahráno panem doktorem Kratochvílem v roce 2007 a jeho původní znění bude přiloženo jako audio na CD v příloze. Taktéž celý rozhovor přeložený do češtiny bude k přečtení v příloze této práce.

4. Paralelní chronologický přehled událostí

V této kapitole se budu zabývat podrobnou chronologií událostí v letech 1965-1967 skrze tabulku vytvořenou ze tří zdrojů – indonéských, amerických a českých. Pro tyto účely jsem vytvořila chronologický seznam událostí, díky kterým budu porovnávat míru dostupných veřejných informací z jednotlivých uvedených zdrojů. Dá se očekávat, že nejméně dostupných informací bude z indonéských zdrojů, jelikož toto téma je v Indonésii stále tabu a je velmi omezený přístup k jakýmkoliv veřejným informacím těchto událostí. Co se týče amerických zdrojů, čerpala jsem z odtajněných telegramů z roku 2017 dostupných z Národního bezpečnostního archivu *Univerzity George Washingtona*¹²⁰. Chronologii z českých zdrojů jsem čerpala též z dostupných politických zpráv v badatelně Národního archivu v Praze¹²¹.

Jednotlivé zdroje jsem pro větší přehlednost odlišila různými barvami. Pro indonéské jsem použila žlutou, pro americké modrou a pro české zelenou.

¹²⁰ <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/indonesia/2017-10-17/indonesia-mass-murder-1965-us-embassy-files>.

¹²¹ Veškeré uvedené obsahy politických zpráv mi byly zpřístupněny ze sbírky “Politické zprávy Jakarta, 1960-1975” a “Kolegium IV. čtvrtletí 1967”.

Rok 1965

8. června

USA – rozšíření pravomocí k ozbrojeným složkám v Medanu vojenskými úředníky v rámci konfliktu o vytvoření malajské federace – stejným způsobem tak bylo učiněno 1. října, čímž mohly započít první masové vraždy proti *PKI*

15. září

USA – telegram vyslaný z americké ambasády v Indonésii popisující podmínky na Západní Papue – protesty Papuánců, násilí ze strany Armády

1. října

IND – únos a vražda šesti vojenských generálů Hnutím 30. září

CZ (v noci) – únos a vražda šesti vojenských velitelů včetně ministra pozemských sil, generála Janiho; (ráno) obsazení rozhlasu jednotkami Hnutí, vysílání jejich prohlášení, oznámení zřízení Revoluční rady a zveřejnění rozkazu ministra leteckých sil na podporu Hnutí; (19:00) rozhlas v rukou pozemních sil Armády; (02:00) zlikvidování hlavních ohnisek povstání pozemními silami, vojenský velitel Jakarty vyhláší válečný stav v hlavním městě

3. října

CZ – prohlášení prezidenta Sukarna, že je v pořádku a zdrav

5. října

CZ – prohlášení *PKI* o bezpečí jejich předsedy *Aidita* a současně odmítnutí obvinění z účasti na pokusu o převrat; pohřeb šesti zavražděných generálů

7. října - 11. října

CZ – demonstrace proti organizátorům Hnutí a za zákaz *PKI*; Armáda zatýká komunisty

polovina října

CZ – prezident *Sukarno* oznamuje jmenování gen. *Suharta* novým velitelem pozemních sil; uzavřeno čtrnáct univerzit pro údajné spojení s pokusem o převrat

USA – konverzace mezi americkým a německým velvyslancem v Indonésii o armádním zvážení možnosti svrhnutí *Sukarna* → reakce Armády na *Sukarna*, který odmítnul veškeré důkazy o zapletení *PKI* s Hnutím

18. října

USA – hlášení o anti-*PKI* hnutích v Medanu, jižní Sumatře a Makassaru vedené Armádou a náboženskými skupinami, mezitímco Střední Jáva je ve zmatku; konverzace o možném nutném zabití klíčových *PKI* vůdců; důkaz o amerických velvyslaneckých zaměstnanců ptajících se, jaké **další** kroky bude Armáda podnikat kromě současných anti-*PKI* demonstrací a ničení *PKI* rezidencí; chystání Armády napadnout také čínskou ambasádu

19. října

CZ – *Suharto* vydává dočasný zákaz činnosti *PKI*

22. října

CZ – zprávy o nových přestřelkách v *Jakartě*

23. října

USA – armádní generál *Nasution* říká, že členové stran *PNI* a *Masyumi* musí pokračovat ve zdolávání komunistů, aby zlomili páteř *PKI*; prý bylo zabito již mnoho komunistů, jejíž rozsáhlost je držena pod pokličkou i před *Sukarnem*, masové zabíjení má velkou podporu; dále *Johnsonův* kabinet v USA promýšlí možnost jednorázové pomoci ve formě financí, komunikačních zařízení a zbraní

25. října

CZ – v rozhlasovém projevu gen. *Nasution* zdůraznil, že i „přes veškerý tlak levice“ nezastaví Armáda „nynější boj proti komunismu“

26. října

CZ – Armádní list „*API*“ otiskl výhružku, že Armáda zabaví veškerý čínský majetek a vypoví čínské občany ze země

27. října

CZ – *Sukarno* se sešel s představiteli hl. pol. Stran a vyzval je k pokračování v politice *NASAKOM* (zástupci *PKI* přítomni nebyli); vrchní velitelství indonéské armády vyhlásilo válečný stav na Střední Jávě

29. října

USA – interní hlášení leteckých ozbrojených sil po *G30S PKI*; popis akce *RPKAD* a jejich přeložení z konfrontace Velké Británie do konfrontace *PKI*

1. listopadu

USA – americký velvyslanec *Green* popisuje podmínky na severní Sumatře a Armádní snahy zničit *PERBUM* (Odborová organizace ropných dělníků)

4. listopadu

USA – popis represe *PKI* Armádou na Východní Jávě; hlášení o Východní Jávě “pod kontrolou”

12. listopadu

USA – velvyslanec *Green* popisuje politickou a bezpečnostní situaci na Sulawesi, Střední Jávě a Východní Jávě; 90 % čínských obchodů v Makassaru přepadeno a zničeno; na Sulawesi v okolí Bugisů dvě stě *PKI* vězňů zabito při přepadení detenčních zařízení muslimskými náboženskými skupinami

18. listopadu

USA – Armáda buduje koalici s muslimskými a křesťanskými stranami a stranou *PNI*

20. listopadu

USA – hlášení od zdroje z *PKI*, že neměli žádné tušení o *G30S PKI*; vyplývá, že američtí diplomaté věděli moc dobře o operacích Armády (vraždění), a také se přiklání k nabídnutí skryté pomoci k jejich antikomunistické kampani

26. listopadu

USA – detailní popis anti-*PKI* kampaně vedené Armádou (z Východní Jávy)

30. listopadu

USA – Armádní týdeník *Joint Weeka* otevřeně uznává *Suhartovu* podporu v masových vraždách páchaných na *PKI* přívržencích; pokračování v exekucích (účast mládežnických skupin); další mimořádný telegram ze stejného dne popisuje setkání pracovníků velvyslanectví s prvním polským tajemníkem *Andrzejem Gradziukem*. *Gradziuk* poskytuje výrazně odlišný popis Hnutí 30. září od toho, který prosazovala Armáda. Navrhuje, že „nápad vznikl mimo *PKI*“ a že mělo jít o „vnitrovládní operaci s cílem zmocnit se omezené skupiny nejvyšších generálů“

6. prosince

USA – muslimská skupina *Muhammadiyah* v Medanu hlásá zabíjení *PKI* členů jako náboženskou povinnost, muslimská organizace *NU* zaujímá stejný postoj; Armáda posiluje, vše pod vojenskou kontrolou (médiu, hlídky *hansip*)

7. prosince

USA – *Joint Weeka* hlásí zatčení třiceti čtyř tisíc údajných *PKI* členů na Jávě; zabavování majetku čínskému obyvatelstvu

10. prosince

USA – detailní popis vojenských čistek na Východní Jávě (*PKI* masové hnutí v Kediti zdecimováno) → Armáda v důsledku toho zvažuje zastavit masakry; v Surabaji čistky trvají déle kvůli údajnému většímu výskytu *PKI* sympatizantů; přehled operací Armády na Střední Jávě; vytvoření koalice Katolické strany, *IPKI* a *NU*; útoky na čínskou komunitu

17. prosince

USA – 1. tajemník amerického velvyslanectví popisuje osudy *PKI* lídrů na vrcholu masakrů, čímž naznačuje důvěrné znalosti Armádních operací; zpráva také upozorňuje na „rozšířené falšování mnoha dokumentů, jako jsou údajná přiznání“

21. prosince

USA – americká ambasáda zaznamenala “výrazný úspěch Armády” svého úsilí akumulovat moc pod záštitou *KOTI*, což značně omezilo Sukarnovu moc; alespoň sto tisíc lidí zavražděno, včetně nejméně deseti tisíci lidí na Bali

22. prosince

USA – i přes údajné ukončení vraždění na Východní Jávě, Armáda vydává každou noc deset až patnáct vězňů muslimům na exekuci; dokumentace vypalování čínských obchodů na Bali – ti se snaží evakuovat do Číny (údajně i deportace)

28. prosince

USA – pokračování masakrů na Východní Jávě, ale v menším měřítku a diskrétněji (popis vražd a zbavování se těl); *NU* tam pomáhá s exterminací *PKI*; v Madiunu věžni předávání civilistům k exekucím; šéf policie na Východě Jávy říká, že “je velmi těžké zastavit masakry”

Rok 1966

počátek února

CZ – tendence kompromisu mezi krajní pravíci a *Sukarnovým* křídlem národní buržoasie; stávková studentů v *Jakartě* – za rozpuštění *PKI*

USA – popis “palácových her” (těsně před přesunem moci od *Sukarna Suhartovi*); údajná apatie indonéských mas (neochota pohybovat se/konat bez armádou za zády); podrobný přehled o tehdejší rovnováze sil v *Indonésii*

14. února

CZ – první proces proti představitelům *Hnutí*

21. února

CZ – odsouzení spolu-představitele *PKI Njona* k smrti

25. února

CZ – vydán zákaz demonstrací

začátek března

CZ – odsouzení k smrti lídra Hnutí pplk. *Untunga*

4. března

USA – kopie novinového článku použitého k šíření vojenské propagandy, že *PKI* a Čína stály za *G30S*; autor (velvyslanec *Green*) uznává, že obvinění byla vykonstruována tak, aby sloužila “momentálním potřebám propagandy”

11. března

CZ – *Sukarno* přinucen předat plnou moc *Suhartovi*

12. března

CZ – *Suharto* plošně zakazuje působení strany *PKI*; rozpuštěny i masové spojenecké organizace *PKI*

27. dubna

USA – reprodukce článku publikovaného v Armádních novinách *Angkatan Bersenjata* – informace, že *Mao Ce-tung* nařídil *PKI* předsedovi *Aiditovi* provést *G30S* (Indonésie by tak mohla být podřízená Číně); následně další zpráva potvrzuje, že se jedná o hoax; interní spekulace o *Suhartovi* jako strůjcem *G30S*

22. června

USA – podrobný popis fragmentací deviz v Indonésii (nikdy nedesláno ministerstvu zahraničí)

29. června

USA – proces pro vytvoření očišťování indonéských státních služeb (zaměstnanci testování sérií otázek – pro ochranu ideologie státu)

3. srpna

USA – pozorování amerického antropologa *Foxe* a jeho manželky na Východní Nusa Tenggara¹²² – místní události v Roti leden/únor/březen 1966, domnívá se, že mohlo být celkově zavražděno Armádou 800-1000 lidí

5. listopadu

USA – návštěva *New York Times* novináře na Střední Jávě, kde Armáda měla ukázat několik příkladů vesnic pod vojenskou kontrolou

Rok 1967

10. května

USA – snaha *Suhartova* režimu přimět západní firmy zpět do Indonésie; pohled na strategie amerických podnikatelů a indonéských úředníků

21. července

USA – jedenácti stránková zpráva názoru americké ambasády na indonéský režim – indonéské x americké postoje

1. prosince

USA – postřehy z více než čtyřiceti setkání s klíčovými indonéskými osobnostmi a mezinárodními manažery z Evropy, USA a Japonska (projednání investic v Indonésii); názory na různé politiky a fungování nového režimu Suharta → přílišný vojenský vliv

¹²² Z této oblasti pochází také svědek Isak Bantara.

4.1 Indonéské zdroje

Dle očekávání nejméně dostupných oficiálních zdrojů je těch indonéských, alespoň co se týče počátku masakrů po prvním říjnu 1965. Indonésie si každoročně na prvního října připomíná smrt šesti generálů pozemních vojenských sil a dcery generála Nasutiona, která zemřela při přestřelce při pokusu o útěk. Tento den je tak veřejností dobře známý, ale pouze pod heslem “G30S PKI” neboli “Hnutí 30. září”. Od tohoto dne se oficiální postoj indonéské vlády k událostem po prvním říjnu liší od skutečných událostí. Do dnešního dne nebyla Indonésií uznána státem spáchaná genocida, a tak neproběhlo žádné srovnání se s touto tragickou minulostí a vybudování paměti národa. I přes pomalu narůstající svědky a výzkumníky ochotné mluvit o tomto tématu se stále jedná o tabu mezi indonéskou společností a nedá se tak prakticky dostat k žádným oficiálním informacím o spáchaných masakrech. Oficiální a jediná verze indonéské vlády je ta, že Hnutí 30. září v noci na 1. října uneslo a zavraždilo šest generálů indonéské armády a že za tímto hnutím stála komunistická strana PKI. Následně převzal velení nad Armádou Suharto, který Indonésii “osvobodil” od komunistů. Jisté přiznané vraždy civilistů jsou dle nich omluvitelné, protože se jednalo například o údajné komunisty, kteří přímo stáli za pokusem o státní převrat a bylo nutné vymýtit jakoukoliv hrozbu pro stát. Spousta pachatelů těchto masakrů byla a je dodnes oficiálně považována za národní hrdiny.

Při pokusu o vyhledávání dalších indonéských zdrojů o převratu a masakrech jsem narazila na různé internetové zpravodajské články, které zejména zmiňují právě Hnutí a jejich pokus o převrat¹²³, procesy s členy PKI či informace o tehdejších polovojenských skupinách, jako např. *RPKAD* a *Pemuda Pancasila*¹²⁴. V menší míře lze najít také články, které mluví o “tragédiích”, kde zemřeli civilisté či údajní komunisté. Konkrétní článek¹²⁵ o “tragédii” vesnice *Kolam* je zářným případem oficiální indonéské propagandy, kde se píše o vystaveném pomníku dvou členům *Pemuda Pancasila*, kteří se stali obětí ukřutnostech PKI. Fakt, že tato vesnice byla ale přes noc téměř zničena a všichni muži odvedeni právě *Pemuda Pancasila*, je ale jaksi opomenut.

¹²³ Např.: <https://www.detik.com/edu/detikpedia/d-5747435/g30s-pki-sejarah-tujuan-kronologi-dan-latar-belakangnya>.

¹²⁴ <https://historia.id/urban/articles/dari-pemuda-patriotik-menjadi-pemuda-pancasila-6lgZo/page/3>.

¹²⁵ <https://sumut.poskota.co.id/2021/09/30/tragedi-25-oktober-1965-di-kampung-kolam?halaman=1>.

Z důvodů čerpání u českých a amerických zdrojů pouze z odtajněných telegramů či politických zpráv jsem uvedla pod kolonku indonéských zdrojů pouze jediný oficiální fakt pokusu o převrat z 1. října 1965.

4.2 Americké zdroje

Jak můžeme z tabulky vidět a jak jsem očekávala, nejvíce dostupných autoritativních zdrojů bylo těch amerických, skrze výhradně odtajněné telegramy. Podle poměrně nově odtajněných dokumentů z roku 2017, které zveřejnil Národní bezpečnostní archiv na *Univerzitě George Washingtona*, měla americká vláda podrobné informace o tom, že indonéská armáda vedla kampaň masového vraždění proti *PKI* od roku 1965. Materiály dále ukazují, že diplomaté na velvyslanectví v *Jakartě* vedli záznamy o tom, kteří vůdci *PKI* byli popraveni, a že představitelé USA aktivně podporovali úsilí indonéské armády zničit levicově orientované dělnické hnutí v zemi.

Bylo zpřístupněno třicet devět dokumentů, které pochází ze sbírky téměř třiceti tisíc stran souborů, které tvoří velkou část denních záznamů amerického velvyslanectví v *Jakartě* v *Indonésii* z let 1964-1968. Sbíрка, která byla dříve utajovaná, byla zpracována v reakci na rostoucí zájem veřejnosti o zbývající dokumenty USA týkající se masového zabíjení v letech 1965-1966. Američtí a indonéští aktivisté za lidská práva a svobodu informací, filmaři a také skupina amerických senátorů vyzvali ke zveřejnění materiálů. (nsarchive, 2017)

Dokumenty se týkají jedné z nejbouřlivějších kapitol indonéské historie a mají široký rozsah – od každodenních operací velvyslanectví po pozorování indonéské politiky, ekonomiky, zahraniční politiky (politické střety kvůli vytvoření *Malajské federace*), vojenských záležitostí, rostoucího konfliktu mezi *Spojenými státy* a *Sukarnem*, konfliktu mezi *Armádou* a *PKI* (vyvoláno také expanzí tajných operací USA), *Hnutí 30. září* a masové zabíjení, které následovalo, a upevnění *Suhartova* režimu. Po rozdrčení *Hnutí*, které uneslo a zabilo šest vysoce postavených armádních generálů, indonéská armáda a její polovojeňští spojenci zahájili kampaň ničení proti *PKI* a jejím přidruženým organizacím, přičemž mezi říjnem 1965 a březnem 1966 bylo zabito až 500 000 údajných příznivců *PKI* a uvězněno až milion dalších.

Z třiceti tisíc stran zpracovaných NDC¹²⁶ zůstává několik stovek dokumentů stále utajovaných, nicméně poprvé za více než padesát let se postupně zpřístupňují tisíce stránek.

4.3 České zdroje

Pro rešerši českých zdrojů jsem se rozhodla navštívit badatelnu Národního archivu v Praze, kam jsem docházela několik týdnů a procházela stovky politických zpráv a telegramů týkající se Indonésie z let 1960-1967. Stejně tak, jako u amerických telegramů, se české politické zprávy týkaly zejména pozorování indonéské politiky, vojenských operací, ekonomiky, zahraniční politiky, informací o Hnutí, pádu Sukarna a upevňování Suhartovy moci, přičemž dokumenty týkající se ekonomiky byly asi nejčastěji objevující se.

Československo mělo s Indonésií dobré obchodní vztahy a v letech 1955-1965 si prezident *Sukarno* opatřil značné množství výzbroje z tehdejšího Československa. Po zářijovém převratu však tyto vztahy utrpěly ránu, kdy po období spolupráce se *Sukarnem* zůstaly nesplacené indonéské dluhy (v březnu 1966 šlo o 470 miliónů korun). Československé vedení bylo navíc také nuceno řešit nepříjemnou otázku, jak by mělo naložit s komunistickými indonéskými studenty v Československu, které chtěla Indonésie vrátit zpět. Z těchto důvodů začaly československo-indonéské vztahy stagnovat. (MZV, 2008)

Rozsah politických zpráv zpracovaných na československé půdě o indonéských událostech nebyl zdaleka tak široký, jako u těch amerických, vzhledem k jejich utajované angažovanosti. Přesto je ale velmi zajímavý úryvek z vědeckého projektu z roku 2008 z Ministerstva zahraničních věcí¹²⁷, který v sekci “Indonésie” říká, že “informace o tom, že jedním z faktorů indonéského převratu byla i dezinformační akce organizovaná československou rozvědkou, archivní výzkum zatím nepotvrdil”. Není jasné, odkud tato informace přišla a při rešerši jsem se soustředila na jakékoliv dokumenty, které by mohly tuto informaci potvrdit, ale neúspěšně. Mohu tedy souhlasit s tím, že takováto informace zatím potvrzena nebyla.

¹²⁶ Národní odtajňovací středisko.

¹²⁷ Československo a země jižní a jihovýchodní Asie v letech 1945–1989. Zkrácená verze vědeckého projektu MZV RM 08/02/08.

Do tabulky jsem vypsala ty dokumenty, které byly relevantní k Hnutí, Armádě, masakrech a postupnému předání moci *Suhartovi*, a jak můžeme vidět, nejvíce zpráv bylo napsáno krátce po puči v říjnu 1965.

5. Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zdokumentovat roky 1965-1967, pohnuté období moderní indonéské historie, za pomoci odborných literárních pramenů, odtajněných telegramů a poskytnutého svědectví z roku 2007. Předmětem bádání byla zejména chronologie událostí a hledání paralel mezi svědectvím a ostatními prameny, čímž jsem mohla ověřit jeho autenticitu. Neméně důležité bylo také mapování aktérů a jejich rolí v masakrech, které byly nejsilnější v letech 1965-1966.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou.

V teoretické části a úvodu práce jsem se zabývala geopolitickou situací ve vztahu k Indonésii od 40. do 60. let. Je rozdělena do několika podkapitol a popisuje události od japonské okupace během druhé světové války, do Sukarnova pádu a Suhartova přebírání moci v 60. letech.

V další části jsem se již věnovala chronologii událostí v letech 1959-1968, ve které jsem se opírala zejména o případové studie vydané Douglasem Kammenem a Katherine McGregor. V úvodní kapitole Kammen a McGregor rozdělují tyto události do několika chronologických fází, jejichž formát jsem také využila později při analýze a interpretaci svědectví. V těchto fázích se mimojiné již stručně dozvídáme o některých aktérech, kterými se zabývám v následující a poslední kapitole teoretické části.

Z té vyplynulo, že Armáda vytvořila spojení a mobilizovala různé ozbrojené hlídky a milice, které nasadila do koordinované kampaně násilí proti levici. To platilo zejména pro mládežnické organizace náboženských a politických stran, které se postupně zapojovaly do stále ostřejších a příležitostně násilných konfliktů se skupinami přidruženými k *PKI*. Právě na tyto skupiny se Armáda obrátila ve své kampani proti *PKI* a jeho spojenci. Ještě důležitější při přiživování násilí a vraždění však byly protikomunistické hlídkové skupiny, které byly mobilizovány po 1. říjnu. Většina z těchto skupin byla přímo spojena s politickými stranami – jako byla např. *Pemuda Pancasila* z *IPKI*. Další jednotky, jako *hansip* a *hanra*, byly součástí stávajícího aparátu civilní obrany. Po 1. říjnu se všechny tyto skupiny staly v podstatě antikomunistickými milicemi. Právě na tyto skupiny a jejich vůdce se Armáda obrátila, aby identifikovala a lokalizovala

místní vůdce a členy PKI. Právě oni také vytvářeli eskadry smrti, které vystopovaly a zadržely údajné levičáky, odvezly je do vazebních věznic a přidaly se k jejich zabíjení.

Přestože mezi jednotlivými regiony existovaly určité rozdíly, základní vzorec byl stejný, ať se masové vraždy odehrávaly kdekoli. Milice byly mobilizovány, vyzbrojeny, vycvičeny a podporovány Armádou a častěji prováděly zatýkání a vraždění. To neznamenaá, že členové takových skupin vždy pouze plnili rozkazy. Většina z nich měla své vlastní motivy pro spolupráci s Armádou, včetně strachu, tlaku vrstevníků, hněvu a upřímného náboženského nebo ideologického přesvědčení. To však neznamenaá, že jejich zapojení do masového zabíjení bylo spontánní nebo nevyhnutelné. Ve skutečnosti prakticky ve všech případech zabíjeli až poté, co dostali zelenou nebo byli pobídnuti k akci Armádou.

Na konec lze konstatovat, že z celého konfliktu vytěžila nejvíce krajní pravice představovaná Armádou a muslimskými stranami – neobyčejně vzrostla moc Armády a na druhé straně byla citelně oslabena pozice Sukarna, ze které byl nakonec vytlačen.

V praktické části jsem začala analýzou přeloženého svědectví Isaka Bantary, u kterého jsem zjišťovala jeho autenticitu nalézáním různých paralel s ostatními literárními prameny. Při analýze svědectví a vytváření chronologie bylo zjištěno, že nejvíce informací bylo obsaženo k vyprávění o událostech posledního čtvrtletí roku 1965 a prvního půl roku roku 1966. Ne vždy bylo jasné, jaké události se kdy přesně staly, ale často se daly odvodit dle pomůcek jako “zrovna začalo období dešťů” atd. Po roce 1966 je již svědectví více útržkovité a přichází nakonec skok do roku 1967 a krátká zmínka o roku 1999, u kterého svědectví končí. Z celkového dojmu na mě svědectví působilo víceméně uspořádaně do roku 1966. Nicméně občas jsem měla problém určit, o jaké skupině lidí zrovna pan *Isak* vypráví, či zda zrovna mluví na svou rodinu nebo pokračuje ve vyprávění. Tímto byly nějaké pasáže trochu chaotické a problematické, což se ale dá vysvětlit také tím, že jsem nepřekládala z indonéštiny, ale alorské malajštiny, tudíž byl pro mě překlad komplikovanější.

Po dokončené analýze mohu konstatovat, že předložené svědectví je autentické, a to na základě shledaných skutečností: (i) většinová shoda chronologie svědectví s *Kammenovou* periodizací v části 1.2.2, (ii) shoda postupu civilních hlídek a eskader smrti

mezi svědectvím v části 3.3 a ostatními literárními prameny (*Kammen, Robinson*) v části 2.2, (iii) shoda s informacemi jiných svědectví z Aloru (*Wellfelt*) v části 3.2, jako bylo nahlašování se úřadům a trvající stigmatizace (IB část 3.2.4), (iv) shoda postupu pronásledování a vraždění kádrů *PKI* ve Východní Indonésii dle telegramu antropologa *Jamese Foxe* (3.3.4) a dle dalších literárních pramenů (2.2) se svědectvím (3.2.2).

Z těchto shledaných paralel lze konstatovat, že předložené svědectví *Isaka Bantary* je autentické a také potvrzuje tvrzení, že i přes odlišný region, vzorec postupu polovojenských skupin a armádních oddílů byl téměř stejný – tj. mobilizace a výcvik Armádou a následně jimi páchané vraždy.

V poslední části mé práce jsem se věnovala paralelnímu chronologickému přehledu událostí vytvořeným z tří jednotlivých zdrojů – indonéských, amerických a českých. Americké a české chronologické zdroje jsem čerpala z telegramů a politických zpráv, ze kterých jsem vytvořila chronologický seznam událostí. U indonéských zdrojů jsem se řídila oficiálním indonéským narativem o událostech roku 1965, kterým je puč naplánovaný Hnutím z 1. října¹²⁸. Z těchto důvodů se daly také procházet pouze e-zdroje.

Na základě vytvořeného seznamu jsem srovnala míru hlášených informací z každého typu zdroje. Jak jsem předpokládala, nejméně chronologických informací se dalo najít z indonéských zdrojů. Oficiální a jediná verze indonéské vlády je ta, že Hnutí 30. září v noci na 1. října uneslo a zavraždilo šest generálů indonéské armády a že za tímto hnutím stála komunistická strana *PKI*. Následně převzal velení nad Armádou *Suharto*, který Indonésii “osvobodil” od komunistů.

Českých zdrojů v podobě telegramů a politických zpráv nebylo překvapivě málo. Zprávy se týkaly zejména indonéské politiky po puči a jejích změnách, vojenských operací, ekonomiky, zahraniční politiky, informací o Hnutí, pádu *Sukarna* a upevňování *Suhartovy* moci. Zejména pak se nejvíce objevovaly zprávy ekonomické, kde se mimo jiné řešilo také splácení indonéských dluhů Československu v době této indonéské politické krize.

Dle očekávání rozsah telegramů byl nejširší u těch amerických. Podobně jako v českých politických zprávách, se i americké telegramy týkaly zejména pozorování indonéské politiky, ekonomiky, zahraniční politiky (politické střety kvůli vytvoření Malajské federace), vojenských záležitostí, ale také každodenních operací velvyslanectví

¹²⁸ Oficiální indonéská verze událostí popírá spáchanou genocidu.

a v neposlední řadě rostoucího konfliktu mezi Spojenými státy a Sukarnem, konfliktu mezi Armádou a *PKI* (vyvoláno také expanzí tajných operací USA), Hnutí 30. září a masové zabíjení, které následovalo, a upevnění *Suhartova* režimu. Některé telegramy dokonce potvrdily americkou účast v kooperaci s Armádou podle potřeb indonéské propagandy a ve prospěch USA.

Dle mého názoru jsem v práci splnila své kladené cíle, chronologicky jsem shrnula události let 1965-1968 a zpracovala důležité svědectví, které jsem zasadila do kontextu práce. Teoretická část především (kromě chronologie) zmapovala účastníky genocidy a praktická část dokázala autenticitu svědectví *Isaka Bantary*. I přes komplexnost celého tématu pro mě bylo důležité, aby práce byla zpracována smysluplně a doufám, že se mi tak povedlo. Tímto bych ráda uctila památku všem obětem indonéské genocidy a doufám, že jednoho dne tak bude možné nejen nad neoznačenými masovými hroby.

Resumé

The aim of this diploma thesis is to document the turbulent period of modern Indonesian history in the years 1965-1968, when a failed communist coup attempt (orchestrated by general Suharto) resulted in a genocide, based on a witness statement and relevant literary sources. The inspiration for this research is the documentary work of director Joshua Oppenheimer, which focuses on individual testimony and reconstruction of traumatic events from this period. He uses the testimony of perpetrators and victims to portray the contemporary context and dynamics of institutionalized violence.

In addition to the historical context, the theoretical part describes the chronology of events, which is later compared with individual available sources. In addition, it maps those who were involved in the mass murders; therefore, the organization of violence is another of the main subjects of this research.

The practical part is based on the analysis of a testimony from the periphery of East Indonesia. This testimony is in the local language of Sawila, so it will be translated and commented on. The practical part also monitors its authenticity and how it fits into the context of the work.

Key words: genocide, history, Suharto, violence, testimony

Seznam pramenů

Tištěné zdroje

KAMMEN, Douglas a Katharine MCGREGOR. Introduction: The Contours of Mass Violence in Indonesia, 1965-68. *The Contours of Mass Violence in Indonesia, 1965-68*. s. 1-24. ISBN 978-9971-69-616-0.

KAMMEN, Douglas a David JENKINS. The Army Para-commando Regiment and the Reign of Terror in Central Java. *The Contours of Mass Violence in Indonesia, 1965-68*. s. 25-49. ISBN 978-9971-69-616-0.

GREEN, Marshall. *Indonesia: Crisis and Transformation 1965-1968*. USA, Michigan: Compass Press, 1990. ISBN 0-929590-01-5.

Telegramy a politické zprávy dostupné z Badatelna Národního archivu v Praze. Sbíрка *Politické zprávy: Jakarta, 1960-1975*.

Elektronické zdroje

CRIBB, Robert Bridson (ed.). *The Indonesian killings of 1965-1966: studies from Java and Bali*. [online] Monash Asia Inst, 1990. Dostupné z: https://www.academia.edu/1969905/The_Indonesian_killings_of_1965_1966_studies_from_Java_and_Bali.

CROCOMBE, Ronald G. *Asia in the Pacific Islands: replacing the West*, 2007, s. 284-286. [online] Dostupné z: <https://books.google.cz/>.

DUBOVSKÁ, Zorica; PETRŮ, Tomáš; ZBOŘIL, Zdeněk. *Dějiny Indonésie*. Lidové noviny, 2005. [online] Dostupné na: <https://ulozto.cz/>.

Kesultanan dan Kerajaan di Indonesia: Kolana, kerajaan / P. Alor – Prov. Nusa Tenggara Timur [online]. In: [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: https://sultansinindonesieblog.wordpress.com/alor-island/raja-of-kolana/?preview_id=1039&preview_nonce=9a750cb4f5&_thumbnail_id=-1&preview=true.

LIM, Andrew. A Tale of Two Narratives: The New Zealand Print Media and the Indonesian-Malaysian Confrontation, 1963-1966. *New Zealand Journal of Asian Studies*, 2016, 18.1. [online] Dostupné z: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/47467064/jas_jun2016_lim02-with-cover-page-v2.pdf.

MASON, Richard. *The Korean War and US-Indonesia Relations, 1950-1954* [online]. Malajsie, 2015 [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: <http://jis.uum.edu.my>. s. 49-64. Universiti Kebangsaan Malaysia.

National Security Archive. *U.S. Embassy Tracked Indonesia Mass Murder 1965: Newly Declassified U.S. Embassy Jakarta Files Detail Army Killings, U.S. support for Quashing Leftist Labor Movement* [online]. The George Washington University, 2017 [cit. 2022-06-22]. Dostupné z: <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/indonesia/2017-10-17/indonesia-mass-murder-1965-us-embassy-files>.

ROBINSON, Geoffrey. *"Down to the Very Roots": The Indonesian Army's Role in the Mass Killings of 1965-66* [online]. 2017, 465-486 [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: doi: <https://doi.org/10.1080/14623528.2017.1393935>.

ROTHBARD, Murray N. The Myth of Monolithic Communism. *Libertarian Review*, 1979, s. 32. 8.1: 32-35. [online] Dostupné z: <http://www.rothbard.it/articles/the-myth-of-monolithic-communism.pdf>.

ROUCEK, Joseph S. South-East Asia in Global Geopolitics. In: *Jstor.org* [online]. 1970, s. 472-495 [cit. 2022-05-04].

RYTER, Loren. *Pemuda Pancasila: The Last Loyalist Free Men of Suharto's Order?* [online]. 1998, 44-73 [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3351447>.

SCALAPINO, Robert A. The Sino-Soviet conflict in perspective. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 1964, s. 640-654. 351.1: 1-14. [online] DOI: <https://doi.org/10.1177/000271626435100102>.

Sejarah Polri. In: *Kepolisian Negara Republik Indonesia* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://www.polri.go.id/sejarah>.

SINGH, Bilveer. *Papua: Geopolitics and the quest for nationhood*. Routledge, 2017, s. 2. [online] DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315125985>.

WELLFELT, Emilie. *Historyscapes in Alor. Approaching indigenous histories in eastern Indonesia. PhD diss., Linnaeus University*, 2016, s. 116-119. Dostupné z: http://www.cirhss.org/wp-content/uploads/2019/08/Wellfelt_Historyscapes-in-Alor_extracts.pdf.

WIBISONO, Haryo Kunto. *Indonesia's Foreign Politics 1955-1965: Between Decolonisation and Beacon Politics* [online]. In: s. 1-12 [cit. 2022-05-04].

Seznam příloh

Příloha č. 1: Český překlad svědectví

Příloha č. 2: Rodokmen dynastie *Makunimau*

Příloha č. 3: Výběr amerických telegramů

Příloha č. 4: Výběr českých telegramů/politických zpráv

Příloha č. 5: Audio svědectví *Isaka Bantary*

Příloha č. 1: Český překlad svědectví

	Překlad textu v jazyce sawila do alorské malajštiny	Vlastní český překlad
1	Sekarang ni.	Takže teď,
2	sekarang, saya cerita kami punya hidup dulu, waktu peristiwa PKI kami lapor turun naik itu yang saya cerita	teď vám budu vypravovat, jaký jsme měli život dřív, v době kolem událostí spojených s PKI, když jsme se museli chodit nahlašovat, o tom vám budu vypravovat.
3	Jadi, dulu persiden Sukarno dia punya ada tinggal itu, dia pidato bilang manipol 'USDEK',	Takže, když ještě byl prezident Sukarno u moci, on řečnil o politickém manifestu USDEK,
4	<anak kecil:> saya punya nenek bilang itu kacang panjang itu orang namang yang bawa turun.	malé dítě: moje babička říká, ty dlouhý fazole lidi z Namangu už to přivezli dolů z hor.
5	Orang yang sudah kirim turun?	Už to poslali dolů?
6	Yaa!	Jo!
7	Hmm...	Hmm...
8	Ya, <silence>	Jo. (ticho)
9	Sekarang, manipol 'USDEK' manipol itu begini: 'manifestasi politik'	Takže, manipol USDEK zní takhle: politická manifestace
10	dan juga, 'USDEK', 'undang-undang dasar empat puluh lima', sosialisasi Indonesia'	a taky, USDEK ¹²⁹ ‚základní zákon 45‘, socializace Indonésie

¹²⁹ Zkratka, která odkazuje na první písmena těchto sloganů.

11	demokrasi dipimpin', 'ekonomi dipimpin' 'kepribadian Indonesia'.	,řízená demokracie', ,řízená ekonomika', ,samostatná Indonésie'.
12	Dia juga pidato lagi bilang 'nasakom', 'nasakom' itu: 'nasional agama komunis'.	Dál taky řečnil, že národním náboženstvím by měl být komunismus, nasakom.
13	Begitu jadi, sekarang komunis dia mulai duduk berdiri cari dia punya anggota.	Takže, ti komunisti se začali scházet, ustavovat a hledat další členy.
14	Dia punya anggota itu mau bekin banyak punya,	Snažili se získat co nejvíce členů,
15	jadi dorang sembarang tulis kita punya nama.	takže oni psali náhodně naše jména. ¹³⁰
16	Orang tidak pernah dengar juga tulis dia punya nama, tidak pernah dengar juga tulis dia punya nama.	Člověk, který o tom nikdy neslyšel, tak stejně napsali jeho jméno. I když o tom nikdy neslyšel, stejně jeho jméno napsali (tzn. zaregistrovali).
17	Jadi siapa yang bicara sembarang begitu, dia itu dianggap komunis punya orang, orang pintar dorang begitu jadi ambil orang bawa turun ko, bekin perkara ko hukum sama dorang bekin begitu.	Takže kdokoliv byl výmluvnější ¹³¹ , byl považován za komunistu, vzdělaný člověk, tyhle lidi oni vzali a odvedli dolů pryč do přístavního města/centra, obvinili je a odsoudili za jejich skutky.
18	Sekarang kami ini, orang Kolana Dua itu kami ada 18 orang.	A teď, v Kolana Dua, nás bylo 18 lidí ¹³² .

¹³⁰ Aniž by se dotyčný registrovaný člověk chtěl stát členem.

¹³¹ Kdo si dovolil někde něco říkat.

¹³² Jejichž jména byla zaregistrována ke komunistické straně nebo byli “hubatí” a zaregistrovaní jako PKI.

19	Jadi separu sudah mati, lebih banyak sudah mati, kami tiga orang saja yang masih tinggal.	Část už je mrtvá, většina už je mrtvá a už jsme jenom 3, co jsme ještě neživu.
20	Jadi kami yang 18 orang itu, bapak guru Daniel, bapak guru Palelaka dia yang tulis kami punya nama.	Bylo nás 18, pan učitel Daniel, pan učitel Palelaka, který naše jména napsal na seznam komunistické strany.
21	Tulis kami punya nama ko, supaya kami juga masuk di itu barang bagitu.	Napsal ty naše jména, abychom do té věci ¹³³ (strany) také vstoupili.
22	Jadi itu waktu disitu, adi itu waktu disitu, ah...	Takže v té době, v té době, tehdy, ah...
23	tahun 1965, bulan mei punya bulan.	v roce 1965, v květnu.
24	Pas dengan bulan mei jadi, dia sudah tulis kami punya nama jadi.	Přesně s příchodem května, zaregistroval ty naše jména (na seznam PKI).
25	Jadi itu waktu disitu peristiwa selesai baru saya duduk pikir begini.	Takže tehdy ten incident skončil, jen jsem si sedl a přemýšlel takhle.
26	Ini seperti satu orang hamil, satu mama tua ada hamil ko, baru tiga bulan ko,	Tohle je jako s těhotenstvím, nějaká žena je těhotná, a po třech měsících, nebo,
27	sampai sembilan bulan ko mau beranak begitu.	až po devíti měsících chce rodit, asi tak.
28	Itu yang kami begitu sudah?	Takže takhle to s námi bude?
29	Kami pigi ko tulis nama, enam bulan begitu na, peristiwa sudah itu.	Zaregistrovali jsme se a po šesti měsících se to už stalo.

¹³³ Vypadá to na negativní postoj.

30	Eh, bulan agustus, di agustus punya bulan, disana sudah gempar sudah, di komunis punya pusat mulai gempar sudah.	Srpen, v srpnu už byl rozruch, v HQ komunistů už začal rozruch.
31	Waktu peristiwa itu, sekarang baru radio banyak, sekarang baru televisi banyak, sekarang baru telepon banyak, segala sesuatu ada semua.	V době toho incidentu ¹³⁴ , teď je hodně rádií, hodně televízí, hodně telefonů, všechno tu máme.
32	Tetapi dulu tidak ada, itu waktu disitu tidak ada.	Ale dřív tohle nebylo, v té době to nebylo.
33	Jadi orang yang punya radio juga satu-satu orang.	Takže ti, kteří vlastnili rádio, bylo jenom několik.
34	Dengar di Kalabahi baru sambung-sambung sampai kami juga dengar begitu.	Co se slyšelo v Kalabahi, tak se předávalo dál, až jsme se to nakonec doslechli i my.
35	Jadi itu waktu disitu, peristiwa itu kami juga tidak dengar.	Takže v té době jsme o tom incidentu také neslyšeli.
36	Kami tidak dengar, kami duduk tidak sadar jadi, bapa Raja Makunimau dia yang camat jadi dia datang, ada papan yang tanam di jalan dibawa itu PKI punya papan nama, PKI punya papan itu yang ada tanam dibawa.	Neslyšeli jsme o tom, o ničem jsme nevěděli, takže, pan král Makunimau, který byl vedoucím dílčí oblasti, přišel a ceduli u silnice odnesl, ceduli komunistické strany odnesl.
37	Jadi dia punya pikir itu, kasih turun saja supaya kami berapa orang itu kami punya nama jangan ada begitu, begitu punya.	Asi si myslel, že bude lepší ceduli odstranit, aby se o nás nevědělo, a naše jména tam nebyla napsaná.

¹³⁴ Postoj k puči – tabu, nejspíše nechce pojmenovat.

38	Tetapi kami, kami tidak harus begitu ko: "tidak buat ikut kami punya bodok, orang di Kolana mereka itu, mereka merontak."	Ale my, my jsme to tak nechtěli: „nedělejte z nás hlupáky, my lidé z Kolany chceme také změnu."
39	Orang mengerti dorang yang duduk urus ini komunis ini.	Lidé rozuměli, že ti, co tam mají tu ceduli, jsou komunisti.
40	Waduh, mereka semua marah besar.	Páni, všichni byli hrozně naštvaní.
41	Jadi, bapa tua sudah kasih turun tetapi katanya tanam kembali lagi bilang jadi tanam lagi, tanam di kali tabolanaruku sana.	Takže, i když tu ceduli starý král odstranil, že prý se musí vrátit na původní místo v řečišti Tabolan Aruku.
42	Tidak lama, pas pertengahan bulan oktober, tidak lama ada panggilan datang bilang, orang PKI dorang cepat kumpul.	Zanedlouho, v polovině října, zanedlouho přišla výzva, že lidé z PKI se musí rychle shromáždit.
43	Itu waktu disitu orang-orang dorang kumpul begitu na, dalam tangan Kapitan Kolana itu, dibawa pohon mangga itu orang-orang banyak, orang tua, orang muda, laki-laki perempuan semua.	V té době se lidé shromáždili, v oblasti okrsku Kolany (Kapitan), shromáždili se pod mangovníkem, mnoho lidí, starých lidí, mladých lidí, mužů a žen, všichni.
44	Jadi mereka tulis kita punya nama itu dorang tidak kasih tahu kita, ada yang tulis nama sendiri,	Takže ačkoliv někteří z nás byli zaregistrování, aniž bychom o tom věděli, někteří se zaregistrovali sami,
45	ada yang tulis saja nama siapa saja.	a někteří registrovali koho je napadalo.
46	Jadi begitu tulis kami punya nama datang na,	Takže takhle jsme byli zaregistrování,
47	sekarang begitu terjadi huru-ara begitu itu, orang kita punya nama sudah ada memang, jadi mereka sudah tulis,	teď, když došlo k nepokojům, naši lidé (PKI) už byli zaregistrování, takže je stačilo povolát, aby se připojili k vládě, nebo ke králi, nebo ke kapitánovi (místní vojenský velitel)

	dorang panggil saja ikut pemerintah disitu, panggil ikut raja, kapitan begitu sudah.	
48	Ambil bawa datang orang-orang dorang, sekarang atoran dengan parenta bilang kami bangun ko ke Kalabahi supaya lapor bilang, jadi kami pikul papan.	Když byli všichni shromážděni/zaregistrováni, přišlo nařízení, abychom se přišli nahlásit do Kalabahi, tak jsme šli i s cedulí.
49	Sekarang pikul itu papan, orang banyak itu mulai jalan begitu seperti semut berlomba-lomba begitu.	Takže s tou cedulí šlo mnoho lidí, bylo jich jako mravenců, úplný mumraj (hemžení lidu).
50	Tidak ada dia punya ujung, waktu itu dalam musim lapar.	Ten dav byl nekonečný, a k tomu bylo období sucha.
51	Jadi, apa yang mau bawa jadi bekal? Apa yang jadi jagung juga tidak ada padi juga tidak mau buat bekal bagaimana?	Takže, co si vzít s sebou na jídlo? Nebyla ještě kukuřice ani rýže, tak co si vzít s sebou?
52	Asam itu yang dicampur dengan kapur seperti buat roti begitu ko bawa turun.	Smíchali jsme tamaryšek s nehašeným vápnem, jako by to bylo těsto na chleba a vzali si to s sebou.
53	Kami turun pertengahan jalan kami gali ubi hutan ko, bakar makan separu jadi bekal ko kami turun begitu.	Šli jsme dolů na půli cesty, vykopali jsme v lese divoké jamy (hlízovité rostliny), upekli jsme je a část snědli, a část vzali s sebou na cestu.
54	Begitu, sudah begitu, mulai sudah...	Tak, no, a tak to bylo, takhle to začalo...
55	Kami turun di Taramana disana kami kumpul.	Došli jsme dolů do Taramany a tam jsme se zase shromáždili. (všichni se zase sešli a na sebe počkali)
56	Kami turun kumpul di Taramana itu, didalam satu camat punya kuasa itu, semua kumpul...sampai ke Lembur Dotala!	Sešli jsme se v Taramaně, v tom okresu, všichni se tam sešli...až z oblasti Lembur Dotala!

57	Itu orang doran bakar makan juga tidak bisa habis, kumpul disitu.	Všichni si pekli (hlízy) a jedli a bylo toho jídla moc a všichni se tam sešli.
58	Itu itu dibawa kuasa Kapitan tua.	To bylo v tom okresu starého kapitána.
59	Kumpul disitu itu orang-orang banyak sekali.	Byla tam shromážděna spousta lidí.
60	Jadi,	Takže,
61	Raja Makunimau mulai perinta begini, parenta bilang, orang-orang tua dorang, orang tua sekali, itu dorang lapor disitu saja.	Král Makunimau nařídil, že stačí, aby se staří lidé nahlašovali jen tady
62	Yang kuat-kuat dorang itu jalan terus sampai di Kalabahi.	Ti silní, aby pokračovali až do Kalabahi.
63	Sekarang kami sampai di Kalabahi, mata hari seperti begini, kami turun pas di Watatuku	A teď jsme šli až do Kalabahi, slunce bylo jako teď, prošli jsme přímo do Watatuku.
64	Kami turun di Watatuku kami sudah haus, tetapi sebelum kami sampai di Watatuku itu, mata hari panas-panas itu di Lembur Kecil disana.	Když jsme šli dolů do Watatuku, to už jsme měli žízeň, ale než jsme se do Watatuku dostali, bylo už velký vedro, dole v Lembur Kecil.
65	Adii... disana hansip sudah turun berdiri memang, turun berdiri memang begitu.	Proboha, a tam už stála hlídka, a tam už opravdu čekala hlídka.
66	Hansip turun berdiri memang jadi: 'tiyarap! begitu itu kami semua turun tidur sudah.	Hlídka se otočila "k zemi!" a takhle jsme všichni okamžitě padli k zemi.
67	Saya tidak cerita dongeng.	Nevyprávím žádnou pohádku.
68	Dulu saya dengan lu punya bapa dorang, kami kena hukum pigi datang itu yang saya cerita.	Vykládám, jaký jsme měli popotahování (se zákony), já s tvým tátou a jeho bratry, o tom tady vykládám.

69	<some lady>	<přerušení od nějaké paní>
70	Itu yang bekin duduk na dia bicara dengan dia punya anak buah.	Tak ho posad' a on jim to tu poví.
71	Ah?	Ah?
72	Saya yang bicara!	Tak já budu vypravovat dál!
73	<silence> Ya!	(ticho) Jo!
74	Sekarang kami sudah turun sampai di Watatuku begitu na, kami lapar dan haus jalan sama-sama.	Ted' jsme došli až dolů do Watatuku, měli jsme všichni po cestě hlad a žízeň.
75	Sekarang rumah gereja ada duduk disana disitu itu, Kemah Injil punya Gereja duduk di simpang jalan disana kami duduk itu dia punya ujung di belakang sedikit mendaki ada jati disitu sampai di simpang jalan.	No a byl tam kostel, protestantský kostel Kemah Injil, u křižovatky, tak jsme si tam sedli za kostel, tam je to do kopce a rostou tam až ke křižovatce teky (stromy).
76	Mama-mama dorang yang disitu ada timba air bawa kasi kami minum tapi tidak pas.	A ty místní ženy nabrali vodu a dali nám napít, ale nebylo to dost pro všechny.
77	Begitu itu, begitu itu tidak lama orang polisi tentara dorang, tapi waktu itu belum ada, tentara polisi saja yang ada.	A takhle netrvalo dlouho, než se objevila vojenská policie, ale v té době tam zatím žádná vojenská policie nebyla, jenom ozbrojená policie.
78	Polisi dorang naik ko jaga kami memang, jadi sekarang dorang naik jaga kita ini na, siapa yang duluan, pikul itu papan jalan?	Policajti, oni nás přišli hlídat, takže po tom nás takhle hlídali, a kdo že bude ten, co půjde první vpředu a ponese ceduli?

79	Saya lebih kecil jadi tolak ko saya jalan duluan: "Ya, saya duluan na, saya duluan sudah!"	Já jsem menšího vzrůstu, takže mi tu ceduli nechtěli dát nést, ale já na to: "Ale jo, půjdu první, půjdu první!"
80	Saya duluan pikul itu papan dorang.	Nesl jsem tu ceduli jako první (vpředu).
81	Sambil pikul kami baris turun Kalabahi.	Nesl tu ceduli až do Kalabahi.
82	Begitu, orang yang dari belakang itu orang sudah pukul sampai darah-darah.	Ale ti, co šli na konci, ti byli biti až do krve.
83	Jadi kalau saya pikir begini:	Takže jsem si v duchu říkal:
84	Sekarang saya duluan jadi, papan itu saya duluan pikul begitu.	Tak ted' jdu vpředu, tu ceduli ponesu pěkně takhle vpředu.
85	Jadi kami yang duluan, sebagian yang kami duluan itu.	Takže my, co jsme šli vepředu, část z nás šla první.
86	Itu yang orang tidak pukul kami.	A proto nás nebili.
87	Dibelakang saya itu bunyi peng pong begitu na, kami turun sampai di lapangan sana.	Za mnou byl slyšet zvuky jako bum-bác, bum, a to už jsme přišli na cvičišťe. (volný prostor bez stromů, který slouží k přehlídkám, cvičení, shromažďování lidí)
88	Bagian atas yang sekarang ada patung itu, ada moko diatas itu.	Bylo to až k tomu místu, co je dneska ten pomník s mokem.
89	Itu yang dulu itu belum ada, jadi disitu itu.	Ale v té době tam ještě nebyl, ale tam jsme byli.
90	Ada satu pohon mahoni disitu jadi kami duduk dibawah.	Roste tam mahagonový strom a pod ním jsme si sedli.
91	Kami duduk disitu, itu waktu disitu tentara itu Puter Pra, bapa Sabudin yang Puter Pra kami duduk disitu.	Když jsme si tam sedli, tak tam byli vojáci Puter Pra a pan Sabudin, Puter Pra byl ten, který nás usadil.

92	Dan juga PKI punya kepala itu di punya nama: Ananias Malaikari, itu peristiwa jadi dia sudah bangun lari na.	A PKI tady taky má leadera, jmenuje se Ananias Malaikari, a kvůli tomu, co se stalo, utekl.
93	Dia lari enta dimana dia lari, tapi orang tangkap dia bawa datang ambil bawa kasih berdiri di air sana.	At' už utekl, kam utekl, lidé ho chytili, přivedli a nechali ho stát tam ve vodě.
94	Kami turun itu baru saya lihat itu Ananias begitu, ambil bawa datang berdiri di diatas kursi baru saya lihat begitu.	Přišli jsme dolů a viděli takhle Ananiase, nechali ho stát na židli, takhle jsem ho viděl.
95	Dia mau cari muka punya ini yang kami, orang-orang ini bongkar dinding rumah sudah.	Snažil se získat podporu lidí, ale už ho tam veřejně pranýřovali. (bourali zdi jeho domu)
96	Begitu, ah...	Takhle, ah...
97	"Yang berdiri itu kamu punya siapa?"	"Ten, co tady stojí, kdo je to pro vás?"
98	tanya begitu di kami semua: "yang berdiri itu kamu punya siapa?"	nás všech se ptali takhle: "Ten, co tu stojí, kým pro vás je?"
99	"Aah..., tidak tahu siapa ini, yang berdiri itu kamu punya Presiden, Ananias, begitu itu.	„Aah..., nevíte, kdo to je, tohle je přece váš prezident, Ananias", říkali.
100	Nakale: "eh! bekin mati saja.	„Prostě ho zabijte!“
101	"Dia ini yang bekin kami susah jadi bekin mati saja!" begitu itu.	„To je ten, co nás přivedl do potíží, takže ho prostě zabijte!“ říkali.
102	Jadi tarik lagi bawa pigi, ambil kasih masuk di bui, berdiri di air lagi.	Takže ho znovu vzali, uvěznili a nechali nás stát v cele, která byla zaplavena vodou.
103	Bagitu itu, itu waktu disitu kami susa sekali, kami kena hukum, itu hari juga kami punya rambut dicukur.	A takhle to bylo, to bylo hodně špatné, byli jsme odsouzeni, a ten samý den nám oholili hlavy.

104	Cukur kami punya rambut itu laki-laki perempuan semua cukur rambut bekin botak semua.	Holili hlavy dohola všem, nám mužům i ženám.
105	Kepala semua mengkilat.	Hlavy všech se leskly.
106	Begitu itu kami lapor terus, sampai tiga bulan baru kami pulang.	A potom jsme se museli neustále chodit hlásit, až 3 měsíce po návratu domů.
107	Begitu ada perintah datang bilang, yang kepala, tamukung, mandor, pamong desa, dan juga orang yang duduk jadi ketua dorang, yang duduk badan pengurus, itu dorang harus bekin mati bilang, jadi sudah bekin mati semua sudah,	Jakmile přišel rozkaz, aby starostové, radní, všichni členové rady, tedy všichni starší, všichni, kdo jsou za něco zodpovědní, ty všichni, aby byli zabiti, popraveni,
108	ambil bawa ko orang sudah bunuh dorang sudah.	tak je vzali a ty lidi zabili.
109	Jadi kita disini ini, eh...	Ah, teď nás tady, eh...
110	Lu punya bay Mosawila, dan guru Palelak itu yang dorang orang kampung sini yang dibunuh mati.	Tvůj děda (nebo mužský předek) Mosawila, a učitel Palelak, ti byli z téhle vesnice a zabili je.
111	Itu yang dia punya kuburan ada di Tombang begitu, Tombang kali kering kecil itu disitu, begitu.	Jejich hroby jsou v Tombangu, v malém údolí v Tombangu.
112	Sekarang panggil lagi jadi kami turun lagi, itu pas dengan musim hujan baru kami turun.	A teď jsme byli znovu svoláni my, takže jsme šli znovu dolů, bylo to přesně v době, kdy začínalo období dešťů.
113	Ditempat-tempat yang kami lewat itu hujan angin terus-terus, tetapi ini perinta jadi kami tetap turun.	V místech, kterými jsme procházeli neustále přšelo, ale byl to rozkaz, takže jsme postupovali pořád dál.

114	Begitu itu polisi, bapa Ombulu dan Sius Dandut, dan Ice Markus dan ada banyak lagi tapi dorang punya nama saya tidak tahu, dan tiga ini yang saya tahu nama, saya masih ingat.	Tehdy tu byli jako policisté, pan Ombulu a Sius Dandut a Ice Markus taky, a mnoho dalších, ale jejich jména si už nepamatuju, jen tyhle dva, tyhle tři, jejichž jména jsem znal, ty si stále pamatuju.
115	Itu yang suruh mereka datang ko panggil kami.	Byli to právě oni, jimž bylo uloženo nás svolat.
116	Kami turun pas di Taramana sana begitu, hujan ada turun deras ma, kami semua kena hukum, kami kena pukul sampai tidak bisa-bisa punya.	Sešli jsme (k pobřeží) do Taramany, hrozně přšelo a byli jsme všichni zbiti, že jsme se nemohli ani hnout.
117	Pukul kami dengan batang bambu hutan di kepala jadi kami mandi darah semua.	Bili nás bambusovými klacky přes hlavu, takže jsme se všichni koupali v krvi.
118	Itu yang bapa Male Asumada waktu itu disitu, dia punya tangan itu patah, angkat baru banting itu yang dia punya tangan patah begitu.	Pan Male Asumada tam byl tehdy s námi, a zlomili mu ruku, jak jí zvednul a oni ho bili, tak mu ruku zlomili.
119	Begitu itu saya ditarik datang, ditarik datang berdiri, saya punya kepala berdarah semua jadi saya disuruh kembali lagi.	Potom mě vzali, předvedli mě, byl jsem na hlavě úplně zakrvácený, tak mě znovu odvedli zpátky.
120	Karena itu ambil bapa Maleko Mareka itu yang tarik dia datang tapi dia kentut.	Chtěli proto vzít pana Maleka a předvést ho, ale on si prdnul.
121	Dia kentut begitu: "Hey!	Jakmile si prdnul volali: "Hele!
122	engkau kentut!"	ty sis prdnul!"
123	Bagitu sudah.	Takhle to bylo.

124	Dia pigi itu pukul sampai terguling-guling sudah, begitu.	Odvedli ho a zmlátili ho až ztratil vědomí (válel se po zemi, nemohl se postavit).
125	Lalu kami pulang tidur, kami disitu sampai tengah malam, kami pergi tidur.	Poté jsme se vrátili a šli spát, byli jsme tam do půlnoci, a šli jsme spát.
126	Orang dorang dipukul sampai mata dorang merah darah semua, hampir mau mati begitu tetapi kami mati bagaimana, jadi waktu itu disitu kami tidak mati.	Byli jsme biti, až jsme měli oči celé podlité krví, jako bychom už měli umřít, ale jakkoliv jsme měli namále, naštěstí jsme tam v tu chvíli nezemřeli.
127	Pagi-pagi betul, gulung di babi punya kubangan yang lumpur, dua-dua orang.	Brzy ráno jsme se museli válet v prasečím bahnisku, po dvou.
128	Dua-dua orang saling baku pegang, dua-dua orang mereka suruh saling pukul, dua-dua orang baku pukul.	Lidé se museli po dvou držet a vzájemně se mlátit, nařídili jim, aby se navzájem mlátili.
129	Begitu itu, bapa Seko Sakarias dengan dengan bapa Pale Makunomo.	A tehdy byli pan Seko Sakarias s panem Pale Makunomem spolu
130	Dia dengan bapa Pale Makunomo baku pukul, sekarang bapa Pale Makunomo kena pukul rasa sakit jadi.	On s panem Pale Makunomou se bili, teď byl Pale Makunomo zasáhnut a byl ve velkých bolestech.
131	Jadi dia bilang begini: "Adik, lihat bae-bae dulu!"	Takže řekl tohle: „Bratře, podívej se pořádně!“
132	"Lihat bae-bae apa!"	„Podívat se na co!“
133	Lu punya suku bangsa sudah bekin saya susa jadi lu mati na mati sudah, begitu sudah.	Tvůj kmen mě už dovedl do úzkých, do nesnází, takže si klidně umři, a je to.
134	Jadi pukul sampai turun merayap ditanah.	Takže ho bil, až se plazil po zemi.

135	Polisi dorang itu senang, jadi berkelahi seperti begitu itu mereka tamba senang lagi.	Policajtům se to líbilo, takže když se někdo takhle vzájemně mlátil, tak měli ještě větší radost.
136	Dan juga, eh..	A taky, eh...
137	Yonias punya bapa, bapa Male Lota itu, dia tidak dapat orang, waktu hitung dia sendiri jadi ganjil.	Yoniasův otec, pan Male Lota, nikdo na něj při rozpočítávání nevyšel, tak zůstal sám, lichý.
138	Jadi orang mulai baku pukul na dia pergi, tabrak satu langsung dia jatuh guling di lumpur bangun lagi pergi tabrak satu jatuh guling lagi.	Takže když se lidé začali bít, tak šel a do někoho vrazil a hned se svalil a válel v bahně, a pak znovu, do někoho vrazil a zase spadl a válel se v bahně
139	Kami kerja begitu sampai selesai na kami turun mandi.	Pracovali jsme takhle, dokud se neskončilo a pak se šli umýt.
140	Bermain gelombang, angin badai naik, turun itu baik bilang, jadi kami buat begitu, setelah kami kembali begitu, masi basa-basa kami disuruh jalan sudah, suruh kami turun Kalabahi sudah.	Koupali jsme se ve vlnách, když se začala zvedat bouře, kdyby zapršelo, to by bylo fajn, tak jsme se koupali dál, potom co jsme se vrátili, ještě jsme byli mokří, nám hned nařídili, abychom se vydali na cestu, nařídili nám jít dál do Kalabahi.
141	Kami turun kami turun tinggal, tiga bulan baru lepas kami ko pulang.	Šli jsme do Kalabahi, a zůstali jsme tam, uběhly 3 měsíce, než nás pustili zase domů.
142	Baru lepas kami datang tapi harus pergi lagi jadi eeh...	Byli jsme volní teprve chvíli, ale museli jsme znovu odejít, takže eeh...
143	dulu itu, sekarang gedung, Gedung wanita disana.	tehdy to bylo v místě, kde je dneska Gedung wanita (Budova svazu žen)

144	Itu yang dulu kami yang pikul pasir satu-satu kali baru buat naik jadi rumah ko ada taro begitu, sekarang baru dorang bekin baik lagi begitu.	Tehdy jsme to byli právě my, kdo nosili písek a teprve potom se tam dalo stavět, a postavili tam domy, a teď to tam zrovna opravovali
145	Dia punya belakang itu, ada lante semen, orang ada main batminton, main tenis jadi ada lapangan disitu.	Vzadu bylo betonová plocha, hraje se tam badminton, tenis, takže tam je volný prostor.
146	Itu yang mereka kerja rumah panjang, jadi orang tinggal disitu baru ambil bawa ko bating kasih mati semua begitu.	Tam stavěli tu dlouhou budovu, tam se bydlelo a pak je brali a zabíjeli a je tam.
147	Sekarang kami juga turun tinggal disitu sudah.	A teď, také my jsme tam měli být/bydlet/být zavření.
148	Kami pergi tinggal disitu itu, kami punya teman-teman yang lain itu ada penuh di hutan pinang sana.	Takže nás nechali bydlet tam, ale další lidé, těch bylo plno v betelovém lese.
149	Sebagian itu kami ada pergi tinggal disitu.	Takže část z nás šla i tam (tam nás věznili).
150	Kami pergi tinggal disitu supaya kami mau dibunuh begitu, tetapi perinta dari sana bilang jangan bunuh lagi.	Šli jsme tam s tím, že nás takhle zabijí, ale přišel rozkaz, aby už nikoho nezabíjeli.
151	Begitu dulu baru bunuh orang stop disitu.	Takže teprve potom tam přestali zabíjet lidi.
152	Kami punya kuburan itu orang sudah gali habis.	Už pro nás měli vykopané hroby.
153	Itu disitu sebagian tamukung, tamukung Pisomu.	Část z nich byli tamukung, tamukung Pisomu.
154	Tamukung Pisomu, dia punya anak buah, dia punya pamong desa, Soleman dorang dua itu, kami tinggal disitu dulu baru dorang ajak bawa ko bunuh kasih mati.	Tamukung Pisomu, měl podřízené, vesnického úředníka Solemana, tyhle dva posílali zabíjet.
155	Ambil bawa ko ikat kasih berdiri, Obaja Makoni, sekarang ini Kobra punya orang, Kobra punya orang datang dapat	Odváděli vězně, svázali je ve stoje, Obaja Makoniho, a v tu dobu přišli ze speciálních jednotek <i>Kobra</i> , přišli a viděli to, a on se

	lihat begitu dia balik ko lari, dia naik di dia punya Kampung Kungwari tinggal disana.	sebral a utekl zpátky do hor do svojí vesnice Kungwari a tam zůstal.
156	Dia tinggal di kampung Kungwari sampai, kami lapor naik turun terus, waktu bapa Mar dorang datang baru baru dia pulang, bawa diri ko kasih tunjuk dia punya muka langsung dia tinggal disitu, pulang tinggal di kampung baru dia mati, waktu itu begitu.	Bydlel ve vesnici Kungwari, zatímco my jsme se neustále chodili nahlašovat tam a zpátky, a až když nastoupil pan Mar a jeho lid, teprve potom se vrátil a šel se ukázat a musel tam zůstat, a potom bydlel zase ve své vesnici až do smrti
157	Kami ini diperiksa tapi tidak baik-baik punya, kami diperiksa itu saya ini masih kecil jadi periksa saya.	Byli jsme vyslýcháni, ale ne moc pořádně, byl jsem tehdy velmi mladý, takže mě vyslýchali.
158	Periksa saya bolak balik, waktu periksa saya ada 34 pertanyaan begitu itu yang pake tanya saya.	Vyslýchali mě pořád dokola, měli asi 34 otázek během mého výslechu.
159	Sekarang, periksa saya itu pertanyaan bertubi-tubi, sampai terakhir tanya bilang begini:	Ted' už mě vyslýchali vytrvale (všech 34 otázek), dokud na konci neřekli:
160	"ah...! Sekarang ini engkau ini, eh..."	"ah...! No ted' jsi tady, eh..."
161	Lu kasih keterangan ini lu punya yang betul.	Dej nám správné informace.
162	Kalau engkau betul kenapa jadi engkau betul, tetapi engkau salah kenapa jadi engkau salah, begitu sudah."	Pokud jsi nevinný, vysvětli, jaktože jsi nevinný. Pokud jsi vinen, tak vysvětli, čím ses provinil. Ted' mluv."
163	Kadi saya mau jawab bilang apa?	Tak jak jsem měl odpovědět?
164	Saya duduk begitu: "adii!"	Seděl jsem takto: "ach!"
165	Saya duduk cukup lama baru saya jawab: "eh, saya punya yang betul!"	Seděl jsem tam nějakou chvíli a pak odpověděl: "no, jsem nevinný!"

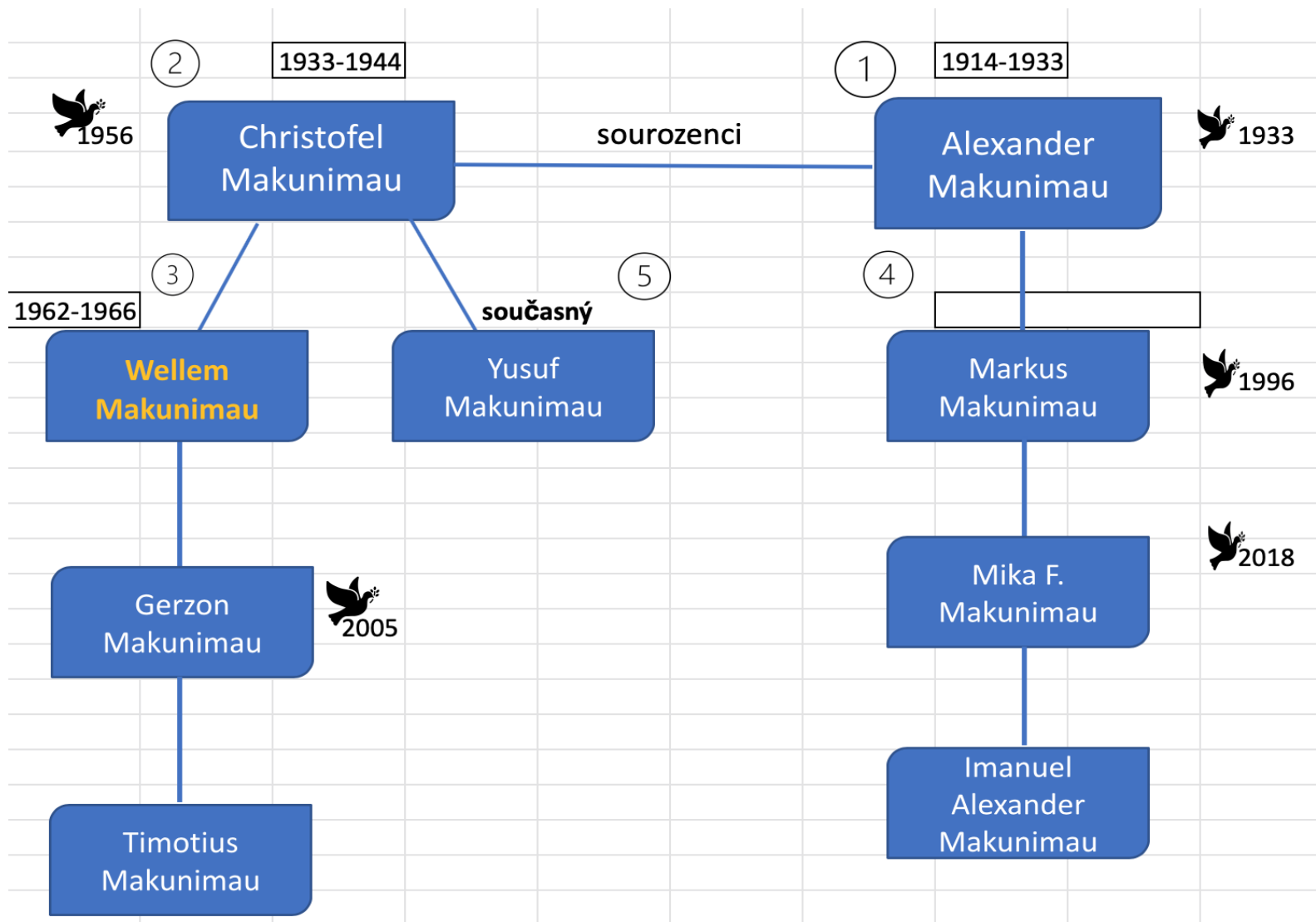
166	Kenapa jadi lu punya yang betul	Jaktože jsi nevinný?
167	Orang baku bunuh itu baku bunuh disini tapi bukan saya sama-sama dengan mereka.	Tady se zabíjelo, ale já nejsem s těmi, kdo zabíjeli.
168	Saya tidak lihat dan tidak dengar sama sekali, suara saja yang kita dengar katanya disana ada baku bunuh, jadi siapa-siapa yang dorang bekin mati, itu yang kasih salah saya untuk apa?	Nic jsem neviděl ani neslyšel, jenom jsem slyšel, jak se o tom mluvílo, že se tam zabíjelo, takže ať zabili kohokoliv, jakou já v tom mám vinu?
169	Jadi bapa polisi satu orang Ambon: Eduwari, dia bilang begini:	Takže, pan policista z Ambonu: Eduwari, řekl tohle:
170	"Ah! anak, lu punya keterangan ini lu musti ingat bae-bae, supaya satu kali pake tanya lagi sama lu, jadi ingat bae-bae ko itu saja yang engkau pegang terus itu betul."	"Ah! Synu, musíš si pamatovat veškeré své svědectví, abys mohl odpovědět, když se tě někdo zeptá."
171	Kami pulang tinggal di kampung tidak lama na kami turun lagi pake tanya kami itu lagi.	Vrátili jsme se zpět do vesnice a zanedlouho jsme šli dolů znovu se stejnými otázkami.
172	Jadi, eh..	Takže, eh...
173	Sekarang sudah sampai 10 tahun, eh	Ted' už tomu je 10 let, eh...
174	seribu satu sepuluh...	tisíc deset...
175	Seribu sembilan ratus, enam puluh sembilan (1969) habis baru, kami naik disini, lapor disini, lapor di koramil naik-turun.	1969 právě skončil, šli jsme nahoru sem, podali tady hlášení, podali hlášení na vojenské velitelství (koramil), nahoru a dolů.

176	Kami punya rambut kalau tumbuh sedikit na cukur lagi, jadi botak terus menerus.	Když naše vlasy trochu vyrostou, znovu nás oholili, takže jsme byli stále plešatí.
177	Begitu itu yang, orang suruh kami menyanyi na, bapak Makung Kapeliya dorang menyanyi bilang:	Takže, když po nás někdo chce, abychom zpívali, tak pan Makung Kapeliya a ostatní prozpěvují:
178	"Cukur terus juga tidak sanggup tumbuh"	"Hol se stále dokola, dokud to nepřestane růst"
179	Dia punya arti itu begini: "Cukur terus juga tidak sanggup tumbuh",	Význam toho je takový: "I když tě holí pořád dokola, vlasy nepřestanou růst",
180	cukur kasih habis punya itu.	kompletně se ohol.
181	Jadi saya punya pikiran perkataan dan perbuatan begitu, tapi saya pikir untung Tuhan Allah bersama sama-sama dengan kami, sehingga.	Takže mé myšlenky a činy jsou takové, ale stále jsem vděčný za to, že je s námi neustále Bůh.
182	Tuhan Alllah sayang kami, kami tidak dibiarkan mati begitu.	Bůh nás miluje, nenechal nás zemřít.
183	Oleh karena, itu waktu disitu, orang yang tidak sembayang juga tau sembayang, mereka bicara seperti seolah-olah Tuhan ada turun berdiri disitu dorang dua bicara sama-sama begitu.	Tedy, v té době tam i lidé, kteří se běžně nemodlí, tak se modlili, mluvili s Bohem jako by stál tady s námi takhle.
184	Setelah itu baru,	No, a potom,
185	Begitu jadi kami pulang tinggal disini sudah, tapi kami pergi jadi Majelis gereja juga tidak bisa sama sekali, aturan	Potom, co jsme se vrátili sem, tak jsem nic nemohl, ani se stát starším ve farnosti, ani žádnou veřejnou funkci v obci, nic jsme nesměli.

	punya mau jadi kami pergi jadi kepala atau tamukung kampung juga tidak bisa sama sekali.	
186	Kami ini PKI jadi itu dorang tidak bisa, begitu sudah.	Byli jsme PKI, takže to nebylo možné, takhle to bylo.
187	Begitu terus sampe dengan Gus Dur naik jadi Presiden baru dia ruba semua hal-hal begitu dorang.	Takže dokud se Gus Dur se nestal prezidentem, a všechna ta omezení zrušil, tak to takhle bylo.
188	Dia rubah itu hal begitu dorang, begitu dulu baru saya diangkat menjadi penatua selama 8 tahun sampai dengan sekarang.	Teprve, když se to změnilo, tak jsem byl zvolen starším, a tím jsem byl po 8 let až do dneška
189	Habis sudah!	Už jsem skončil!
190	Jadi yang sekali-kali anak-anakku, orang bilang politik itu, itu yang kamu jangan masuk sama sekali, jangan duduk jadi pengurus disitu lagi, itu yang omong kosong itu begitu.	takže všem mladým říkám, ať se do té věci, co se jí říká politika, ať se do ní nepletou, ať se nenechají zapojit jako funkcionáři, protože to jsou všechno jenom lži.
191	Tidak jadi, orang buat perintah, orang omong bagaimana na itu saja yang ikut, jangan sekali-kali kamu juga kepala batu dan protes, jangan buat begitu.	Takže dělejte, co je nařízeno, ať nařizují cokoliv, to dělejte, nikdy nebuďte tvrdohlaví a neprotestujte, nedělejte to.
192	Kalau begitu na, orang tidak baik, firman Tuhan bilang: "siapa yang kepala batu, dan kertak gigi berarti, dia punya musuh, itu banyak sekali	Pokud se tak učiní, ti lidé nejsou dobří, Bůh říká "ten, kdo je tvrdohlavý a zatíná své zuby znamená, že má spoustu nepřátel!"
193	Begitu.	Takhle to je.
194	Jadi begini, ah,	Takže takhle, ah,

195	nanti buat lengkap datang, jadi kamu ingat supaya, jangan sekali-kali, kami punya penyakit yang kami kasih tinggal itu kamu jangan ikut!	Takže to dokončíme, pamatuj si, že to je nemoc, které jsme se zbavili, tak ať nedopadneš stejně!
196	Habis sudah!	A tím už jsem skončil!

Příloha č. 2: Rodokmen dynastie *Makunimau*

Příloha č. 3: Výběr amerických telegramů

Dostupné na CD přiloženém k této práci.

Příloha č. 4: Výběr českých telegramů/politických zpráv

Dostupné na CD přiloženém k této práci.

Příloha č. 5: Audio svědectví *Isaka Bantary*

Dostupné na CD přiloženém k této práci.